Régis Debray: Revolutie binnen de Revolutie?

ZB

Revolutie binnen de revolutie?

Zwarte Beertjes 1151

Régis Debray

Revolutie binnen de revolutie?

Gewapende strijd en politieke strijd in Latijns-Amerika

A.W. Bruna & Zoon Utrecht/Antwerpen

Oorspronkelijke titel
RÉVOLUTION DANS LA RÉVOLUTION
CE QUE JE DEMANDE A MES AMIS

Vertaling
DRS. F. DE HAAN
Omslag
DICK BRUNA
1967

Inhoud

Woord vooraf

Omdat het analyserende werkje dat nu voor u ligt een nuttig boekje wilde zijn, moest het wel saai worden. Het is natuurlijk een werkje dat de sporen draagt van de omstandigheden waarin het geschreven is: het is het resultaat van een lange dialoog met de kameraden uit Latijns-Amerika, waarin *wij* ons beperkten tot luisteren, terwijl *zij* hun gevoelens uitspraken. Het richt zich in de eerste plaats tot hen. Na de geweldige impuls die de Cubaanse Revolutie aan de geschiededenis van het continent gegeven heeft, tracht dit boekje niets anders dan te *voorzien in het noodzakelijkste:* het is eenvoudig noodzakelijk te begrijpen wat er iedere dag onder onze ogen in Latijns-Amerika gebeurt, op papier het unieke en coherente beeld vast te leggen dat bijna vanzelf uit zoveel strijd naar voren komt, openlijk de gedachten te bestrijden die langs een omweg hun invloed proberen te herwinnen, hetgeen inhoudt dat het noodzakelijk is zo goed mogelijk plotseling opkomende revolutionaire bewegingen te organiseren, omdat ze slechts kunnen overwinnen als ze georganiseerd worden. Ik zou eraan toe willen voegen dat het beslist noodzakelijk is ervoor te zorgen dat zoveel bloed niet tevergeefs vergoten wordt, dat de betekenis van die opofferingen *erkend* wordt, – als dit werkje daarmee niet al te veel pretenties zou krijgen.

Hoe het ook zij, dat is in ieder geval de reden dat dit boekje er zo schematisch uitziet, als een samenvatting: de inhoud kan gemakkelijk overgedragen, snel opgenomen en verwerkt worden. U moet het beschouwen als een prospectus of een catalogus, die u na gebruik kunt wegwerpen. Waarvoor wordt het gebruikt, waarvoor dient het? Het heeft tot doel de discussies wat meer in het openbaar op gang te

brengen, met behulp van haastige, dus provocerende antwoorden andere kameraden, die beter voorbereid zijn, tot een betere vraagstelling te brengen in brandende kwesties en hen te helpen betere antwoorden te geven op de vragen dan wij. Kortom, dit boekje dient als bijdrage tot die discussie (Revolutie? Best, maar hoe?), die Latijns-Amerika beroert, – Latijns-Amerika dat niet alleen met allerlei ideeën worstelt, maar ook met zijn heden en zijn toekomst: die discussie, die worsteling heeft veel weg van een bevalling, te oordelen naar de steeds sneller na elkaar komende bewegingen van samentrekking en uitdrijving. Zoals Brecht soldaat Schweik influistert: 'De nacht is wel lang, maar de dag breekt aan.' . . .

Laat deze tekst dus alle risico's dragen die verbonden zijn aan de dom rationalistische wijze waarop hij geschreven is, los van de strijd. Toch wilde hij niets toevoegen aan de aftandse liturgie van formules, aanroepingen en citaten van een tot rite geworden socialisme. Nog minder wilde hij, waar hij zich richt tot het Franse publiek, nog een duit in het zakje doen bij het intellectuele steekspel van de beroepsrevolutionairen in Parijse trant, nu de Bevrijdingsoorlog uitgevochten wordt in pocket-books in de etalages van de boekwinkels en ieder Sorbonnestudentje die Clausewitz gelezen heeft u wel eens even zal vertellen hoe je in de guerrilla moet overwinnen. Neen, wat dit boekje zoekt – zich verrijkend met de ervaringen van iedere dag –, dat is een maximum aan revolutionaire doeltreffendheid.

Krachtig streven naar doeltreffendheid, dat is ons aller taak. Dat betekent strijd, – een strijd die met alle beschikbare middelen gevoerd moet worden, waarin een beroep wordt gedaan op allen die ook maar een greintje geweten hebben en de theorie zonder meer natuurlijk – gelukkig maar – niet de eerste plaats zal innemen. In Latijns-Amerika zal het Amerikaanse imperialisme zijn laatste strijd voeren, een strijd die zijn einde zal betekenen. Het Amerikaanse

imperialisme is ziek – wat het tot stand wil brengen wordt niet meer aanvaard, de krachten waarop het steunt worden aangetast –, en daarom staat in Latijns-Amerika zijn bestaan als wereldimperialisme op het spel. Omdat het Amerikaanse imperialisme morgen uit Azië verdreven zal zijn, blijft alleen nog Latijns-Amerika over en daar kan het ten onder gaan, zal het ten onder moeten gaan. De imperialisten weten het. De broer van een vermoorde President van de Verenigde Staten, die zelf eens President zal zijn, heeft gezegd: 'Latijns-Amerika is voor ons belangrijker dan Vietnam.' De imperialisten zijn al druk bezig de voorbereidingen te treffen voor hun verdediging, in alle vormen die men zich maar voor kan stellen. Om die redenen, omdat de onderdrukker al weet wat er op het spel staat, en om nog vele andere redenen, zal de revolutionaire strijd in Latijns-Amerika een verwoede strijd zijn en hij zal gevoerd worden – wordt op dit ogenblik al gevoerd – in uiterst moeilijke omstandigheden, moeilijker dan op enig ander continent. De doodsstrijd van het laatste Imperium ter wereld is begonnen. Wie is er niet bij betrokken? Wie zal niet helpen de moordenaars te vermoorden?

De werkelijkheid is gecodeerd. Als zij dat niet was, als men de betekenis ervan vlot kon begrijpen, zou de te volgen weg duidelijk voor ons liggen, zouden we geen gevaar lopen ons te vergissen en, om het allemaal te begrijpen, niet zoiets als een geschiedswetenschap nodig hebben: Marx zou de raad van zijn moeder hebben kunnen opvolgen en zijn leven besteed hebben aan het bijeengaren van kapitaal in plaats van er een te schrijven. Maar steeds weer moeten we de code vinden waarmee we het geheim van een of andere gebeurtenis, succes, verlies of zelfmoord kunnen ontcijferen. Steeds maar weer, telkens opnieuw moeten we een interpretatie vinden. Een historisch gezien doeltreffende daad, dat is een daad die, historisch gezien, rationeel is, zelfs als de man van de daad erom lacht: het is onmogelijk altijd maar voort te rennen en tegelijkertijd zijn eigen schaduw te

bestuderen; maar dat revolutionairen de tijd nemen om te weten te komen waarom ze handelen, heeft hen nooit verhinderd te handelen of slechts halve maatregelen doen nemen: zie Lenin.

Krachtig streven naar een maximale doeltreffendheid, dat betekent, bij iedere gelegenheid, vechten voor een samengaan van theorie en praktijk; dat betekent niet dat men hoe dan ook de praktijk boven de theorie moet stellen. Doeltreffend is niet het tegenovergestelde van theoretisch, maar wel van een theorie en een praktijk die niet met elkaar in overeenstemming zijn, dat wil zeggen het tegenovergestelde van een theorie die los staat van de praktijk van de al of niet gewapende revolutionaire strijd, van een theorie die beleden wordt door lieden die een aristocratische of bureaucratische houding aannemen en vanuit hun verhevenheid bevelen geven aan de 'practici'! Na jarenlang herhaalde holle frasen, valse beloften, onhoudbare programma's, bestaat er een dringende, hartstochtelijke behoefte aan doeltreffendheid. Om in die behoefte te voorzien moet men rationeel te werk gaan; doet men dat niet, dan zullen de resultaten uitblijven. Vermeden dient dus te worden dat er een niet te overbruggen afstand ontstaat tussen theorie en praktijk. We moeten oproepen tot voortdurende waakzaamheid, opdat de strijders zelf de theorie van hun strijd bepalen en daaraan vasthouden, deze met zich meedragen de bergen in, in de voorhoede zo dat nodig is en de theorie aan niemand anders overlaten. Zo behoeft er nooit gekozen te worden tussen hersenloze praktijk en krachteloze theorie. Strijden voor een maximum aan doeltreffendheid, dat is strijden voor een maximum aan verstand – dat in de strijd zelf moeten bewijzen wat het waard is.

Laten we tot slot nogmaals dit zeggen: voor zover de voorgaande opmerkingen zinvol zijn, is dat te danken aan de talrijke Zuidamerikaanse kameraden die ons van hun ervaringen verteld hebben of hun gedachten op papier gezet

hebben, in het bijzonder de kameraden uit Cuba, Venezuela, Guatemala en ook uit andere landen; maar in de allereerste plaats aan de leider van het socialistische land dat zijn lot en levenskansen volkomen afhankelijk heeft gesteld van het handhaven van de revolutionaire beginselen, socialistische moraal en proletarische solidariteit en waardigheid, aan de internationalistische leider die op 120 kilometer afstand van het Yankee-imperium in het openbaar gezegd heeft: 'Het slagveld, voor de Cubaanse revolutionairen, is de hele wereld', een voorschrift dat door zijn vriend en eerste van zijn luitenants opgevolgd is op een wijze waarvan men nog wel zal horen, aan Fidel Castro.

Inleiding

'De Cubaanse Revolutie kan in Zuid-Amerika niet meer herhaald worden . . .'

In de mond van onze politieke voormannen uit Latijns-Amerika is die zin tot een gevaarlijk cliché geworden. In sommige opzichten is hij juist, maar men gebruikt hem tegelijkertijd om nalatigheden die bloedige gevolgen hebben te rechtvaardigen.

Door steeds maar te herhalen dat een revolutie als de Cubaanse, door de veranderingen die deze in de krachtverhoudingen teweeg heeft gebracht, op het continent niet meer mogelijk is, zijn we zover gekomen dat we rustig vergeten wat er eigenlijk niet meer herhaald kan worden. Zelfs van de meest elementaire aspecten van de Cubaanse Revolutie is men niet op de hoogte.

Eerst hebben we Cuba gemaakt tot een 'gulden legende', de legende van twaalf mannen die aan land gaan en zich op de een of andere manier bliksemsnel vermenigvuldigen; daarna laten we zien dat de werkelijkheid niets meer te maken heeft met dat stoutmoedige sprookje. Door die goocheltoer hebben we ons gewoonweg het belangrijkste laten ontgaan, de ingewikkelde werkelijkheid van het verloop en de methoden van de Cubaanse opstand.

Hoeveel nutteloze omwegen, hoeveel ongelukkige ervaringen zijn daarvan niet het gevolg geweest voor de revolutionaire bewegingen van nu, hoeveel tijd is er niet verspild! In vroegere studies hebben we geprobeerd de omvang aan te tonen van de veranderingen die Cuba op het continent teweeg heeft gebracht. Maar men moet wel nota nemen van de omgekeerde beweging die vrijwel overal bij strijders en voormannen valt waar te nemen: nieuwsgierig

richten ze hun blik weer op Cuba; meer dan op de schone schijn te letten van wat daar gebeurt, kijken ze 'hoe' het gebeurt, naar de politieke en militaire details, hoe het functioneert. En waarom? Omdat na jaren van opofferingen, en verspilling soms, ze feitelijkheden ontdekken op het gebied van de techniek, de tactiek en zelfs van de strategie, die de Cubaanse revolutionairen reeds in het begin van hun strijd soms onbewust gebruikt en toegepast hadden. Zij ontdekken dat men zelfs in eigen rijen, achter een bepaalde luidruchtige lof voor de legende van Fidel Castro's opstand, wel eens heeft verborgen dat men zich te groot acht of weigert van de Cubaanse Revolutie te leren of de fundamentele les eruit te trekken. Het valt dan ook te betreuren dat van de methoden die tijdens de Cubaanse Revolutie gebruikt zijn nog geen gedetailleerde beschrijving bestaat, – een beschrijving die slechts gegeven kan worden door degenen die de Revolutie geleid hebben of er een rol in hebben gespeeld – hetgeen tot gevolg heeft dat we in plaats van nauwkeurige referenties te geven, ons moeten beperken tot toespelingen, wanneer we niet beschikken over een systematisch onderzoek.

1. Het heden bevrijden van het verleden

We leven nooit volkomen in het heden. Gemaskerd gaat de geschiedenis voort: met het masker van het vorige tafereel komt ze weer ten tonele en we herkennen niets meer van het stuk. Telkens wanneer het doek weer opgaat, moeten we weer ontdekken waar het over gaat. De fout ligt natuurlijk niet bij de geschiedenis, maar bij ons: we blijven ons de beelden uit het verleden herinneren, we blijven ze voor ons zien. We zien het verleden slechts door het heden heen, zelfs als het heden een revolutie is.

De schok van de Cubaanse Revolutie heeft men, voornamelijk in Latijns-Amerika, beleefd en overdacht via schema's en vormen die de geschiedenis al had gecatalogiseerd, erkend, ingang doen vinden. Daarom is de schok, ondanks alle beroering die hij teweeg heeft gebracht, niet met volle kracht aangekomen. Nu pas, nu het krakeel tot bedaren is gekomen, begint men te ontdekken wat Cuba precies betekent en welke les eruit te trekken valt. Er ontstaat een nieuwe opvating van de guerrilla-oorlog.

In de eerste plaats heeft Cuba er onder meer aan herinnerd dat de socialistische revolutie voortvloeit uit een gewapende strijd tegen de gewapende macht van de bourgeoisstaat. Die oude historische, zo men wil strategische wet heeft men eerst een reeds bekende tactische inhoud gegeven. Eerst heeft men guerrilla op één lijn gesteld met opstand, omdat het grondtype – 1917 – zich in die vorm had voorgedaan en omdat Lenin, en na hem Stalin, in enkele formules de theorie ervan gegeven had – formules die in het geheel niet van toepassing zijn op de huidige situatie en waarmee van tijd tot tijd zinloos geschermd wordt, zoals met de formules die betrekking hebben op de voorwaarden voor

het ontketenen van de opstand in de zin van rechtstreekse aanval op de centrale macht. Maar het verschil tussen guerrilla en opstand werd al gauw duidelijk. Daarna is men de guerrilla-oorlog zoals die in Amerika gevoerd wordt bijna vanzelf gaan verwarren met de Aziatische guerrilla-oorlogen; ook daar gaat het immers om een 'ongeregelde' oorlog waarin de steden vanaf het land omsingeld worden. Deze laatste verwarring is nog gevaarlijker dan de eerste.

Op ieder continent, in ieder land zijn de omstandigheden voor de gewapende strijd weer anders, maar ze zijn noch 'natuurlijk' noch vanzelfsprekend. Integendeel, steeds weer moeten er jaren en jaren van opofferingen voorbijgaan voor men ze ontdekt en zich ervan bewust wordt. Instinctief kwam bij de Russische sociaal-democraten de gedachte op dat ze in Petrograd een herhaling zouden geven van de Parijse Commune, bij de Chinese communisten dat ze Oktober zouden herhalen in het Kanton van de twintiger jaren en bij de Vietnamese kameraden dat ze opstanden van boerenraden moesten ontketenen in het Noorden van hun land. Voor ons spreekt het tegenwoordig vanzelf dat de sowjetopstanden in het vooroorlogse, koloniale China niet konden zegevieren, maar juist dat hebben de meest authentieke communistische voormannen eerst moeten leren voordat ze konden overwinnen.

Het is maar gelukkig, zo is men geneigd te zeggen, dat Fidel Castro de militaire geschriften van Mau Tse-toeng niet gelezen heeft voordat hij landde op de stranden van Oriente: zo heeft hij ter plaatse, uitgaande van zijn eigen ervaringen, de regels voor een militaire doctrine kunnen vinden die van toepassing was op die plaats en die omstandigheden. Pas aan het eind van de Oorlog, toen de opstandelingen een vastomlijnde tactiek hadden, hebben ze die geschriften van Mau ontdekt.[1] Maar de geschiedenis her-

1. Zoals bekend is, heeft Fidel Castro zijn politieke inspiratie vooral opgedaan bij Martí, een inspiratie die hij al voor de overval op de

haalt zich in Latijns-Amerika: wanneer de politieke voormannen de redevoeringen van Fidel Castro en de geschriften van Che Guevara lezen, herinneren ze zich de werken van Mau over de oorlog tegen Japan, van Giap, bepaalde teksten van Lenin en ze menen in de eerste de laatste te herkennen. Dit vasthouden van een beeld is algemeen bekend; maar het is gevaarlijk, wanneer de revolutie-oorlog in Latijns-Amerika zich ontwikkelt in volkomen eigen, volmaakt andere omstandigheden, die de revolutionairen slechts uit ervaring kunnen leren kennen. In die zin hebben alle theoretische werken over de Volksoorlog evenveel kwaad als goed gedaan. Ze worden grammatica's van de oorlog genoemd. Maar de taal van een land leer je sneller wanneer je in het land zelf bent en daar je gedachten onder woorden moet brengen dan thuis met een grammatica: in tijd van oorlog is het een levensbelang snel te handelen, vooral in het begin, wanneer een bijna ongewapende en onervaren guerrilla aan een goed bewapende, ervaren vijand het hoofd moet bieden. Fidel Castro heeft eens ge-

kazerne van Moncada had versterkt en gecorrigeerd met de ideeën van Marx en Lenin. Wat Lenin betreft, Castro heeft zich vooral geïnteresseerd voor de in *Staat en Revolutie* vervatte ideeën, waarin de vernietiging van het oude staatsapparaat en zijn onderdrukkingsmiddelen een revolutionair axioma wordt. Voor zijn militaire inzichten heeft Castro andere inspiratiebronnen gehad: *Realengo 18* van Pablo de la Torriente Brau; de verslagen van de campagnes van Máximo Gómez; de teksten van Engels waarin uitgelegd wordt hoe moeilijk de omstandigheden waren waarin het Parijse proletariaat, slechts gewapend met ouderwetse achterladers, straatgevechten moest leveren op grote, brede boulevards; *Voor wie de klok luidt* van Hemingway (waarin Pablo en zijn troep bijna-guerrillasoldaten in de Sierra achterblijven, vlak in de rug van de fascisten tussen Madrid en Segovia). Die boeken zijn niet zozeer bronnen als wel werken waarin Fidel Castro toevallig vond waarnaar hij zocht, meer niet. *Strategische problemen van de partisanenoorlog tegen Japan* van Mau Tse-toeng hebben Fidel Castro en Che Guevara in handen gekregen *na* het offensief van zomer 1958: tot hun grote verbazing lazen ze daarin wat ze zelf, door de omstandigheden gedwongen, al in praktijk hadden gebracht.

zegd dat bepaalde mislukkingen van guerrillastrijders te wijten zijn geweest aan de louter intellectuele instelling ten opzichte van de oorlog. Het is duidelijk waarom: nog afgezien van lichamelijke zwakte en onaangepastheid aan het leven buiten de steden, zal een intellectueel de neiging hebben het heden tegemoet te treden met vooropgezette ideologische bedenksels en belast met boekenkennis het heden te beleven. Hij zal slechter dan een ander in staat zijn een vernuftige of handige oplossing te vinden, zich te redden met de middelen die hij heeft, terstond te besluiten tot een gedurfde actie om uit een moeilijke situatie te geraken. Omdat hij denkt dat hij het allemaal al weet, zal hij langzamer, moeizaam leren. De ironie der geschiedenis heeft gewild dat, door de maatschappelijke toestand in vele Latijns-Amerikaanse landen, de rol van voorhoedestrijder juist toebedeeld wordt aan studenten en revolutionaire intellectuelen, die de hoogste vormen van revolutionaire strijd hebben moeten ontketenen of liever voorbereiden.

Die blunders, misverstanden, verwarringen hebben dus hun tol geëist; niet een te hoge tol als we denken aan de jarenlang steeds weer terugkerende rampen tijdens de eerste bevrijdingsoorlog tegen Spanje. Over de Oorlog en Amerika komt men geweldig veel te weten door een levensbeschrijving van Simon Bolívar te lezen – en er zijn lessen uit te trekken die ook van toepassing zijn op de revolutie-oorlogen in het Amerika van nu. De allerwaardevolste les: vasthoudendheid. Vijf keer in vier jaar is Simon Bolívar van Amerikaanse bodem verdreven, verslagen, belachelijk gemaakt, eenzaam; vijf keer is hij teruggekomen, tot hij zijn eerste overwinning behaalde – Boyacá – met een koppigheid, waarvoor men hem gek verklaarde. Iedere keer leerde hij er iets bij: je hebt ruiterij nodig om je snel te kunnen verplaatsen en het tekort aan manschappen en bewapening te compenseren; er moet een louter uit snelle aanvallen bestaande aanvalsoorlog gevoerd worden, geen defensieve

stellingenoorlog; je moet je schepen achter je verbranden en je iedere mogelijkheid tot terugtrekken ontnemen door de Spanjaarden de 'oorlog tot de dood toe' te verklaren om zó sneller bij eigen aanhangers en creolen wat we tegenwoordig de 'subjectieve voorwaarden' zouden noemen te scheppen; Caracas is een val zolang de Spanjaarden de gebieden buiten de steden beheersen; de steden moeten omsingeld worden van de 'llanos' (vlakten) en sterke aanvalsbases; sommige plaatsen zijn van bijzonder belang ('Coro is voor Caracas wat Caracas voor Amerika is').

Fidel Castro, die zelf meer dan eens aan de rand van de definitieve nederlaag heeft gestaan, heeft ons onlangs nog aan die vasthoudendheid herinnerd. De aanval op de kazerne van Moncada in 1953, de landing van de leden van de expeditie van de 'Granma' in 1956, in mindere mate de mislukte staking van april 1958 vormen evenzovele mislukkingen die menigeen ertoe gebracht zouden hebben maar naar huis terug te keren om betere tijden af te wachten. Hoe vaak heeft men in Guatemala niet tevergeefs geprobeerd 'haarden' van guerrillastrijders te vormen voordat de guerilla's bij de steden Zacapa en Izabal geconsolideerd werden? Meer dan vier haarden werden vernietigd of ontmanteld. En hoeveel mislukkingen, verraad, verdeeldheid heeft men niet in Venezuela gezien? En toch bestaat de guerrilla nog steeds en begint met nieuwe kracht opnieuw. Misschien begint de oorlog er nu zelfs wel definitief.

Gemeten naar een zo bijzonder kort tijdsverloop, de aanloop tot de grote strijd van morgen, betekenen de paar mislukkingen van de revolutionaire beweging in Zuid-Amerika werkelijk niet veel, als men daarbij ook nog bedenkt dat de paar jaar die voorbij zijn gegaan juist die periode van bijsturen en corrigeren zijn die alle revoluties in het begin hebben doorgemaakt. Sterker nog, men kan zich erover verbazen dat guerrillabewegingen ondanks zoveel vergeefse pogingen en zoveel vergissingen – waarvan sommige wel, andere niet te vermijden waren – zich hebben kunnen

handhaven. Dat is inderdaad verbazingwekkend, zoals Fidel Castro opgemerkt heeft, en het bewijst hoezeer de beweging door de geschiedenis gedragen wordt. En in werkelijkheid moet men niet zozeer van mislukking spreken als wel van een heel verklaarbare stagnatie, een hapering in een snelle ontwikkeling, die onder andere een gevolg zijn van de blunders en vergissingen die niet te vermijden zijn in die fase waarin men een revolutionaire conceptie en een revolutionaire methode onderzoekt die *nieuw* zijn, hoewel ze een bedrieglijke verwantschap vertonen met ervaringen in andere delen van de wereld.

Om de reden die we genoemd hebben, moet ieder beslissend revolutionair proces een valse start maken, en heeft die inderdaad gemaakt: de bestaande startlijn is de finishlijn van de voorganger; van die lijn vertrekt men, ook al is men zich dat niet bewust. Van alle mogelijke manieren waarop men verkeerd kan beginnen, is de wijze waarop Latijns-Amerika van start is gegaan wel de minst gevaarlijke. Het ging er telkens om de manier waarop men verder zou gaan te herzien, zonder veranderingen aan te brengen in de koers die men wilde volgen, de tactiek te corrigeren, zonder de strategie en de principes op te geven. Dit is het ogenblik om een fundamenteel onderscheid te maken tussen de beide kampen.

In ieder land dat een revolutie heeft meegemaakt stonden enerzijds de revolutionairen, anderzijds de reformisten en toekomstige verraders tegenover elkaar. Na 1905 komen in de Russische Sociaal-Democratische Partij pacifisme en defaitisme krachtig naar boven. Vanuit Genève, waar hij in ballingschap leeft, moet Lenin – en met hem anderen – zijn stem verheffen; niet om de parlementaire democratie van de Doema's te stellen tegenover de arbeidersopstand, maar een goed geleide opstand tegenover een opstand die in het geheel niet geleid wordt. Na de meidagen van 1927 moest in China niet het compromis tegenover de arbeidersopstand gesteld worden, maar moesten, zoals Mau en anderen deden, terugtrekken naar het platteland en de Lange

Mars – een strijdvorm die paste bij de Chinese omstandigheden – gesteld worden tegenover een snel innemen van de steden die door de vijandelijke Kwomintang beheerst werden. Na de rampzalige afloop van de Moncada-expeditie is bij Fidel Castro en zijn kameraden die de ramp overleefd hadden, niet de gedachte opgekomen het beginsel van de gewapende strijd tegen Batista op te geven, maar ze hebben er een andere, juistere inhoud aan gegeven. Een revolutionair beschouwt een mislukking als een springplank: in theoretisch opzicht leert men van een mislukking meer dan van successen, men doet ervaring op en tegelijk kennis.

De bijzondere objectieve omstandigheden voor de strijd in Zuid-Amerika zijn beter bekend geworden door de velerlei militaire ervaringen die men in enkele jaren heeft opgedaan dan door tientallen jaren lang steeds maar weer herhaalde politieke theorie. Historisch gezien is op Cuba de gewapende revolutie in Latijns-Amerika begonnen. Om dat begin, waarvan geen terug meer mogelijk is en dat gemaakt is op het juiste punt, – om dat begin gaat het.

'Is de strijd in Amerika al "tot bloei gekomen"? Vindt men de voorboden ervan in Venezuela, Guatemala, Columbia, Peru, Ecuador? Of zijn het slechts schermutselingen, uitingen van een onrust die geen vrucht heeft gedragen? De uitslag van die gevechten is nu niet van belang. Het is niet belangrijk of een of andere beweging nu overwonnen wordt. Doorslaggevend is de dagelijks groter wordende vastbeslotenheid tot de strijd, het bewustzijn dat een revolutionaire verandering noodzakelijk is, de zekerheid dat zij mogelijk is.' [1]

Een politieke lijn die niet uitgewerkt wordt, haar weerslag niet vindt in een duidelijke, coherente militaire lijn, kan tegenwoordig in Latijns-Amerika niet als revolutionair beschouwd worden. Iedere lijn die revolutionair wil zijn moet een concreet antwoord geven op de vraag: hoe kan de

1. Che Guevara, 'La guerre de guérilla, une méthode' (gepubliceerd in *Souvenirs de la guerre révolutionnaire*, F. Maspero, Parijs).

macht in een kapitalistische staat omvergeworpen worden? Dat wil zeggen, hoe kan de armatuur van de staat, het leger, dat dag in dag uit versterkingen krijgt van militaire missies uit Noord-Amerika, gebroken worden? De Cubaanse Revolutie geeft aan de broedervolken in Amerika een antwoord waarvan nog tot in details bestudeerd moet worden hoe men ertoe gekomen is; dat antwoord houdt in dat er, middels de guerrilla-oorlog die gevoerd wordt in de landelijke gebieden die zich er het best voor lenen, meer of minder snel een mobiele strategische strijdmacht gevormd moet worden die de kern vormt van het Volksleger en van een toekomstige socialistische staat.

Iedere militaire lijn is afhankelijk van de politieke lijn waarvan zij de uitwerking vormt. Maar binnen de gewapende strijd zelf zijn er de laatste jaren nog andere militaire lijnen geprobeerd die aan de guerrilla een heel andere betekenis geven. Het gaat daarbij niet zozeer om slechte interpretaties van het Cubaanse antwoord als wel om *geïmporteerde* politieke schema's die voorgesteld worden als militaire schema's en toegepast worden in historische omstandigheden die volkomen verschillen van de omstandigheden waarin die schema's hebben kunnen ontstaan. Het gaat bij voorbeeld om de opvattingen over zelfverdediging, gewapende propaganda, guerrillabases, om de opvatting dat de guerrilla ondergeschikt is aan de Partij en daarvan slechts een extra afdeling vormt die toegevoegd wordt aan de organisatie zoals die in vredestijd bestaat.

Die opvattingen die op vele plaatsen aanvaard worden, hebben zo aan de gewapende strijd van het volk een afwijkende en onjuiste inhoud gegeven die men moet beoordelen aan de hand van de resultaten. Er moet uitgezocht worden welke politieke opvattingen eraan ten grondslag liggen en in hoeverre sommige opvattingen een navolging zijn van revolutionaire ervaringen die vreemd zijn aan Latijns-Amerika en de daar bestaande omstandigheden.

Dank zij die negatieve ervaringen kan men stellig ont-

dekken welke essentiële lessen er getrokken kunnen worden uit de Cubaanse Revolutie, dat wil zeggen uit die fase van de Revolutie toen ze nog pas een opstand was, en uit de huidige gewapende strijd.

Gewapende zelfverdediging

Zelfverdediging, als systeem en als reële mogelijkheid, blijkt tegenwoordig door de feiten achterhaald te zijn.

Er waren twee landen waar die opvatting als gedragslijn aanvaard was: Columbia, met zijn zelfverdedigingszones van boeren, Bolivia, met zijn zelfverdedigingszones van arbeiders. Die twee 'haarden' nu zijn enige maanden na elkaar door het leger vernietigd: Marquetalia, in Zuid-Columbia, is in mei 1964 bezet, de mijnen van Bolivia zijn in mei en september 1965 na tragische gevechten door het leger in bezit genomen. Die twee nederlagen geven het eind aan van een tijdperk en bewijzen dat een bepaalde ideologie haar tijd gehad heeft. De revolutionaire beweging moet daar eens voor altijd in berusten.

Het einde van een tijdperk: het tijdperk van het betrekkelijk evenwicht tussen de klassen. Het begin van een ander tijdperk: dat van de totale klassenoorlog waarin compromisoplossingen en verdeling van de macht uitgesloten zijn.

Dat het Leger en het Staatsapparaat, nu de spanningen tussen uitbuiters en uitgebuitenen toenemen, op een gedeelte van het grondgebied van een neo-kolonialistisch land hun 'taken niet normaal vervullen kunnen', is meer dan de nieuwe imperialistische machthebbers kunnen verdragen, maar het is niet voldoende om hun positie in gevaar te brengen. Op het militaire vlak is het mislukken van de gewapende zelfverdediging van de massa's hetzelfde als het mislukken van het reformisme op het politieke vlak. Nu wordt er een strijd op leven en dood gevoerd en daarom is er geen plaats voor halfslachtige oplossingen, voor een streven naar evenwicht tussen oligarchie en volk, voor stilzwijgende nietaanvalsverdragen. De dictatuur van de oligarchieën stelt ons

voor de keus: of die dictatuur totaal vernietigen, of haar geheel aanvaarden; een tussenweg is er niet. Overigens is zelfverdediging tegenwoordig niet meer in tel; zij die haar kort geleden nog verdedigden, willen haar nu slechts beschouwen als een aanloop tot hogere strijdvormen. Maar opgepast: zij lijkt in aantrekkelijker vorm en natuurlijk onder andere naam weer naar voren te komen. Ze heeft de neiging tot nieuw leven te komen omdat ze wortelt in een ideologie die even taai is als Proteus. Op het ogenblik waarop de zelfverdediging als systeem ten onder ging, kwam het Trotskisme haar de hand reiken en proberen haar weer tot leven te wekken. Om die herleving gaat het ons hier.

De ideologische achtergrond van de zelfverdediging wordt gevormd door ideologieën waarvan Lenin bij herhaling heeft gezegd dat ze de arbeidersklasse van nature eigen waren en de overhand zouden krijgen telkens wanneer de waakzaamheid van marxisten en communisten zou verminderen: 'economisme' en 'spontanisme'. Met 'economisme' wordt bedoeld het verdedigen uitsluitend van de beroepsbelangen van de arbeiders tegen de te grote macht van de werkgevers, via de vakvereniging; omdat het uitgesloten is op de politieke macht van de werkgevers, de bourgeoisstaat, een aanval te doen, aanvaardt en erkent men in feite, door die defensieve houding, dat wat men wil bestrijden. Het is geen toeval dat sinds de revolutie van 1952 de strijd van de Boliviaanse arbeiders, bij wie de anarchistisch-syndicalistische traditie het langst de overhand heeft gehad, gevoerd is door arbeidersmilities voor zelfverdediging.

De term zelfverdediging is niet de meest passende; het woord suggereert een defensieve, vreesachtige, teruggetrokken houding, maar dat is niet altijd het geval, het is zelfs slechts bij uitzondering het geval. Is er iemand die de strijdlust en heldhaftigheid in twijfel trekt van het Europese proletariaat voor, zoals Lenin het uitgedrukt heeft, 'de invoer van het marxisme in de arbeidersklasse'? Is er iemand die de moed en de bekwaamheid in de strijd in twijfel trekt

van de Columbiaanse boeren, die de voornaamste slachtoffers zijn geworden van die verschrikkelijke burgeroorlog die tien jaar geduurd heeft en waarin meer dan tienduizend van de hunnen omgekomen zijn? Wie zal ontkennen dat men dezelfde zelfverloochening en solidariteit die de Parijse arbeiders getoond hebben tijdens de junidagen van 1848 en de Commune van 1871 nu weer terugvindt bij de veertigduizend mijnwerkers en fabrieksarbeiders van La Paz, de helden van de eerste arbeidersrevolutie in Amerika, in 1952?

Zelfverdediging komt niet voort uit gebrek aan moed bij de leiders, integendeel, maar uit het feit dat bij velen een bewonderenswaardige opofferingsgezindheid bestaat en uit verspilling van moed; dat leidt tot niets, dat wil zeggen tot alles behalve de verovering van de politieke macht. Men zou dus beter van 'gewapend spontanisme' kunnen spreken. Diezelfde ideologische oorsprong laat ons zien in welke tijd zelfverdediging de strijdvorm bij uitstek is geweest: de tijd voor Marx. De door Tupac Amaru geleide opstand van Indianen in Peru, aan het eind van de achttiende eeuw zou men zelfverdediging hebben kunnen noemen. Met tienduizenden tegelijk komen de Indianen in opstand, ze verjagen de creoolse grootgrondbezitters, doden de Spanjaarden ter plaatse en nemen de gronden die hun door de 'encomiendas' ontroofd waren weer in bezit. De grote beweging behaalt plaatselijke overwinningen, maar valt daardoor uiteen in talrijke kleine; naarmate de Indianen dichter bij de kust komen, nemen ze gronden in bezit en blijven dan in het gebergte: er bestaat geen min of meer geregeld leger, geen onafhankelijke stoottroep; de opstandelingen zijn meester in het gebied buiten de steden, maar verzuimen op te trekken naar Lima, waar de onderkoning zetelt. Lima krijgt de tijd een leger bijeen te brengen; het gebied wordt moeiteloos heroverd in omstandigheden die men zich wel kan voorstellen. De benaming zelfverdediging zou men ook kunnen geven aan de door de vermaarde Manuela Bertrán geleide opstand van de *Comuneros* in Columbia, ongeveer

in dezelfde tijd.

Kortom, er zijn arbeidersopstanden geweest voor de opkomst van het wetenschappelijk socialisme zoals er boerenoorlogen zijn geweest voor de revolutionaire guerrilla-oorlogen: niettemin hebben ze niets met elkaar te maken. De guerrilla verhoudt zich tot de boerenopstand als Marx tot Sorel.

Zoals het economisme het belang voorbijziet van de voorhoedepartij, zo ziet de zelfverdediging het belang voorbij van de gewapende afdeling dië organisch losstaat van de burgerbevolking. Zoals het reformisme erop uit is een massapartij te vormen, zonder geselecteerd kader en zonder strakke, gedisciplineerde organisatie, zo wil de zelfverdediging iedereen bij de gewapende strijd betrekken, een masseguerrilla vormen, waarin vrouwen, kinderen en huisdieren met de guerrillastrijders meetrekken.

Zoals het spontanisme niet streeft naar de politieke macht voor de uitgebuitenen, dus zich niet organiseert als een politieke partij, zo streeft de zelfverdediging niet naar het militaire overwicht voor de uitgebuitenen, zich te organiseren in een geregeld volksleger dat zich onafhankelijk kan verplaatsen en zelf initiatieven nemen. Men heeft te maken met zelfverdediging, overal waar de vorming van een mobiele strategische strijdmacht niet het voornaamste doel is van de gewapende strijd, overal waar men in de gewapende strijd niet bewust en duidelijk uit is op de verovering van de politieke macht. Zelfverdediging sluit niet noodzakelijkerwijs opstand uit. Maar die opstand zal altijd een plaatselijke opstand zijn en niet proberen zich uit te breiden over het gehele land; zelfverdediging leidt tot plaatselijke strijd, de revolutionaire guerrilla streeft naar de totale oorlog, ze geeft leiding aan de strijd die in welke vorm dan ook op het hele grondgebied wordt gevoerd. De gemeenschap die de zelfverdediging als strijdvorm gekozen heeft, voert een locale strijd en is dus van het begin af aan gelocaliseerd; ze kan dus niet het initiatief nemen: ze kan niet de plaats

van het gevecht bepalen, ze is niet mobiel, ze kan geen verrassingsaanval ondernemen, ze heeft geen mogelijkheid tot manoeuvreren. Omdat het gebied van zelfverdediging al ontdekt, bekend is, zal het omsingeld en na nauwgezette voorbereiding aangevallen worden door de vijand op een ogenblik dat door de vijand bepaald wordt. Het gebied of de stad die door de bevolking zelf verdedigd wordt, kan alleen maar lijdelijk de aanval van de vijand afwachten en is afhankelijk van diens bedoelingen. Die bevolking verplicht de vijand evenmin 'zo te handelen dat de situatie niet slechter wordt' (Che Guevara). Ze dwingt de parlementaire democratie en het oligarchisch bewind niet duidelijk te laten merken welke klasse zij verdedigen. De zelfverdediging maakt het de heersende klasse mogelijk zich niet te ontmaskeren als dictatuur van het geweld; ze handhaaft 'het evenwicht tussen oligarchische dictatuur en volk', in plaats van dit evenwicht 'met geweld te verstoren' (Che Guevara). Ze speelt het spel van de heersende klasse mee en speelt deze in de kaart, omdat ze de tegenstellingen binnen de heersende klasse verhult en compromisoplossingen voorstelt als overwinningen.

Vooral in Vietnam, maar ook in China heeft de gewapende, in milities georganiseerde zelfverdediging van de boeren een belangrijke rol gespeeld als fundament van het bouwsel van de gewapende bevrijdingslegers. Maar de zelfverdediging strekte zich uit tot zones die militair al geheel of gedeeltelijk bevrijd waren en vormde in het geheel geen autonome gebieden. Die zelfverdedigingsgebieden konden zich slechts handhaven omdat er op andere fronten een totale oorlog werd gevoerd door de geregelde en mobiele strijdkrachten van de Vietminh. Daardoor kon de bevolking als geheel betrokken worden bij die oorlog zonder dat ze de zwaarste lasten moest dragen van de strijd; ze dwongen het Franse expeditieleger zijn aandacht te richten op vele gebieden tegelijk en zo verlichtten ze de taak van de geregelde en halfgeregelde strijdkrachten en maakten het deze

mogelijk een maximum aan mensen en materieel bijeen te brengen op fronten die gekozen werden op grond van de strategische plannen die een Generale Staf had uitgewerkt. Nog minder dan in Vietnam kan in Latijns-Amerika de zelfverdediging zich zonder steun in stand houden, als men tenminste wil vermijden dat de burgerbevolking uitgeschakeld wordt.

'Zelfverdediging is slechts een heel klein onderdeel van een geheel dat zijn eigen kenmerken heeft', zo schrijft Che Guevara in zijn voorwoord bij het boek van Giap *Volksleger, Volksoorlog.* 'In geen geval kan een zelfverdedigingszone beschouwd worden als een zelfstandig geheel, dat wil zeggen als een gebied waar de volksstrijdkrachten proberen zich te verdedigen tegen de vijandelijke aanvallen, terwijl de rest van het grondgebied zich afzijdig houdt. Als dat het geval was, zou de "haard" gelocaliseerd, ingesloten en vernietigd worden, tenzij men onmiddellijk overging tot de eerste fase van de Volksoorlog, dat wil zeggen de guerrilla-oorlog.'

Enige tijd nadat Che Guevara bovenstaande regels geschreven had, werden de zelfverdedigingszone van boeren' van Marquetalia en de andere 'onafhankelijke republieken' door de vijand bezet en vernietigd en Marulanda moest weer terugkeren tot de mobiele guerrilla. Een zelfverdedigingszone die niet ontstaat ten gevolge van een, al is het maar gedeeltelijke, nederlaag van de vijandelijke strijdkrachten en niet beschermd wordt door een voortdurend aanvallend front van guerrillastrijders, is niets anders dan een reus op lemen voeten: wanneer het geheel instort, wordt het moreel van de volksstrijdkrachten des te ernstiger en onverwachter geschokt naarmate dat soort status-quo definitiever lijkt te zijn; in gebieden krijgt men een mythologisch gevoel van welbehagen, men verliest de werkelijkheid uit het oog: omdat die gebieden zich zovele jaren kunnen handhaven, vergeet men dat ze hun bestaan te danken hebben aan een stilzwijgend compromis en niet aan een

werkelijke overwinning; en dan gaat men natuurlijk denken dat die gebieden niet te veroveren zijn. De waakzaamheid vermindert; men verzuimt steeds meer de milities op de proef te stellen, te zorgen voor hun training en bewapening; de discipline verslapt. Door de revolutionairen kunnen die zogenaamde bevrijde gebieden slechts als politieke propaganda gebruikt worden – ze verschaffen eerder een voorwendsel om maar niets te doen dan dat ze aansporen tot actie. – De reactionairen geven ze een voortreffelijk voorwendsel zich op te werpen als de verdedigers van de nationale eenheid en van de door dat kankergezwel bedreigde onschendbaarheid van het grondgebied en om de 'separatistische' communisten aan te vallen; uit propagandistische overwegingen overdrijft de bourgeoisie geleidelijk het werkelijke gevaar en haar angst daarvoor, een overdrijving waarvan de revolutionairen zelf het slachtoffer kunnen worden; ze gaan tenslotte geloven dat de guerrilla inderdaad een kankergezwel is en dat geduld alleen de patiënt kan genezen. En wanneer het leger dan na uitgebreide in alle rust uitgevoerde voorbereidingen tot de aanval overgaat, zal het verdrijven van de revolutionairen een grotere uitwerking hebben: een grote overwinning voor de bourgeoisie, een zware nederlaag voor de 'castristisch-communistische' revolutie . . . Hoe staan de zaken in werkelijkheid?

Te oordelen naar de geschiedenis van Cuba en enkele andere landen in Latijns-Amerika schijnt de revolutie de volgende fasen te doorlopen: eerst het stadium van 'vestiging'; vervolgens het stadium van 'ontwikkeling', dat gekenmerkt wordt door het vijandelijke offensief dat uitgevoerd wordt met alle beschikbare middelen (operationele en tactische omsingelingen, uitkamming, luchtlandingstroepen, bombardementen, enz.); het stadium van het revolutionaire offensief tenslotte zowel op politiek als militair gebied. In het eerste stadium, waarin de moeilijkheden natuurlijk lastiger

te overwinnen zijn en rekening gehouden moet worden met allerlei toevallige en onverwachte omstandigheden, maakt de oorspronkelijke groep om te beginnen een tijd door van niets anders dan rondzwerven; daarna komt een langere periode waarin de strijders gehard en geoefend raken, regelmatige koeriersdiensten worden ingesteld, bevoorradingslijnen, aflosposten, wapendepots gevormd worden; tenslotte komt men in de laatste fase, de fase van de werkelijke 'vestiging': de organisatie van een operatiegebied, van hoe geringe betekenis en omvang dit ook is. Bij deze ontwikkeling neemt het aantal strijders absoluut gezien toe, maar relatief af, daar immers de diensten, kleine industrieën en militaire opleiding belangrijker worden; kortom, het aandeel van de techniek wordt groter (bewapening, verbindingen, productie, explosieven, scholen voor de opleiding van recruten, enz.) om gelijke tred te kunnen houden met de ontwikkeling van de vuurkracht van de guerrilla en haar aanvallend vermogen.

In een zelfverdedigingsgebied als dat van Marquetalia nu, leek de laatste fase van het eerste stadium (consolidatie van een operatiegebied) bereikt te zijn en leek het mogelijk dadelijk over te gaan tot het tweede stadium: front maken tegen het vijandelijke offensief, tactische initiatieven ontplooien, detachementen afscheiden van de oorspronkelijke groep om elders nog meer guerrillafronten te vormen. Schijn bedriegt, de werkelijkheid is anders. Omdat in de geschiedenis van de zelfverdediging van boeren het begrip gewapende revolutionaire strijd *niet* aanvaard was, maar *wel* het begrip burgeroorlog tussen conservatieven en liberalen – die geen oplossing brengt en de militaire kracht van de vijand niet aantast –, moest de guerrilla, en in de eerste plaats de guerrilla van Marquetalia, terugkeren tot het begin van het eerste stadium, het rondzwerven, waarbij ze voortdurend de zorg had voor de gezinnen, belast was met de evacuatie van de bevolking, het bewaken van het vee, de boerenbedrijven, enz.

Bolivia: een soortgelijke situatie, niet bij boeren maar bij arbeiders nu, loopt uit op een ware tragedie. Zesentwintigduizend mijnwerkers van de grote genationaliseerde tinmijnen wonen verspreid over vrijwel de gehele hoogvlakte, maar het voornaamste mijnwerkersbolwerk beslaat een strook van vijftien bij tien kilometer, waarin de mijnen van Siglo Veinte, Huanuni en Catavi liggen. In 1952 vernietigen de mijnwerkers het leger van de oligarchie, helpen een liberale regering aan de macht, krijgen wapenen en een schijn van macht. De revolutie verburgerlijkt. Geleidelijk scheiden de mijnwerkers zich af. Ze beschikken over wapenen, milities, radio's, een machtig syndicaat, dynamiet en ontstekingen (waar ze dagelijks mee werken in de mijnen); bovendien beheersen ze de voornaamste bron van inkomsten van het land, het 'metaal van de duivel', tin. Deels uit onmacht, deels uit zorgeloosheid leven ze in zichzelf gekeerd; ze zien toe hoe een nieuw leger gevormd wordt door de bourgeoisie van het land wier bewind ze van tijd tot tijd even verstoren met stakingen, schermutselingen, gevechten; kortom, ze blijven in leven, meer niet. Daarna, zoals dat altijd gaat, slokt het leger de bourgeoisie, waardoor het weer op de been geholpen was, op door middel van een staatsgreep en uit de Verenigde Staten komt de opdracht de arbeidersbeweging te breken; de militaire junta provoceert gewoonweg de arbeiders door hun oude vakverenigingsleider Lechin te arresteren. De Trotskisten stellen een onbeperkte algemene staking voor en deze wordt in mei 1965 afgekondigd; het keurkorps van het leger, de *Rangers*, speciale luchtlandingstroepen, en klassieke infanterie omsingelen de mijnen en beginnen een frontgevecht tegen de mijnwerkersmilities; de luchtmacht bombardeert een mijn bij La Paz, bestookt een andere mijn met mitrailleurvuur. Resultaat: aan de kant van de mijnwerkers loopt het aantal doden in de honderden; aan de kant van de soldaten slechts in de tientallen; de mijnen worden door het leger bezet, de soldaten trappen de deuren van de huizen in en maaien in het

wilde weg de gezinnen neer. De vakverenigingsleiders en de strijdlustigste mijnwerkers worden verbannen, opgesloten of gedood: opdracht uitgevoerd. Alles is zoals het behoort, zelfs de haat en de tranen van woede. Tot de volgende keer dan maar weer.

In het kader van een algemene opstand die tegelijkertijd in de verschillende mijnstreken, La Paz en sommige landelijke gebieden ontketend wordt en de bekroning zou vormen van een lange elders en met andere middelen gevoerde afmattingsoorlog, kunnen de in revolutionaire syndicaten georganiseerde mijnwerkers een beslissende rol spelen. Maar één ding lijkt onmogelijk, namelijk dat een spontane opstand in enkele dagen afrekent met dat moderne, goed getrainde leger dat gesteund wordt door een goed uitgeruste Noord-Amerikaanse militaire missie en dat beschikt over weliswaar weinig talrijke maar agressieve stoottroepen. Kortom, de tijden zijn veranderd; het is onmogelijk in 1966 een herhaling te geven van 1952.

Welke mogelijkheden hebben de mijnwerkers nu om zich te verdedigen en met succes aanvallen te ondernemen?

De milities bestaan uit arbeiders uit de genationaliseerde tinmijnen. In geval van staking of opstand sluit de regering de wegen, dus de voedselvoorziening af: de bewoners van de mijnstreken worden bevoorraad vanuit La Paz, per trein of met vrachtwagens. Ter plaatse, op vierduizend meter hoogte, groeit er niet veel op de rotsachtige bodem; enkele gemeenschappen Aymara-Indianen verbouwen aardappelen, quinua, drogen lamavlees; deze alleen op de bevrediging van eigen behoeften gerichte economie levert niet veel belangrijks op. Daarom moeten de kameraden een snelle overwinning behalen; want ze beschikken slechts over levensmiddelen voor ten hoogste een dag of tien; na het verstrijken van die termijn is er geen melk meer voor de kinderen, geen vlees meer in de kantine, zijn er geen geneesmiddelen meer in de ziekenhuizen. De mijnwerkers van hun kant verhinderen de afvoer van het erts, houden de treinen

tegen bij de mijnuitgangen. Maar het is een ongelijke strijd; bij het begin al staan ze verloren. De regering heeft haar banksaldo's, ze beschikt over de Noord-Amerikaanse leningen, de handelsvoorraden, ze heeft toegang tot de haven van Chili en kan het lange tijd zonder erts uithouden. De mijnwerkers daarentegen die de wapens opgenomen hebben brengen iedere dag de voedselvoorziening van hun gezinnen een beetje meer in gevaar: het lot van de één is het lot van de ander. De mijnwerker ziet hoe zijn kinderen onder zijn ogen wegkwijnen, hoe zijn kameraden, uitgeput door silicose, alleen nog maar rochelend adem kunnen halen, omdat de medicijnen – een paar stroopjes – er niet meer zijn. Als ze alleen waren, onafhankelijk, in kleine eenheden, zouden ze, door een overval op de voorraden van de naburige steden, de voedselvoorziening voor enkele weken veilig kunnen stellen. Maar in de positie waarin ze nu verkeren worden ze met hun gezinnen uitgehongerd.

De mijnen zijn ook steden, eindeloze rijen grauwe vensterloze mijnwerkershuizen die op enige afstand van de mijnschachten staan en waarin de gezinnen maar net in leven kunnen blijven. Op de hoogvlakte is het ijskoud. Er groeit geen boom, geen struik; zo ver het oog reikt strekt zich een vlakte uit van roodbruine aarde. Het licht is intens scherp. De huizen staan in kaarsrechte rijen naast elkaar; ze vormen een gemakkelijk te onderscheiden doelwit voor de bommenwerpers. De bombardementen brengen de productie van de mijn niet in gevaar; het gaat alleen om de bevolking; de mijn zelf ligt ondergronds, de bovengrondse installaties zijn niet omvangrijk. De smelterijen liggen in Engeland en de Verenigde Staten. Nog een zwak punt: de mijnen liggen enkele tientallen kilometers van elkaar verwijderd; het leger kan ze gemakkelijk één voor één omsingelen en bezetten; voor de mijnwerkers is het moeilijk zich te groeperen om het verzet te coördineren: geen plan, geen gecentraliseerde militaire leiding, geen militaire voorbereiding, geen middelen van vervoer; overigens zouden de eenheden

van de arbeidersmilitie zich alleen 's nachts kunnen verplaatsen. In het uiterste geval zouden overvalgroepen zich 's nachts kunnen verplaatsen in de richting van de steden om beperkte doelen aan te vallen; zelfs in de rug van de vijand. Maar dat soort optreden is geen zelfverdediging meer en is niet in overeenstemming met de concrete levensomstandigheden van de leden van de arbeidersmilities die iedere dag alleen maar tijd hebben om te slapen en – slecht – te eten om te blijven werken voor een loon van gemiddeld dertig tot veertig dollar per maand. Vandaar het ongeduld, de wanhoop: er moet iets gedaan worden om de omsingeling te doorbreken, maar wat?! Een zelfmoordactie, onvoorbereid; met dynamiet dat met de hand gegooid wordt richt je niets uit tegen zware mitrailleurs; de geweren zijn oude repeteergeweren uit de tijd van de Chaco-oorlog. Er zijn weinig kogels; die zijn duur. En wat kun je doen tegen vliegtuigen? Om een leger te vernietigen, heb je zelf ook een leger nodig; dat veronderstelt training, discipline, het bezit van wapenen. Met broederschap en moed maak je geen leger: kijk maar naar Spanje, naar de Parijse Commune . . .

De mijnwerkers zijn met handen en voeten gebonden aan de plaats waar ze werken, naast hen staan hun vrouwen, die meevechten, en hun kinderen; ze worden bedreigd met alle denkbare represailles tegen hun naasten en henzelf; ze zijn niet in staat te manoeuvreren of zich in georganiseerde eenheden los te maken van hun basis; geen militaire organisatie, geen leiding, geen middelen; kortom, ze hebben materieel niet de mogelijkheid zich te organiseren in een mobiele strijdmacht: de mijnwerkers zijn zonder meer gedoemd zich te laten afslachten. Het leger kan ongehinderd bepalen op welke dag, op welk uur, op welke plaats de slachting zal beginnen, langs welke weg de colonnes zullen optrekken, waar de speciale troepen zullen landen. Het leger kan het initiatief nemen en in het geheim zijn voorbereidingen treffen; de mijnwerkers kunnen zich slechts ver-

weren, openlijk, met de middelen die ze hebben: als ze aanvallen, wordt hun aanvalsbasis, die al bekend is, gemakkelijk vernietigd. Overigens kan hun tegenaanval niet ver reiken, omdat ze, door de gesteldheid van het terrein, zich niet te ver kunnen verwijderen van hun basis die hen vasthoudt en terugtrekt als waren ze er met een elastiekje mee verbonden. De volksstrijdkrachten, voorzien van een gewapende afdeling die organisch onafhankelijk is van de burgerbevolking, die niet belast is met de bescherming van de bevolking en streeft naar de verovering van de politieke macht, – dat is het beslissende criterium dat op dat punt zinledig gepraat en revolutionaire theorie van elkaar onderscheidt. Zoals bekend is het Trotskisme onlogisch, omdat voor het Trotskisme niet geldt eendracht maakt macht, maar verdeeldheid maakt macht. De Trotskist, die is nergens en overal, geeft zich bloot terwijl hij zich verstopt, is nooit wat hij is. De trotskistische ideologie komt tegenwoordig op verscheidene plaatsen weer boven, ze gebruikt de paar niet-beslissende nederlagen die de revolutionairen geleden hebben als voorwendsel en stelt altijd weer dezelfde 'strategie van de machtsovername' voor. Laten we die strategie eens samenvatten.

De massa's van arbeiders en boeren wensen overal het socialisme, maar ze weten het nog niet omdat ze onder invloed staan van de stalinistische bureaucratieën. De latente spontaniteit van de arbeiders moet dus geactiveerd worden. Om dat doel te bereiken is de guerrilla niet de hoogste vorm van revolutionaire strijd; aan de basis moet de 'dubbele macht' gevestigd worden, dat wil zeggen er moet opgeroepen worden tot de vorming van fabrieks- en boerenraden waardoor, wanneer deze eenmaal talrijk genoeg zijn, tenslotte de oprichting mogelijk zal zijn van de Eenheids Werkers Centrale; die Centrale moet, door een plotselinge algemene opstand in de bergen en in de steden, het werktuig voor de machtsovername worden. De agitatie moet er nu al op gericht zijn stakingen en betogingen van arbeiders te ontketenen, op het land moeten boerensyndicaten gevormd

worden, die de gronden in bezit moeten nemen; er dienen plaatselijke opstanden georganiseerd te worden die de steden steeds dichter naderen; het parool is: Socialistische Revolutie. De werkers moeten nu al, voetje voor voetje, de controle over de productiemiddelen overnemen. Daarna, onmiddellijk daarna, zonder tussenstadium, zonder speciale afdelingen, moeten ze rechtstreeks in opstand komen tegen de staatsmacht. De revolutie moet uitgaan van de bestaande of latent aanwezige economische tegenstellingen die zelfs zozeer verscherpt moeten worden dat de massa's in opstand komen: de opstand sluit direct aan aan het optreden van de syndicaten.

Peru, Guatemala en Brazilië (Sao Paolo en het Noord-Oosten) zijn de drie landen die het Bureau voor Latijns-Amerika in Buenos-Aires, de sectie van de Vierde Internationale, heeft uitgekozen. Zo ging Hugo Blanco, die uit Argentinië was gekomen, aan het werk met de boeren in het dal van de Convención; de boerenbonden van Juliao moesten in dezelfde zin 'bewerkt' worden en dat was ook de lijn die de Internationale, tot voor kort, voorschreef vanuit Posadas aan Yon Sosa in Guatemala, profiterend van het feit dat Guatemala aan zijn lot werd overgelaten door en onvoldoende steun kreeg van andere politieke organisaties. Het eerste nummer van *Socialistische Revolutie,* het orgaan van de '*13-november-beweging*' schrijft (juli 1964): 'Het beginsel dat de gewapende opstand in fasen, via de "Volksoorlog" georganiseerd moet worden, is een formalistisch, bureaucratisch, militairistisch beginsel. Het onderschat de betekenis van de massa's, gebruikt deze en vertraagt hun direct optreden.'

Het Trotskisme hecht groot belang aan het socialistische karakter van de revolutie, haar toekomstig program, en zou graag beoordeeld willen worden naar die volkomen verbale benadering van het vraagstuk, alsof men de revolutie ook maar enigszins naderbij brengt door duizend maal te verklaren dat het een socialistische revolutie moet zijn. Maar de

kern van de zaak is niet theoretisch: het gaat er om via welke organisatievormen de 'Socialistische Revolutie' wordt verwezenlijkt. Dan ontdekt men niet alleen dat de revolutie waar men het over heeft een hersenschim is, maar ook dat de middelen die men gebruikt niet tot revolutie leiden, maar tot deze keiharde werkelijkheid: de bestaande volksbewegingen worden vernietigd. Laten we in deze kwestie het woord geven aan de guerrilla-afdeling 'Edgar Ibarra' van de Revolutionaire strijdkrachten in Guatemala. Na aangetoond te hebben dat een nationaal-democratisch programma voor de Guatemalteekse revolutie zinloos is, dat er geen 'nationale bourgeoisie bestaat', richt de afdeling zich als volgt tot de trotskistische beweging: 'Dat hele standpunt van de Trotskisten met hun handig gemanoeuvreer leidt tot het volgende: de guerrilla wordt beroofd van haar revolutionaire betekenis; er wordt ontkend dat de guerrilla tot een volksleger kan uitgroeien; er wordt ontkend dat de boeren een rol spelen in de revolutie-oorlogen in onze landen; er wordt ontkend dat we het imperialisme en zijn lakeien militair moeten verslaan om hun de macht te ontrukken; er wordt niet ingezien dat de gewapende strijd het karakter heeft van een langdurige oorlog; er wordt bedrieglijk een opstand op korte termijn voorgespiegeld; de krachten van het volk worden verdeeld, evenals de krachten van de revolutionairen omdat ze nu eens hier dan weer daar gebruikt worden bij de vreedzame opbouw van syndicaten en massa-organisaties.[1]

Goed, laten we de trotskistische conceptie dan maar eens serieus nemen en niet beschouwen als de provocatie zonder meer die ze in de praktijk is. Men zal opmerken dat in het

1. Samenvatting van de brief die de guerrilla-afdeling 'Edgar Ibarra' gericht heeft aan het Centrale Comité van de Guatemalteekse Arbeiderspartij (communistisch) en aan het Hoofdbestuur van de '13-november-beweging' in october 1964, naar aanleiding van conflicten die aan de dag waren getreden binnen de Guatemalteekse revolutionaire beweging.

Trotskisme verscheidene zaken door elkaar gehaald worden: in de eerste plaats moet het voorbeeld van de bedrijfscellen en proletarische vakverenigingen zoals men die in het arbeiderssyndicalisme kent, slaafse navolging vinden bij de boeren (wat opgaat in de fabrieken van een kapitalistische wereldstad gaat niet op voor een Indianengemeenschap die nog in het Maya- of Inkatijdperk leeft); de betekenis van de arbeidersklasse als leidende kracht van de revolutie wordt onderschat, hetgeen wel paradoxaal is in het licht van bovengenoemde slaafse navolging; de gewapende strijd als een langdurig vormingsproces van een volksleger buiten de steden wordt verward met een directe aanval op de macht of een bolsjewistische opstand in de steden; er bestaat een volstrekt wanbegrip ten aanzien van de krachtsverhoudingen tussen de boerenklasse en de heersende klasse. Hoeveel theoretische onduidelijkheden er ook in zitten – en het zijn er heel wat –, één ding staat vast: al die fraaie holle woorden werken in werkelijkheid als een val, waarin de landarbeiders – en soms ook zij die hen in die richting gedreven hebben – in terecht komen; het organiseren van openbare vergaderingen of vakverenigingsbijeenkomsten in een indianendorp betekent niets anders dan dat men de inwoners van het dorp aangeeft bij de troepen van de onderdrukker en het politieke kader bij de politie, dat men hen de gevangenis of het graf injaagt.

'Het parool "neem de gronden in bezit, bezet de fabrieken",' zo zeggen de kameraden uit Guatemala in dezelfde brief, 'zou in bepaalde fasen van de strijd van nut kunnen zijn, maar leidt, omdat het op anarchistische wijze gegeven wordt, tot slachtingen onder boeren en arbeiders en heeft voor hen zeer ernstige gevolgen omdat ze nog geen steunpunt hebben vanwaar ze die gronden en fabrieken blijvend kunnen bezetten. Het is ondenkbaar dat men de bourgeoisie de eigendom van de productiemiddelen kan betwisten zolang heel het onderdrukkingsapparaat van de heersende klassen intact is, wat men daarover ook moge beweren. Die

tactiek zou toegepast kunnen worden in gebieden waar de guerrilla of het volksleger zich zo ontwikkelen dat ze een golf van onderdrukkingen tot staan kunnen brengen. In andere omstandigheden stelt die tactiek de kwetsbaarste groepen van de bevolking bloot aan de slagen van de vijand. Dergelijke acties kunnen ware provocaties worden en de oorzaak worden van nederlagen die het volk ertoe brengen in politieke onverschilligheid de enige mogelijkheid tot verdediging te zien!

In wezen is het Trotskisme een met goede bedoelingen geplaveide metafysica.[1] Het gelooft in de natuurlijke goedheid van de werkers, die wel altijd ontaardt door toedoen van boosaardige bureaucratieën, maar nooit werkelijk verdwijnt. In het hart van boeren en arbeiders leeft iets wezenlijk proletarisch dat door geen enkele gebeurtenis veranderd kan worden: het hoeft maar aan zichzelf geopenbaard te worden om tot nieuw leven te komen, om zich doelen te stellen die het ongezien ziet, die het zich in stilte stelt, en het socialisme zal dan plotseling, zonder verder uitstel, keurig netjes werkelijkheid worden.

Omdat het Trotskisme, op het dieptepunt van verwording aangeland, een middeleeuwse metafysica is, moet het altijd en overal op dezelfde wijze functioneren. Ruimtelijk gezien, altijd hetzelfde: in Peru doen dezelfde conjunctuuranalyses dienst als in België. In de tijd, onveranderd en onveranderlijk: het Trotskisme heeft niets van de geschiedenis te leren, het kent de oplossing al: het proletariaat geeft de sleutel voor alle problemen, het is de drager, de basis, de grondslag, het is wezenlijk gezond en kan niet anders dan socialistisch zijn zelfs in de vakbeweging die voortdurend strijd moet leveren met de stalinistische bureaucratieën. Het is een Prometheus die zonder af te laten worstelt met een duizendkoppige Zeus om hem het vuur der bevrijding te ontstelen en brandende te houden. Heeft u ooit van de hand

1. Zie voor een goede beschrijving van de trotskistische houding Sartre: 'De communisten en de vrede'.

van een Trotskist een concrete analyse van een concrete situatie gezien?

Omdat het Trotskisme gedoemd is het heden te beleven met begrippen uit het verleden, verdort het tot in de wortel. Heeft het slechts tegenslagen gekend? Saboteurs van de revolutie vindt men overal! Het tegenstrijdige is dat de Trotskisten die voorstanders zijn van het spontane optreden van de massa's en het plattelandsproletariaat, wanneer het bevrijd is van die uit de steden ingevoerde 'militairistische' kaste – de guerrilla – en eindelijk zijn eigen gang kan gaan, zijn onbeheerste gevoelens van wrok willen laten uitleven, – dat die Trotskisten vaak politieke voormannen zijn afkomstig van buiten het continent of uit een naburig land. En ze zijn niet gekomen om deel te nemen aan een bevrijdingsbeweging, om zich in dienst te stellen van die beweging – wat pas waarlijk internationalisme zou zijn –, maar om, gebruik makende van haar zwakte, haar te leiden en te gaan beheersen, – wat heel iets anders is. Een merkwaardige spontaniteit die niet ter plaatse ontstaat, maar ingevoerd wordt! Maar waarom zouden we ons verbazen? De trotskistische ideologie, een abstracte metafysica, die op geen enkel concreet gegeven van de Geschiedenis berust, zelfs niet op een enkele geschiedenis, kan slechts van buiten af opgelegd worden. Omdat ze nergens houvast heeft, moet ze overal met geweld erin gehamerd worden.[1]

Het klinkt paradoxaal, maar in feite beschouwen zowel het ultrarevolutionaire Trotskisme als de reformistische zelfverdediging de guerrilla-oorlog als een militairistische stroming die zich los wil maken van de massa. De Trotskistische opstand stemt overeen met de zelfverdediging: ze provoce-

1. Dat rechtvaardigt natuurlijk niet de oekase en het taboe waardoor voor sommigen de persoon en het werk van Trotsky onbekend blijven. Kort voor zijn dood zei Lenin over Trotsky: 'Als individu is hij misschien de bekwaamste man van het huidige Centrale Comité, maar hij is ook buitensporig zelfingenomen en interesseert zich te veel voor de zuiver administratieve kanten van zijn werk.'

ren beide, immers de ene beweging stelt de massa tegenover het apparaat, de andere het optreden van de massa tegenover het optreden van een 'handjevol avonturiers'. De massa heeft een brede rug. Onder het zingen van lofliederen op de massa, drijven onze theoretici haar tot zelfmoord.

Beide maken de vakbeweging tot basis van de organisatie en drijvende kracht in de klassenstrijd, de zelfverdediging in de praktijk, het Trotskisme én in theorie én in de praktijk. Dat verklaart meteen een merkwaardige coïncidentie: we hebben altijd te horen gekregen dat Trotskisten uiterst links zijn, het tegendeel is het geval: Trotskisme en reformisme geven elkaar de hand om de guerrilla-oorlog te veroordelen, af te remmen of te saboteren.[1] Het is niet toevallig dat die twee bewegingen hun aanvallen in geheel Latijns-Amerika evenals in de rest van de wereld gericht hebben op de Cubaanse Revolutie. Dat verklaart ook waarom de nieuwe krachtig opkomende guerrillabeweging, zoals de Strijdkrachten voor Nationale Bevrijding in Venezuela onder leiding van Douglas Bravo, evenals de Revolutionaire Strijdkrachten in Guatemala, op twee fronten tegelijk hebben moeten vechten. De brief waarin het programma ontvouwd wordt van de Revolutionaire Strijdkrachten in Guatemala, – de brief die we aangehaald hebben –, is gericht zowel aan de Guatemalteekse Arbeiders Partij (communistisch) in haar oude vorm, van voor haar reorganisatie, als aan de '13-november-beweging' van Yon Sosa die toen door de Trotskisten gecontroleerd werd. Uitgaande

1. Het is interessant het artikel dat Henri Edmé gepubliceerd heeft in *Temps Modernes* (april 1966) te leggen naast het artikel van Pumaruna, leider van 'Vanguardia Revolucionaria,' een Peruviaanse organisatie van trotskistische oorsprong; Edmé's artikel geeft in zijn uitgangspunten heel duidelijk het standpunt weer van de traditioneelste communistische partijen (zie het antwoord van Osvaldo Barreto in één van de volgende nummers van *Casa de las Américas)*. Beide auteurs komen tot overeenkomstige, overigens zeer onduidelijke conclusies: zelfverdediging van boeren buiten de steden, kadervorming en 'geëvolueerde' politieke strijd in de steden.

van de opmerkelijke definitie die de brief geeft van de vorm en de inhoud van de Guatemalteekse revolutie, zijn eind 1965 de nieuwe Revolutionaire Strijdkrachten gevormd in overeenstemming met de vernieuwde en verjongde Guatemalteekse Arbeiders Partij.

Wat leren de tot op heden opgedane ervaringen?

De revolutionaire guerrilla werkt ondergronds. Ze ontstaat en ontwikkelt zich in het geheim; de guerrillastrijders zelf hebben pseudoniemen. In het begin houdt ze zich verborgen en wanneer ze zich laat zien, gebeurt dat op de plaats en de tijd die de leider bepaalt. Zowel in haar optreden als wat haar militaire organisatie betreft, is de guerrilla onafhankelijk van de burgerbevolking en ze hoeft bijgevolg niet rechtstreeks de taak op zich te nemen de boerenbevolking te beschermen. De bescherming van de bevolking berust op de geleidelijke vernietiging van het militaire potentieel van de vijand en de bescherming die geboden kan worden is afhankelijk van de globale krachtsverhoudingen: de bevolking zal volkomen veilig zijn wanneer de vijandelijke strijdkrachten geheel buiten gevecht gesteld zijn. Zo de voornaamste doelstelling van een revolutionaire guerrilla de vernietiging van het vijandelijk militair potentieel is, dan kan ze niet wachten tot de vijand naar de guerrilla toekomt om het initiatief te nemen en tot de aanval over te gaan. Die doelstelling maakt het in ieder geval noodzakelijk dat de 'haard' zich handhaaft, onafhankelijk van de gezinnen die in het operatiegebied wonen.

– *In de eerste plaats* om de bevolking te beschermen tegen het onderdrukkingsleger. Omdat het leger tegen ongrijpbare guerrillastrijders vecht, wreekt het zich op de boeren die ervan verdacht worden contacten met hen te onderhouden; als het leger een boer erop betrapt bepaalde inlichtingen niet te hebben doorgegeven aan de soldaten, wordt de boer gedood en in het rapport aan de Generale Staf aangeduid als guerrillastrijder, opdat maar goed uitkomt hoe

dapper het leger wel is. De beweeglijkheid die de revolutionaire guerrilla voor heeft op de burgerbevolking, legt haar een bijzondere verantwoordelijkheid op tegenover de boeren die dag en nacht bloot staan aan onderdrukking en altijd weer slachtoffer worden voor anderen. De guerrilla is dus ondergronds voor twee; ze heeft de zorg voor de veiligheid van de boeren en van de strijders: de veiligheid van de één is, welbeschouwd, de veiligheid van de ander.

In het algemeen gaan de guerrillastrijders de dorpen niet binnen en blijven niet in een huis of op het land van een familie; zó dat iedereen van hun verblijf op de hoogte is; als ze al een dorp binnentrekken, gaan ze alle huizen binnen of geen enkel huis om een medewerker niet bloot te geven; als ze een bijeenkomst willen houden doen ze alsof ze de bevolking met geweld bijeenbrengen zodat deze als verontschuldiging tegenover de onderdrukkers kan aanvoeren dat ze onder bedreiging toegegeven heeft. Contacten vinden plaats buiten het dorp, in het geheim, en natuurlijk ook buiten de kampen van de guerrillastrijders, waarbij zonodig gebruik wordt gemaakt van tussenpersonen of op enige andere manier het contact indirect tot stand wordt gebracht. Berichtgevers en medewerkers kennen elkaar niet. Binnen de guerrilla kennen slechts weinig officieren het netwerk van contacten. Als een medewerker uit het gebied 'tegen de lamp is gelopen', en vraagt opgenomen te worden in de guerrilla, wordt hij zonder discussie toegelaten, ook al komt hij zonder wapens, enz.

In de tweede plaats ter bescherming van de eigen veiligheid van de guerrilla. 'Altijd waakzaam, altijd wantrouwend, altijd in beweging', deze drie gulden regels zijn wel bekend. Ze hebben alle drie betrekking op de veiligheid. Om verschillende nuchtere redenen is wantrouwen ten aanzien van de burgerbevolking geboden; de guerrillastrijders moeten dus ver van de burgerbevolking verwijderd blijven. Juist door de situatie waarin de burgers verkeren, zijn deze

voortdurend overgeleverd aan een voortdurend aanwezige vijand. De vijand zal proberen hen met geld of beloften over te halen of met geweld uit hen zien te krijgen wat ze met geld niet te weten kunnen komen. Omdat de burgers in het operatiegebied niet onderworpen zijn aan een selectie en geen technische voorbereiding hebben gekregen, zullen ze bovendien een gemakkelijker prooi zijn voor vijandelijke infiltratie of zedelijk bederf. Daarom mogen de boeren en zelfs de medewerkers zich in het algemeen niet naar de kampen begeven; ze weten niet waar de kampen liggen, zoals ze natuurlijk ook niet weten waar de verschillende opslagplaatsen liggen, wat de plaats van bestemming is van de guerrillapatrouilles die ze misschien wel eens langs zien trekken of in welke richting deze zich werkelijk begeven. 'We hielden,' zo verteld Che Guevara, 'onze bedoelingen verborgen voor de boeren en als er toevallig eentje langs kwam op de plaats waar we een hinderlaag aan het leggen waren, hielden we hem vast tot de overval plaats had gevonden.[1] Die waakzaamheid betekent niet persé wantrouwen: een boer kan immers gemakkelijk zijn mond voorbijpraten en het is voor de vijand nog gemakkelijker hem te martelen. Het is bekend waarom die waakzaamheid vooral betracht wordt ten aanzien van de gidsen die door de guerrillastrijders zorgvuldig in onwetendheid gelaten worden omtrent de plaats vanwaar ze komen, waar ze heen gaan, enz.[2]

Daarom is het noodzakelijk nooit iemand uit een kamp te laten weggaan zonder dadelijk het kamp te verplaatsen.

1. Souvenirs de la guerre révolutionnaire.
2. Fidel Castro's eerste gids in de Sierra Maestra, Eutimio Guerra, een eenvoudige boer die volledig het vertrouwen genoot van de 'Rebellen', had tienduizend peso's gekregen van Casillas om Castro te doden. Bij toeval en dank zij een 'zesde zintuig', zoals Castro zegt, ontdekte Castro op tijd wat Guerra van plan was en liet hem terechtstellen. Hoe is het tegenwoordig, nu de vijand weet van hoe grote waarde een aanvoerder is, vooral in de eerste fase van de strijd? Door verraad van een gids is Luis de la Puente in Peru vermoord.

Als het een guerrillastrijder is die het kamp verlaat om een bericht over te brengen, dan zal hij bij terugkeer zich zeker weer bij de colonne kunnen voegen of het nieuwe kamp vinden. Meermalen heeft men gemerkt dat de guerrillastrijder of boer die vanwege de taak die hij heeft vaak van de bergen naar de stad moet gaan om berichten over te brengen of van de stad naar de bergen met inlichtingen, of contacten moet leggen, – dat die man wel in het bijzonder gevaar loopt door het optreden van de vijand. Deze probeert hem goedschiks of kwaadschiks te gebruiken om te infiltreren in de guerrilla en de plaats te bepalen waar de guerrillastrijders zich ophouden.[1]

Naar Fidel Castro beweert liggen de gevaren die de taak van verbindingsagent tussen de guerrilla en de vlakte met zich mee brengt in het psychologische vlak. De jonge guerrillastrijder, die in het begin nog twijfelt aan de overwinningskansen van de guerrilla, verlaat dus het kamp om zijn opdracht uit te voeren; aan de voet van de bergen treft hij het leger aan dat de streek omsingelt; hij ziet hoe sterk en goed uitgerust het is, over hoeveel materieel en manschappen het beschikt. Hij denkt aan die troep uitgehongerde kerels daar in de bergen; de tegenstelling is te groot; de taak lijkt hem een onmogelijke taak; hij verliest het geloof in de overwinning, zo belachelijk en buiten iedere verhouding lijkt het hem het te willen winnen van zoveel soldaten met

1. In juli 1963 werd een hele guerrillagroep - eenentwintig man -, door gebrek aan waakzaamheid, vernietigd in het gebied van Izabal in Guatemala: een koerier van de guerrillero's werd in de stad gegrepen en onder bedreiging van een machinepistool gedwongen een afdeling van het Centraal-Amerikaanse leger naar het kamp te brengen. Hij liep voorop en koos de moeilijkste weg, in de mening dat deze door een schildwacht bewaakt werd; voordat hij op de plaats kwam waar hij de schildwacht dacht aan te treffen, probeerde hij de aandacht te trekken door te gaan schreeuwen; er kwam geen antwoord; hij werd neergeschoten, de afdeling zette haar tocht voort en viel midden in de nacht het kamp binnen. De schildwacht was de vorige dag verplaatst omdat de guerrillastrijders meenden dat het kamp langs die weg niet te bereiken was.

zoveel vrachtwagens, helicopters, proviand, en allerlei apparatuur. Hij twijfelt en vanaf dat ogenblik is hij een prooi voor de vijand. Zo gaat het in het begin met de nieuwkomers. De vlakte werkt demoraliserend en doet de zwaksten de strijd opgeven.

Samenvattend kunnen we zeggen dat de voorsprong die een guerrilla op het onderdrukkingsleger heeft slechts uitgebuit kan worden als de guerrilla zich gemakkelijk blijft verplaatsen en haar soepelheid behoudt. Om welke operatie dan ook in het geheim te kunnen voorbereiden en snel en verrassend uit te voeren zijn uitgebreide, geheime voorzorgsmaatregelen vereist. Als ze het initiatief en de mogelijkheid zich snel te verplaatsen en te manoeuvreren niet wil verliezen, is het uitgesloten dat een groep guerrillastrijders vrouwen en kinderen met huisraad en al begeleidt van dorp tot dorp. Als de uittocht van de burgerbevolking samenvalt met de vaak geforceerde marsen van de guerrilla, verliest ze iedere mogelijkheid om een aanval te ondernemen; dan kan de guerrilla zelfs niet meer de taak die ze op zich genomen heeft – de bescherming van de burgerbevolking – doeltreffend uitvoeren. Omdat de guerrilla vastzit aan de taken die de bescherming van de bevolking en de zelfverdediging met zich meebrengen, is ze niet langer de voorhoede van het hele volk en ontneemt ze zich iedere kans het hele land in de toekomst te bevrijden. Tegenaanvallen daarentegen katalyseren de krachten die in het volk opgesloten liggen en maken dat de zich ontwikkelende 'haard' aantrekkingskracht gaat uitoefenen op het hele land.

Bij zelfverdediging speelt de guerrilla slechts een tactische rol; in revolutionair strategisch opzicht is ze dan niet meer van belang. Juist door het standpunt dat ze inneemt brengt ze op lange termijn die bescherming van de burgerbevolking, welke taak ze voor enige tijd op zich wilde nemen, in gevaar.

'Wie zich laat aanvallen of in de verdediging dringen, maakt het zichzelf onmogelijk de bevolking te beschermen

en loopt het gevaar zijn eigen krachten te verbruiken. Wie daarentegen de vijand probeert aan te vallen, brengt hem voortdurend in het defensief, mat hem af, verhindert hem zijn activiteiten over een groter gebied uit te breiden, ontneemt hem het initiatief en bemoeilijkt zijn speurtochten. Dat is de beste manier om onze roemvolle opdracht – de bevolking te beschermen – tot een goed einde te brengen.'
Die richtlijnen waren bestemd voor de Vietminh-strijders tijdens hun bevrijdingsoorlog tegen de Franse kolonialisten. Met des te meer reden zijn ze nu van toepassing in vele landen in Amerika.

De beweegredenen en de doeleinden van de guerrillastrijders zijn politiek. Deze moet gedragen worden door de massa of verdwijnen. De guerrillastrijders moeten de massa overtuigen van de rechtvaardigheid van hun strijd voordat ze de massa in hun activiteiten betrekken, opdat de 'rebellie' werkelijk, dat wil zeggen door haar wijze van recruteren en de afkomst van de strijders, 'volksoorlog' wordt. Om de massa te overtuigen moeten de guerrillastrijders zich tot de massa richten, dat wil zeggen haar toespreken, proclamaties tot haar richten, haar het 'waarom' uitleggen, kortom politiek werk doen, 'de massa bewerken'. De oorspronkelijke kern van strijders moet dus gesplitst worden in kleine groepjes propagandisten die afzonderlijk door de bergen trekken, de dorpen bezoeken, 'meetings' houden, hier en daar het woord nemen, om de sociale doelstellingen van de revolutie uiteen te zetten, de vijanden van de boerenklasse aan de kaak te stellen, landhervorming en bestraffing van de verraders te beloven, enz. Als de boeren zich niet willen laten overtuigen moet men hun weer zelfvertrouwen geven door hun het revolutionaire geloof in te scherpen: geloof in de revolutionairen die tot hen spreken. In de dorpen moeten, openlijk of in het geheim, cellen gebouwd worden; de vakbeweging moet in haar strijd gesteund worden of tot strijd worden aangezet, terwijl men steeds maar weer het programma van de revolutie naar voren brengt. Pas aan het einde van dat stadium, wanneer men kan rekenen op de daadwerkelijke steun van de massa, en op een hechte achterban, wanneer de bevoorrading verzekerd is en men beschikt over talrijke informatiebronnen, een snel werkende berichtendienst en uit het volk nieuwe strijders kan putten,

– pas dan moet men overgaan tot rechtstreekse actie tegen de vijand.

Dat is, naar het schijnt, de lijn van de *gewapende propaganda.*

Die conceptie is gebaseerd op duidelijke ervaringen in de gehele wereld.

In Vietnam schijnt de gewapende propaganda in nauwe samenhang met de opbouw van zelfverdedigingsgroepen een beslissende rol gespeeld te hebben tijdens de bevrijdingsoorlog tegen de Fransen en in het bijzonder in de periode waarin het geregelde volksleger gevormd werd: 1940-1945.

Zoals de Vietnamese kameraden overgingen van de guerrilla tot een bewegingsoorlog en vervolgens versterkte stellingen begonnen aan te vallen, zo werd geleidelijk de sectie een bataljon of een regiment, vervolgens een divisie: die groei is minder natuurlijk dan men wel denkt; immers hij komt niet overeen met de wijze waarop bij voorbeeld de Chinese revolutie-oorlog zich ontwikkeld heeft; daarin hebben van het begin af aan geregelde legers strijd met elkaar gevoerd. In Vietnam is dus de Communistische Partij de organisatorische kern geweest vanuit en rond welke het volksleger zich ontwikkeld heeft. Om het bevrijdingsleger inhoud en vorm te geven richtte de Partij in 1944 de 'propaganda-afdeling van het bevrijdingsleger' op. Zo vormt en organiseert de Partij eerst een kern van revolutionaire voormannen: het propagandapeloton van de partij, dat vanaf het begin onder leiding stond van Giap. Daarna wordt die kern gesplitst en de delen verspreiden zich over het gehele land met het doel volksmilities en ongeregelde guerrilla-eenheden te vormen. De propaganda-afdeling heeft niet tot taak te vechten, maar gevechtseenheden te vormen.

Zo begon men, *aan de basis,* aan de bouw van de pyramide van de Vietnamese bevrijdingsstrijdkrachten; er zijn drie soorten formaties: de paramilitaire organisaties of guerrilla's, de regionale troepen, de geregelde eenheden. De

guerrilla houdt zich bij het dorp of het district; de streek of de 'interzone' (enkele provincies tezamen) wordt bestreken door de interzonale troepen of halfgeregelde eenheden; het hoofdleger of mobiele strategische strijdmacht tenslotte heeft geen vaste basis of een bepaald operatiegebied. De beste guerrillastrijders worden overgeheveld naar de interzonale strijdmacht, de besten daarvan op hun beurt naar het geregelde leger. Zo rust iedere trap van de pyramide op de trap daaronder zonder deze te zwaar te belasten: iedere trap heeft zijn eigen taak. Het dorpsgewijze verdeelde en georganiseerde volk vormde het bindmiddel tussen die drie met elkaar samenwerkende en op elkaar aansluitende machten. Het geregelde leger, de speerpunt, was nauw met de basis verbonden, maar autonoom in zijn bewegingen. De strategie van de oorlog tegen het Franse expeditieleger berustte, zoals Giap uiteenzet, op de mogelijkheid die de Partij had die drie machten nu eens na elkaar, dan weer tegelijkertijd te laten optreden. De guerrilla en de interzoneformaties verspreiden het vijandelijke expeditieleger over een voor dit leger te uitgestrekt gebied, putten het uit door voortdurende aanvallen. Daardoor worden talrijke vijandelijke troepen in hun bewegingsvrijheid beperkt en is hun achterhoede nooit veilig. Of de vijand is overal, maar kan dan geen geconcentreerde aanval ondernemen, of hij maakt front op één punt, maar moet dan zijn troepen terugtrekken uit de rest van het land. 'Als de vijand zijn troepen samentrekt, verliest hij terrein; als hij ze verspreidt, boet hij aan kracht in': in het verleden vonden de Fransen geen uitweg uit dit dilemma; de Amerikanen staan nu voor hetzelfde probleem.

In ieder geval heeft de guerrilla tot taak het elitekorps van de vijand te isoleren en te verzwakken; haar optreden sluit aan bij de geplande bewegingen van de elitegroepen van het volksleger opdat altijd maar weer die vaste regel opgaat dat een geregeld leger buiten gevecht wordt gesteld wanneer zijn elitekorps vernietigd is. Toen de Franse hoofd-

macht van zestienduizend man in Dien Bien Phu uitgeschakeld werd, bleek meteen de rest van het expeditieleger, dat in het hele gebied om de Golf van Tonkin in bedwang werd gehouden door de volksmilities, van zijn top beroofd te zijn.

Dus om de hoofdmacht van de onderdrukker te vernietigen, moet het volk op zijn beurt ook over een hoofdmacht beschikken: de botsing tussen beide machten is een strijd tussen twee geregelde legers, met dit verschil dat het geregelde leger van het volk voor recrutering, bevoorrading, transport en inlichtingen voortdurend afhankelijk is van de gehele bevolking; als die steun eventueel wegvalt, zou het volksleger helemaal geen strijd meer kunnen voeren.

Tegenwoordig beschikken ook de Bevrijdingstroepen in Zuid-Vietnam over een eigenlijk Bevrijdingsleger, regionale troepen en milities, die nog steeds guerrilla's worden genoemd. Maar vrouwen, kinderen en grijsaards kunnen niet rechtstreeks aan de gewapende strijd deelnemen; hoe moeten ze dan wel gemobiliseerd worden? In welke vorm kunnen ze aan de oorlog deelnemen? Ze kunnen ingeschakeld worden bij de productie, sabotage, inlichtingendienst, transport, enz. Wil men daarin slagen, dan moet er een politiek leger gevormd en georganiseerd worden, dat als het ware een veiligheidsgordel legt rond het werkelijke leger; zo dient de politieke strijd als voorbereiding op en training voor de gewapende strijd; de politieke strijd is de strijdvorm die past bij de achterban, omdat hij bijdraagt tot de mobilisering en de bewustwording van de achterban; kortom, politieke en gewapende strijd horen bij elkaar: waar de een zwak is, is de ander het ook, en omgekeerd.

Dat in een land als Vietnam de gewapende propaganda in zwang is geweest, komt door het feit dat in velerlei opzicht de voorwaarden ervoor gunstig waren. Zeer schematisch kan men met zekerheid of waarschijnlijkheid de volgende voorwaarden aanwezig achten:

1 De grote bevolkingsdichtheid op het land, de overbe-

volking in de dorpen en het duidelijk overwicht van de boerenbevolking over de stadsbevolking maken het de agitatoren gemakkelijk op te gaan in de boerenbevolking, zich tussen de boeren te bewegen als 'een vis in het water'. Hetzelfde geldt voor China. Die propagandisten vallen des te minder op omdat de vijand een bezetter is, geregelde soldaten die het dorpsleven en de gewoonten van het land niet kennen en gemakkelijk misleid kunnen worden: de Fransman of de Yankee in Vietnam, de Japanner in China. De numerieke wanverhouding tussen de bezetter en de bevolking van het land is zodanig dat het expeditieleger onmogelijk het gehele grondgebied kan controleren; de mazen van het netwerk van versterkingen zijn zo wijd dat men er gemakkelijk tussendoor kan glippen.

2 De propagandisten staan in contact hetzij met de uitvalsbasis van de revolutionairen, hetzij met een volksleger dat in staat is hen bij hun optreden steun te geven en bescherming te bieden en dat méer dan wat dan ook het tastbare en zichtbare bewijs levert dat er werkelijk militaire overwinningen behaald worden. Bij vergaderingen, bijeenkomsten, gesprekken in de dorpen moet wat de propagandisten zeggen pragmatisch en serieus zijn: geen zinledige en propagandistische redevoeringen, geen 'mooie praatjes' waar de boeren volkomen terecht zo'n hekel aan hebben, maar oproepen zich aan te sluiten bij *bestaande* strijdformaties of deze te steunen; er wordt werkelijk gevochten en dat feit geeft de propagandisten een ruggesteun. De boeren staan midden in de oorlog die voor hen een dagelijks waarneembare werkelijkheid is. En de strijd gaat niet tegen zo maar een vijand, maar tegen een vreemde vijand, die uit een ander land is gekomen, een andere taal spreekt, in de steden woont als een bezetter, een vijand die te kort in het land is dan dat hij een verblindend, natuurlijk prestige zou hebben. Het is niet moeilijk bij de mensen twijfel te wekken ten aanzien van zijn macht die immers slechts berust op bru-

te kracht, het recht van de sterkste, een toevallig verdrag tussen verre mogendheden en niet op de gewoonten, de traditie of het eigen cultuurpatroon van het land. De gewapende propaganda in Vietnam heeft zich dus ontwikkeld binnen het kader van een Nationale Bevrijdingsoorlog, van een in alle vormen aanwezige, werkelijke oorlog tegen een buitenlandse vijand wiens positie al bepaald en vastgelegd is door geregelde troepen die op enige al of niet versterkte punten van het grondgebied al gevormd zijn.

Uit de verschillen tussen Vietnam en Zuid-Amerika komt de volgende tegenstelling voort: terwijl in Vietnam de (militaire) pyramide van de bevrijdingstroepen opgebouwd is vanaf de basis, bestaat in Zuid-Amerika daarentegen de neiging deze op te bouwen vanaf de top: eerst geregelde strijdkrachten – de 'haard' – vervolgens half-geregelde strijdkrachten rondom de haarden, in de laatste plaats (of zelfs na de overwinning, zoals op Cuba) milities.

Hoe ligt de situatie nu in vele Latijns-Amerikaanse landen?

1 De haarden van guerrillero's bestrijken in het begin van hun optreden betrekkelijk dun bevolkte streken waar de bevolking zeer verspreid woont. Niemand, geen enkele nieuwkomer kan een dorp bij voorbeeld in het Andes-gebergte binnengaan zonder onmiddellijk wantrouwend bekeken te worden. De Quechua- of Cakchiquele-boeren (Maya's) hebben alle reden de 'vreemdeling', de 'blanke' te wantrouwen; ze weten heel goed dat mooie praatjes niet helpen tegen honger en bombardementen. De arme boer gelooft in de eerste plaats in iemand die macht heeft, te beginnen met de macht te doen wat hij zegt. Het onderdrukkingssysteem is subtiel: het bestaat al sinds mensenheugenis, het is een uitgekristalliseerd, gevestigd, afgerond systeem. Het leger, de landwacht, de politie van de grootgrondbezitters, of tegenwoordig 'Rangers' of 'groene baretten' of 'zwarte baret-

ten' hebben een prestige dat des te groter is naarmate men zich het minder bewust is. Dat prestige is de eerste vorm die de onderdrukking aanneemt: alleen al bij het zien van een uniform worden de ontevredenen verlamd, houden ze hun mond en slikken de beledigingen. Het neo-kolonialistische ideaal is nog steeds: 'Toon je kracht, dan hoef je hem niet te gebruiken', maar je kracht tonen betekent al dat je hem gebruikt.

Met andere woorden: de fysieke kracht van politie en leger is *taboe;* een taboe doorbreekt men niet met redevoeringen, maar door te laten zien dat 'die anderen ook een kogel in hun lijf kunnen krijgen'. De guerrillastrijders moeten hun kracht gebruiken om te tonen dat ze die inderdaad hebben, want hij kan niet veel anders laten zien dan dat hij vastbesloten en in staat is het weinige dat hij heeft ook te gebruiken. Hij moet zijn kracht gebruiken om te laten merken dat hij de kracht, die hij in maar zo geringe mate heeft, inderdaad bezit, en tegelijkertijd om aan te tonen dat de kracht van de vijand in de eerste plaats en vooral *vertoon* is. Niets is zo goed als strijd om dat taboe te doorbreken en diegenen te bevrijden die eeuwenlang achtergesteld zijn geweest en zich in tranen nederig bogen voor de meester, de smeris, de landwacht. Het taboe verdwijnt zo snel dat eerbied-uit-gewoonte omslaat in bespotting, zo vertelt Fidel Castro. De boeren die zelf de wapenen opnemen en zich bij de guerrillero's aansluiten even goed als zij die al langer bij de guerrilla horen komen ertoe de vijand te onderschatten en hem niet meer ernstig te nemen; in een tweede fase moet de leiding van de guerrilla haar invloed laten gelden in tegenovergestelde richting om de vijand weer wat aanzien te geven, teneinde avonturen te vermijden.

2 De reactionairen of de imperialisten zelf verdelen, nu ze op vele punten tegelijk waakzaam moeten blijven, de landelijke gebieden in sectoren die ze onder controle brengen om zodoende een groep propagandisten iedere hoop te ontne-

men onopgemerkt te blijven of onder te duiken 'als een vis in het water'. Het gewapende detachement en de voorvechters van het volk hebben niet te maken met een buitenlands expeditieleger, maar met een hecht georganiseerd systeem van plaatselijke overheersing. Niet de onderdrukker, maar de propagandist is de vreemdeling. Niet de onderdrukker, maar de propagandist is de onaanzienlijke, de laatkomer, die de bevolking in het begin slechts bloed, zweet en tranen kan beloven. Verder worden tegenwoordig de verbindingswegen steeds talrijker; er worden vliegvelden of startbanen aangelegd in de verst afgelegen streken die over land niet te bereiken zijn.

Aan de andere kant van de Andes bij voorbeeld, tussen het gebergte en het Amazone-bekken dient de vermaarde weg langs het oerwoud als verbindingsweg tussen de tropische binnenlanden van Venezuela, Columbia, Peru en Bolivia onderling en tussen ieder tropisch gebied en zijn hoofdplaats. Het Amerikaanse imperialisme heeft zijn greep op het land versterkt; het probeert zich daarbij voor te doen niet als onderdrukker maar als brenger van technische en sociale hulp: alle lopende sociologische plannen, die met internationaal personeel uitgevoerd worden, zijn bekend; ze worden opgezet door universiteiten of rechtstreeks door de Organisatie van Amerikaanse Staten, met de bedoeling een nauwkeurig beeld te krijgen van de sociale en economische situatie en de positie van ieder gezin in de 'bedreigde gebieden' (*Plan 208* van de O.A.S. in Bolivia, *Simpatico* in Columbia, *Plan. J.O.B. 430* in Argentinië, *Camelot* in Chili, *Colony* in Peru, enz.); duizenden Vredeskorpsen, waarvan sommige er door hard werken, veel geduld en soms oprechte zelfverloochening in geslaagd zijn zich te 'integreren' in de landelijke gebieden, maken gebruik van de gebrekkige politieke arbeid van de linkse organisaties op het land; zelfs in de meest afgelegen streken wemelt het tegenwoordig van missionarissen, evangelische, methodistische en adventistische zendelingen. Kortom, dat hele fijne netwerk van con-

trolepunten vormt een afschaduwing van het onderdrukkingsapparaat van het land zelf. De invloed, de draagwijdte van de penetratie hoeft niet overdreven te worden, maar er ontstaat daardoor niettemin een volkomen andere situatie.

3 Het ontbreken tenslotte van nu reeds gevormde geregelde of halfgeregelde revolutionaire strijdkrachten. De Gewapende propaganda heeft juist de bedoeling, als ze tenminste tot de strijd wil overgaan, geregelde eenheden te vormen of het aantal bestaande eenheden uit te breiden door middel van 'politieke recrutering'. Zo gaat men bij voorbeeld over tot 'inname van dorpen' om er de bevolking bijeen te brengen en propagandabijeenkomsten te houden. In welk opzicht heeft men de inwoners van die dorpen nu eigenlijk geholpen zich te ontdoen van hun klassevijanden? Tijdens die operaties zijn er weinig wapens buitgemaakt: gesteld al dat jonge boeren zo geestdriftig worden dat ze hun dorp verlaten en met de guerrillastrijders meegaan, waarmee moeten ze dan bewapend worden? Vele kameraden hebben uit die ervaringen de conclusie getrokken dat ze, door een vijandelijke colonne met versterkingen in een hinderlaag te lokken of door de vijand op enige andere wijze een slag toe te brengen, meer geestdrift gewekt zouden hebben in dat dorp, meer nieuwe recruten hadden geworven, de inwoners politiek en zedelijk meer geleerd hadden en vooral meer wapens verkregen zouden hebben, wapens die voor een beginnende guerrilla het belangrijkst zijn. Het opblazen van een vrachtwagen voor troepentransport of het in het openbaar terechtstellen van een politiebeul heeft op de bevolking in de omgeving een veel grotere propagandistische uitwerking – en een door en door politieke uitwerking – dan tweehonderd redevoeringen. Een dergelijk optreden overtuigt de bevolking van het belangrijkste: de revolutie is op weg, de vijand is niet onkwetsbaar. Het overtuigt de inwoners er in de eerste plaats van dat de soldaten vijanden zijn, hún vijanden; dat er een oorlog aan de

gang is en dat hun lot afhankelijk is van het dagelijks verloop van de strijd. Daarna kun je je redevoeringen afsteken, met des te meer zekerheid dat er naar je geluisterd zal worden. Tijdens dergelijke overvallen maken de strijders wapens buit, verminderen het militaire potentieel van de vijand, harden zichzelf, demoraliseren de vijandelijke troepen, doen de hoop herleven bij alle revolutionairen in het hele land: juist al die gevolgen tezamen bepalen de propagandistische waarde en de mogelijkheden tot agitatie die de aanslagen bieden. Een veelzeggend detail: in twee jaar oorlog heeft Fidel Castro in zijn operatiegebied niet éen bijeenkomst gehouden.

Gewapende propaganda of agitatie vereist militaire organisatievormen die schijnen te leiden tot een zekere werkloosheid of stilstand. Merkwaardig genoeg is geen enkele guerrillabeweging die een dergelijke conceptie als uitgangspunt heeft genomen voor haar optreden erin geslaagd haar invloedssfeer beslissend uit te breiden. Om met succes gewapende agitatie te kunnen voeren in een uitgebreid gebied, moet de oorspronkelijke 'haard' zijn geringe krachten verdelen over verscheidene patrouilles van geringe omvang – drie tot tien man –, om zoveel mogelijk dorpen te kunnen bereiken. Dit heeft in tactisch opzicht een zeker voordeel: men bestrijkt een uitgestrekter gebied, voorkomt dat de plaatselijke reserves aan levensmiddelen en allerlei andere goederen uitgeput raken en is de boeren niet tot last; men kan bij de arbeiders de suggestie wekken dat de guerrillastrijders veel talrijker en op meer plaatsen aanwezig zijn, alleen al door een toespeling te maken op de andere groepen die in de streek patrouilleren; en vooral: men wordt ongrijpbaar en moeilijk te localiseren voor de vijand, die op die manier de guerrilla niet in haar geheel kan omsingelen. Men wint dus wel aan beweeglijkheid, maar die beweeglijkheid is militair gezien geheel ondoeltreffend, omdat de vuurkracht van iedere patrouille afzonderlijk te verwaarlozen is. Zelfs als de leiding het wel zeer theoretisch systeem

van 'concentratie-verspreiding' nauwkeurig uitwerkt, dan nog blijft het systeem in de eerste maanden voor de guerrilla – die het gebied niet onder controle heeft en niet tot in bijzonderheden de terreinsomstandigheden kent en bovendien ongetraind is – onuitvoerbaar, gezien het verschrikkelijk gevaarlijke leven in de wouden, de afstanden en de slechte verbindingen. Omdat de guerrilla versnipperd is in te kleine patrouilles over een te uitgestrekt gebied (minimaal vijfduizend vierkante kilometer), bestaat er geen evenwicht in de krachtsverhoudingen en dat krachtsverschil zal zelfs steeds groter worden: *de guerrilla is overal zwak, de vijand is overal sterk,* hoe verspreid deze ook is. De verdeling in patrouilles staat de vorming in de weg van colonnes die zouden bestaan uit gespecialiseerde afdelingen, voor- en achterhoedegroepen en zouden beschikken over zware door goed getrainde afdelingen bediende wapenen, en waarin iedere afdeling zelf kookt om de taak van de logistische afdeling te verlichten. In China drukt men het op de volgende manier uit; men vergelijkt de 'haard' met een hand en zegt dan: in plaats van zich te sluiten en een vuist te maken om de vijand een slag toe te brengen en een vinger uit te rukken, opent de hand zich en strekt de vijf vingers uit die machteloos zijn tegenover de vuist van de vijand. In dit opzicht is louter verstandelijke overtuiging niet voldoende. Sommige geurrillabewegingen kenden en lazen geregeld theoretische werken met dergelijke vergelijkingen; niettemin bleven ze tot voor kort hun krachten over talloze patrouilles en groepjes verdelen.

De haard houdt zich weliswaar in stand, maar de vijand handhaaft zich ook en het zou wel zeer naïef zijn te geloven dat de krachtsverhoudingen beslist in het voordeel van de haard zullen veranderen. Zoals de ervaringen van Lara in Venezuela en in zekere mate ook de ervaringen in Guatemala hebben laten zien, worden, door de voortdurende en onverdraaglijke werkloosheid, de politieke conflicten binnen de guerrilla steeds groter, met die hele stoet van persoon-

lijke onenigheidjes, twistgesprekken en wrijvingen in het leven van alle dag in het kamp; de conflicten ontstaan of worden verscherpt door de politieke krachten van buiten – Partijen of organisaties – die in plaats van overtuigd en meegesleept te worden door het optreden en de geestdrift van de guerrilla veeleer hun wantrouwen bevestigd zien ten aanzien van die vorm van volksstrijd, hun tot dan stilzwijgende afkeuring uitspreken en die vorm van strijd openlijk betwisten. De haard, die nog steeds geen belangrijk militair succes heeft behaald en dus niet groeit, ondervindt natuurlijk de terugslag van die verdeeldheid en wordt verzwakt. De vijand buit intussen echter de geschillen die binnen de beweging gerezen zijn uit, corrumpeert de zwaksten, haalt ze over of koopt ze om, liquideert de rest.

Wil dat zeggen dat gewapende propaganda of agitatie afgewezen moet worden? Natuurlijk niet.

De paar geslaagde experimenten hebben laten zien dat de guerrilla naarmate ze vooruitkomt, iets – of in ieder geval iemand – achterlaat – achter haar eigen linies, als die er tenminste zijn – om wat een hecht steunpunt moet worden te organiseren; maar dan wordt de bevolking beschermd, beveiligd door geregelde strijdkrachten die in staat zijn de vijand terug te drijven; zo begint men dan het steunpunt, de basis te organiseren, de kiem van een Volksstaat wordt gelegd. Het wordt van fundamenteel belang agitatie en propaganda te bedrijven om de nieuwe organisatie aan de bevolking uit te leggen en het bestuur over het gebied in handen te geven van massa-organisaties; agitatie en propaganda scheppen de voorwaarden voor de strijd die nog wacht. De propaganda levert dan het bewijs van het bevrijdende karakter van de strijd die al gevoerd is en overtuigt de massa daarvan; door de propaganda wordt het gemakkelijker de productie te organiseren, belastingen te heffen, de revolutionaire wetten uit te leggen, de discipline te handhaven, kaderscholen en gewone scholen op te rich-

ten, loopgraven en kelders door de burgerbevolking te laten graven om zich te beschermen tegen bombardementen, enz. Het betreft hier natuurlijk een stadium dat de Latijns-Amerikaanse guerrillabewegingen op dit ogenblik nog niet bereikt hebben.

Met andere woorden, gewapende propaganda komt na militair optreden, gaat daar niet aan vooraf. Gewapende propaganda is dus niet zozeer gericht op het gebied dat buiten het operatiegebied van de guerrilla ligt als wel naar binnen.

Overigens, en dat is het belangrijkste, propaganda is, zolang de huidige omstandigheden niet veranderen, een geslaagde militaire operatie.

Wanneer men gewapende propaganda beschouwt als een afzonderlijk stadium voorafgaande aan militaire operaties, dan daagt men, zo lijkt het wel, de vijand uit zonder dat dat zin heeft; dan lopen de met de propaganda belaste kameraden gevaar vermoord te worden of op de vlucht gedreven, verraadt men waar de guerrilla zal gaan optreden of zal kunnen gaan optreden. Gegeven de sociale, ideologische en psychologische omstandigheden waarin de boeren in de meeste Latijns-Amerikaanse landen leven, gegeven ook de verschillende inlichtingendiensten die de vijand ter beschikking staan en na de Cubaanse Revolutie in sterke mate uitgebreid zijn, zal de groep al of niet gewapende agitatoren opgespoord, gevolgd en, zonodig, vernietigd worden voordat ze tot ontwikkeling is gekomen. Erger nog, eenzelfde lot is misschien de contacten die ze gelegd hebben en de cellen die ze gebouwd hebben beschoren, eenzelfde lot is misschien weggelegd voor de mensen die ze 'bewerkt' hebben op het land, in de dorpen en de nabijgelegen stedelijke centra. Als de vijand zo verstandig is af te wachten, zal hij de guerrilla laten begaan tot de operaties ontketend worden of zelfs nog langer, om zijn spionagediensten in staat te stellen in de guerrilla te infiltreren. 'Een boer' infiltreert in de infrastructuur van de basisorganisatie. Zodra de guerrilla haar operaties begint, is haar positie bekend en wordt de hele guerrilla opgerold.

Waar komt die conceptie dat de guerrillastrijder slechts een gewapende propagandist is vandaan? Gezien de voor Latijns-Amerika kenmerkende historische en sociale omstandigheden, is men er door gebrek aan vroegere ervaringen met gewapende strijd, stellig onbewust, toe gekomen zich te spiegelen aan de Vietnamezen, die echter in andere omstandigheden verkeerden. Het miskennen van de betekenis van de Cubaanse Revolutie heeft misschien ook een rol gespeeld, – een revolutie waarvan men de uiterlijke vorm wel overgenomen heeft, maar de inhoud nog niet voldoende bestudeerd heeft. Het is misschien onjuist geweest het woord 'haard' te verbinden met de vorming van een volksleger op het land dat tot taak heeft de steden te omsingelen en daar aan te zetten tot opstand. Via een soort biologische interpretatie heeft men bij het woord 'haard' de associatie gekregen van besmetting, spontane verbreiding, uitzaaiïng van microben over de omliggende weefsels – de maatschappelijke weefsels –, het magische gevolg van niets anders dan contact of nabijheid. Een honderdtal mannen bezielen door hun redevoeringen de bergbewoners; het doodsbange bewind stort ineen onder de schimpscheuten van het volk dat met juichkreten de 'barbudos' binnenhaalt. Zo zou men een militaire haard – de drijvende kracht in een totale oorlog – verward hebben met een haard van politieke agitatie. Men heeft eenvoudigweg vergeten dat de Cubanen van de '26-juli-beweging' eerst oorlog voerden *zonder eenzijdig bestand*, dat er in een paar maanden van het jaar 1958 door het rebellenleger meer gevechten geleverd zijn dan aan de andere fronten in Amerika in één of twee jaar, dat in twee maanden tijds de Rebellen het laatste offensief van Batista gebroken hebben, waarbij ze met hun legertje van driehonderd man tienduizend man terugdreven of buiten gevecht stelden en onmiddellijk daarna een algemeen offensief begonnen; die oorlog heeft vele strijders het leven gekost; die oorlog was weliswaar van uitzonderlijk korte duur, maar heeft niettemin geweldig veel vindingrijkheid op tactisch

gebied vereist en beweeglijkheid en moed, evenals grote strategische kracht. Men heeft eenvoudigweg vergeten dat 'Patria o Muerte' niet een slotformule van redevoeringen was, maar een tactische gedragsregel die de Cubanen bij elke van hun acties letterlijk genomen hebben, vanaf de aanval op het kleine fort van La Plata tot aan de inname van Santa Clara. Strategisch hebben ze alles op één kaart gezet: verdiend hebben ze tenslotte alles gewonnen.

Het is duidelijk dat die strategische beslissing – alles wagen – er niet toe mag leiden dat de guerrilla, op tactisch gebied, slagen levert die uitlopen op een beslissende, definitieve nederlaag van de revolutionairen. Het denkbeeld van een Ayacucho[1] is in de revolutie van tegenwoordig niet op zijn plaats; men mag niet verwachten alles te winnen in één enkele slag. In de slag bij Guisa bij voorbeeld, in november 1958, bracht Fidel Castro tweehonderd guerrillastrijders (waaronder honderd 'nieuwkomers') in de strijd, de dictatuur vijfduizend man, met daarbij nog tanks, vliegtuigen en artillerie; maar de rebellen behielden steeds de mogelijkheid zich uit de vlakte terug te trekken naar de Sierra, als ze handig gebruik maakten van de terreinsomstandigheden: voor de vijand was het een beslissender slag dan voor de revolutionairen, die immers elders nog meer colonnes had die het eiland binnentrokken. Alles op één kaart zetten betekent dat de strijders, wanneer ze eenmaal uit de bergen te voorschijn zijn gekomen, een gevecht op leven en dood voeren dat geen bestand, terugtocht of compromissen duldt. Voor een revolutionair houdt willen overwinnen in principe in dat hij aanvaardt dat het leven niet het hoogste goed is.

1. *(Noot v. d. Vert.)* Ayacucho, stadje in Peru. In de omgeving van Ayacucho behaalde Sucre in 1824 een overwinning waardoor Zuid-Amerika definitief onafhankelijk werd. Antonio José de Sucre was één van de luitenants van Simon Bolivar. Hij werd in 1826 president van Bolivia, trad in 1828 af, verdedigde Columbia tegen de Peruvianen en werd in 1830 in Berruecos vermoord.

Navolging van het voorbeeld van de guerrillabasis brengt misschien dezelfde gevaren met zich mee. Het is niet aan ons een diepgaande bespreking te wijden aan die conceptie die vooral bepaald wordt door de concrete omstandigheden in ieder land en de in wezen militaire beslissingen die de leiders van de guerrilla – en zij alleen – moeten nemen. Hoewel men slechts wanneer men grote militaire ervaring heeft een antwoord kan geven op de vraag of er een guerrillabasis – of het aftreksel daarvan: de 'veiligheidszone' – gevestigd moet worden, brengen we het vraagstuk toch naar voren, maar meer ook niet.

Als men afgaat op recente gebeurtenissen, bij voorbeeld in Peru, is het niet uitgesloten dat het systeem van de ondersteuningsbases, dat Mau Tse-toeng, uitgaande van Chinese ervaringen, in 1938 ontwikkeld heeft in *Strategische problemen van de partisanenoorlog tegen Japan,* enige invloed heeft gehad op de voorstelling die men zich in Latijns-Amerika gemaakt heeft van de Cubaanse Revolutie. Onlangs hebben publicaties die in universitaire kring veel gelezen worden, zoals de *Monthly Review,* er zich op toegelegd de pogingen die Luis de la Puente en de Revolutionaire Beweging in Peru ondernomen hebben, voor te stellen als het voorbeeld bij uitstek van een zogenaamde 'Cubaanse strategie' van de gewapende strijd; op grond daarvan komt het blad tot de voorspelling dat die strijdvorm definitief op een mislukking uit zal lopen. In een pas verschenen nummer van dat 'progressieve' Noord-Amerikaanse blad – wat is dat blad nu eigenlijk: gevaarlijk of belachelijk? Want een blad dat zo argeloos door blijft gaan bezondigt zich bijna aan valse voorlichting –, in dat nummer staat dan in een

artikel van Huberman en Sweezy te lezen dat de strategie van Fidel Castro de 'vestiging vereiste van een door de guerrilla's gecontroleerde "veiligheidszone" in de bergen, die de haard zou worden die de revolutionaire krachten naar zich toe trekt en ontwikkelt en tenslotte, zoals op Cuba, zou leiden tot een totale oorlog tegen de Peruviaanse srijdkrachten.' 'En,' zo gaat het blad verder, 'de voornaamste bijdrage van de la Puente is geweest dat hij aangetoond heeft dat er, op grond van de veel grotere oppervlakte van Peru, niet één of twee, maar een zestal of zelfs nog meer guerrillagebieden zouden moeten zijn.' Daaruit volgt dat in die zogenaamde 'Cubaanse strategie' de vestiging van een vaste basis het uitgangspunt en het eerste doel van de guerrilla zou zijn.

Dat een intellectueel, vooral een bourgeois-intellectueel, in de eerste plaats over strategie praat, – best. Het is alleen jammer dat de goede weg, de enige weg is uit te gaan van de tactische gegevens om geleidelijk te komen tot de bepaling van een strategie. Alleen maar over strategie en niet over tactiek praten is een verrukkelijke ondeugd eigen aan beschouwende geesten, een ondeugd waaraan ook wij ons bezondigen bij het schrijven van deze regels. Reden te meer om goed voor ogen te houden dat we bij het lezen van theoretische werken slachtoffer zijn van een *omkering*. Die theoretische werken bieden ons in de vorm van principes en vaste gedragspatronen zogenaamde strategische concepties aan die in feite het resultaat aangeven waartoe in bepaalde omstandigheden een reeks tactische pogingen kunnen leiden. Op die manier zien we voor uitgangspunt aan wat in feite resultaat is. Een revolutionaire afdeling laat haar militaire strategie in de eerste plaats bepalen door de politieke en sociale situatie, haar betrekkingen met de bevolking, de eisen die het terrein stelt, de kracht van de tegenstander, diens bewapening, enz. Algemene plannen worden pas waardevol wanneer men de details beheerst. Tenslotte – en dat geldt voor de guerrillastrijdmacht nog meer dan voor

een geregelde strijdmacht – bestaan er bij het optreden geen details, of liever alles is een kwestie van details.

Zo ontwikkelt de tactiek zich langzaam tot een strategie; de tactiek vormt de omlijsting van de strategie en bepaalt tegelijkertijd de inhoud van de strategie; terwijl ze zich ontwikkelt verrijkt ze zich met de ervaringen van alle stadia die liggen tussen tactiek en strategie: dat is zo ongeveer de geschiedenis van de Cubaanse Revolutie en biedt ook een goede methode hoe men de revolutie in de praktijk moet leren. Wanneer men de oorlogscorrespondentie van Fidel Castro leest, staat men vaak versteld van de uiterst nauwkeurige, bijna maniakale aandacht die hij tot op de laatste dag van de oorlog schonk aan de kleinste details van de materiële voorbereiding van de geringste actie: de plaats die de strijders moeten innemen in een hinderlaag, het aantal kogels dat ieder toebedeeld krijgt, de weg die gevolgd moet worden, het beproeven en het vervaardigen van mijnen, het bijhouden van de voorraden, alles; daaruit leert men pas wat doeltreffendheid en nauwkeurigheid is. Voordat men gaat praten over een 'Cubaanse strategie' vereist gewone eerlijkheid dat men eerst op de een of andere manier van de leden van het Rebellenleger te weten probeert te komen wat de Cubaanse guerrilla geweest is. Wanneer een intellectueel, die per definitie toch al alleen maar in de verte kan zien, bovendien nog verzuimt oorspronkelijke bronnen te raadplegen, zoals het geval is met die schrijvers in onze avant-gardistische blaadjes, vervult hij door zijn onwetendheid een preciese sociale functie: het publiek dat hij moet voorlichten, brengt hij in verwarring en daarvan profiteren de onderdrukkers.

Op het eerste gezicht is voor de guerrillabasis of vaste ondersteuningsbasis, die volgens de Chinese ervaringen een fundamentele strategische waarde heeft, een geheel van gunstige voorwaarden vereist: – een groot, zich tot diep in het land uitstrekkend gebied, met als gevolg dat de verbin-

dingen in het achterland gebrekkig zijn (een voorwaarde die Mau krachtig onderstreept in het reeds geciteerde werk van 1938).

– een zeer grote bevolkingsdichtheid op het land (Peru: 9/km²)

– gemeenschappelijke grenzen met een bevriend land (in een smal land als Vietnam lag de belangrijkste ondersteuningsbasis – Viet-Bao –, die vanaf 1950 een beslissende troef was, bij de Chinese grens.

– geen vijandelijke luchtlandingstroepen die in bijna alle Latijns-Amerikaanse landen in de strijd tegen de guerrillero's de stoottroepen vormen met hun moderne onderdrukkingstechnieken: de infanterie voert een omsingeling te land uit, tegelijkertijd landen parachutisten midden in het belegerde gebied, kleine groepen jagers staan in radiocontact met hun basis om dadelijk de positie van de volkslegers te kunnen bepalen en doorgeven.

De voorwaarde dat de vijandelijke strijdkrachten numeriek in de minderheid moeten zijn was in China tijdens de oorlog tegen Japan natuurlijk wel vervuld, maar in het Amerika van nu beslist niet. We moeten niet vergeten dat het Chinese Rode Leger reeds in 1927 als geregeld leger gevormd werd, nadat een hele divisie van het Kwomintangleger zich met haar communistische officieren aangesloten had bij de communisten. In China beschikten de volksstrijdkrachten al vóor de Japanse aanval over volledig georganiseerde geregelde eenheden. Na de buitenlandse aanval steeg het effectief van het Achtste en Vijfde Marsleger, die de anti-Japanse bases vestigden, van veertigduizend man in 1937 tot één miljoen in 1945. De kameraden in China waren dus in staat gedurende lange tijd stellingenoorlogen te voeren om de belangrijkste vaste bases te verdedigen.

Zoals men ziet, is vrijwel geen van deze voorwaarden op het ogenblik in Latijns-Amerika vervuld.

Welke lessen kunnen er op dit punt getrokken worden uit

de Cubaanse Revolutie en de huidige strijd?

We hoeven de krant maar te lezen om te weten dat het beslissende ogenblik voor een guerrilla het ogenblik is waarop ze in actie komt. Het is als met kleine kinderen in arme landen. Hun levenskansen zijn in de eerste maanden zeer gering, maar worden groter telkens wanneer we een maand verder komen. De gulden regel voor de contra-revolutie is dus: voer een korte oorlog, smoor de verzetshaard in de kiem, zonder deze de tijd te laten zich bij de terreinsomstandigheden aan te passen, nauwe contacten te leggen met de plaatselijke bevolking en ook maar enige ervaring op te doen. Wanneer een militair adviseur uit de V.S. ooit droomt, dan kun je ervan opaan dat hij je zijn parachutisten uit de hemel laat neerdalen in het hartje van het guerrillakamp zodra het gesignaleerd is. Gelukkig zal die droom nooit werkelijkheid worden, tenminste niet in die vorm. In ieder geval is de strijd tussen de ervaren onderdrukker en de onervaren guerrilla altijd weer een race tegen de klok: de guerrilla moet tijd winnen om ervaring op te doen, het leger mag geen moment verliezen om de tegenstander niet de tijd te laten ervaring op te doen. De 'haard' moet zo spoedig mogelijk opgespoord worden; alle middelen zijn geoorloofd, vanaf stille infiltratie tot de luidruchtige mobilisering van infanterie en vliegtuigen om een verdacht gebied in beroering te brengen en overhoop te halen opdat de guerrillastrijders in paniek te voorschijn komen en zich blootgeven.

Wanneer men in die omstandigheden een vaste basis wil vestigen of vertrouwen op een veiligheidszone, zelfs als deze een oppervlakte van een paar duizend vierkante kilometer heeft, dan lijkt men zijn beste wapen – beweeglijkheid – weg te werpen, zich te laten opsluiten binnen het operatiegebied en geeft men de vijand de gelegenheid zijn beste wapenen te gebruiken. Als men de veiligheidszone als alleenzaligmakend beschouwt, is de prijs die men daarvoor betalen moet de vestiging van een vast kamp op plaatsen die algemeen als ontoegankelijk worden beschouwd. Het is altijd

gevaarlijk uitsluitend op de gunstige terreinsomstandigheden te vertrouwen: in het uiterste geval bestaan er geen ontoegankelijke plaatsen, om de goede reden dat als men ze zelf heeft kunnen bereiken, de vijand het ook kan. De gedragsregel die het Rebellenleger vanaf het begin gevolgd heeft was te handelen alsof de vijand altijd wist waar de guerrillastrijders zich ophielden en hun tegemoet ging vanaf het dichtstbijgelegen kampement. Op Cuba bestreed men infiltratie en verraad in het algemeen het beste door voortdurend in beweging te blijven. Ieder die het kamp verliet werd ervan verdacht de plaats vrijwillig of onder dwang te kunnen verraden; daarom konden er in het eerste stadium alleen maar tijdelijke kampen zijn die voortdurend werden verplaatst.

Eind 1957 opereerden twee colonnes in de Sierra Maestra: de colonne van Fidel Castro bestaande uit honderdtwintig man en de uit veertig man bestaande colonne die Castro aan de hoede van Che Guevara had toevertrouwd en die als colonne nummer vier werd aangeduid, om verwarring te stichten. In de maand oktober probeerde Guevara met de colonne die uitgegroeid was tot zestig man de grondslag te leggen voor een vrij territorium in het dal van El Hombrito. Hij vestigde er een vast kamp, liet een broodoven bouwen, een ziekenhuis, werkplaatsen voor schoenmakers, enz., hij liet een stencilmachine komen waarmee de eerste nummers van El Cubano Libre gemaakt werden. Naar hij zelf beweert, begon hij zelfs de tekeningen te maken voor een kleine hydro-elektrische centrale in het dal van de rivier. Na enkele weken vielen de troepen van Sánchez Mosquera die basis aan en hoewel er voorbereidingen voor de verdediging van de basis getroffen waren, kon ze niet behouden worden. Che Guevara werd aan een voet gewond en moest zich in het binnenland terugtrekken. Het mislukken van die poging een basis te vestigen heeft geen ernstige gevolgen gehad omdat Castro's colonne in de buurt was om Gueva-

ra's colonne te steunen. Als het een geïsoleerde 'haard' was geweest, had die poging heel slecht kunnen aflopen. Toch was het leger ten gevolge van de hardnekkige verdediging bij de Hombrito later gedwongen zich terug te trekken en hadden de rebellen, ondanks de vernietiging van de basis toch weer een overwinning behaald. Het denkbeeld een basis te vestigen was juist, maar kwam te vroeg.

Pas in april 1958, na zeventien maanden onafgebroken strijd, konden de rebellen een guerrillabasis vestigen midden in de Sierra Maestra.

Al die tijd is de guerrillabasis het hele operatiegebied geweest en door het voortdurende offensief buiten de linies zijn de revolutionairen erin geslaagd een klein stukje van de Sierra te 'bevrijden'. De colonnes gingen op hun tochten steeds verder, daalden steeds verder in de vlakte af en maakten het de onderdrukkingstroepen geleidelijk onmogelijk het gebergte binnen te dringen. De bewoners van de Sierra behoefden toen niet meer bang te zijn bekneld te raken tussen de troepen van Batista en de guerrillastrijders. Het lijkt dus of de basis van de Sierra Maestra van buiten naar binnen gevormd is, vanaf de rand naar het centrum.

Het stukje grondgebied dat dan van vijanden gezuiverd is en dienst kan doen als basis, is het terrein waar het veldhospitaal, de werkplaatsen voor de ambachtslieden, de wapenwerkplaatsen, de radiopost, de recrutenschool, de commandopost liggen. Verschanst in de stellingen van deze kleine basis konden de opstandelingen weerstand bieden aan het algemene offensief in de zomer van 1958. Tegen die smalle bergrand aan konden ze het hoofd bieden aan een reeks convergerende aanvallen die op een gegeven ogenblik erin slaagden elkaar tot op zeven kilometer te naderen.[1] Maar zelfs in die benarde positie behield het Rebellenleger de mogelijkheid die basis op te geven, de omsinge-

1. Zie het verslag dat Fidel Castro op 26 juli 1958 voor de radio gegeven heeft van het vijandelijke offensief en het tegenoffensief van de rebellen.

ling te doorbreken en zo nodig zijn zwervend bestaan van het eerste stadium weer op te vatten in een ander gebied.

Op Cuba is de vestiging van een guerrillabasis, hoe beslissend ze ook geweest moge zijn, niet het eerste politieke en militaire doel van de rebellen geweest. Doel nummer één was, naar het schijnt, de vernietiging van de vijandelijke troepen en vooral de verovering van wapenen. Wat men nu meemaakt in Guatemala, Columbia en Venezuela lijkt op dat punt de Cubaanse ervaringen te bevestigen. De vestiging van een vaste basis is er niet de *conditio sine qua non* voor het ontketenen van de eerste aanvallen van de guerrilla; sterker nog, de vestiging van een vaste basis is pas mogelijk na een eerste fase waarin men rondzwerft en langzaam een gebied afgebakend wordt dat zich bijzonder goed leent voor de operaties van de rebellen.

Gedurende die tijd is, zoals Fidel Castro het uitgedrukt heeft, de guerrillabasis het gebied waarbinnen de guerrillastrijder zich verplaatst en dat zich met hem verplaatst. In de beginfase heeft de strijder de ondersteuningsbasis in zijn ransel.

Partij en Guerrilla

In vele Amerikaanse landen is de guerrilla herhaaldelijk de 'gewapende arm' van een Bevrijdingsfront genoemd; men wilde daarmee aangeven dat ze afhankelijk was van een Vaderlands Front of Partij. De term is gekozen in navolging van elders – voornamelijk in Azië – uitgewerkte formules en staat eigenlijk tegenover de stelling van Camilo: 'Het Rebellenleger, dat is het volk in uniform!' Als concrete kennis van een concrete, dat wil zeggen andere, situatie ontbreekt en men niet inziet dat het om een andere situatie gaat, is het altijd gevaarlijk organisatieschema's over te nemen, zelfs als deze gebaseerd zijn op een algemeen erkende theorie. Met gevaarlijk wordt bedoeld fysiek gevaarlijk, want uit één politieke vergissing vloeien talrijke militaire vergissingen voort en één militaire vergissing kan leiden tot de vernietiging van een haard die pas met zijn acties begonnen is. Dat de gewapende strijd in Zuid-Amerika niet ten onder is gegaan aan zovele misstappen, tastende pogingen, onjuiste uitgangspunten, toont stellig wel hoe verdraagzaam de geschiedenis is ten opzichte van die strijd. Intussen is een militaire mislukking de straf voor een onjuiste theorie en de gewelddadige dood van tientallen, honderden kameraden en mensen uit het volk de straf voor een militaire nederlaag: er zijn vormen van politiek die tot de criminologie gerekend moeten worden.

De guerrilla strategisch en tactisch afhankelijk maken van een Partij die geen radicale wijzigingen aanbrengt in de organisatievorm die ze in vredestijd pleegt te hebben en de guerrilla slechts beschouwt als nog een gebied waarop ze werkzaam is, heeft een reeks fatale militaire vergissingen tot gevolg. We zullen ze snel de revue laten passeren: tegenwoordig zijn ze bij iedereen bekend.

1 *De afdaling naar de stad:* de 'arm', hoe gewapend hij ook is, moet het 'hoofd' raadplegen alvorens een actie te ondernemen. Het hoofd – de Leiding – bevindt zich in de hoofdstad. Daar is toch het politieke leven geconcentreerd, daar vindt men toch de leiders van de andere partijen, pers, Parlement, ministeries, postkantoren, kortom de organen van de centrale macht. Daar is toch het industrieproletariaat geconcentreerd, in de fabrieken en de vakverenigingen, daar vindt men toch de studenten, kortom de bloem der natie. De normen van het democratisch centralisme leggen de commandant van het guerrillafront – die over het algemeen lid is van het Centrale Comité – de verplichting op te komen deelnemen aan de beraadslagingen van de Leiding, en zeker als hij geen lid is van het leidinggevend lichaam: de grote lijnen moeten hem medegedeeld worden. De Leiding kan net zo goed, zo zult u zeggen, een koerier naar de bergen sturen; vaak doet ze dat inderdaad. Maar om de richtlijnen te bespreken wanneer deze niet in overeenstemming zijn met de realiteit van de oorlog, om een uiteenzetting te geven van de concrete – materiële en politieke problemen die zich aan zijn mannen voordoen, om steun te vragen, of om alleen maar te laten merken dat hij en zijn mannen nog bestaan, moet de guerrilla-aanvoerder vroeg of laat naar de stad gaan, naar de Leiding die de neiging heeft de guerrilla te vergeten, niets van de oorlog en de problemen die daarmee samenhangen afweet en helemaal opgaat in 'het politieke leven' van de goeie ouwe tijd. Vooral als er politieke verdeeldheid aan de dag treedt, organisaties uiteenvallen en andere gevormd worden zonder dat hij geraadpleegd wordt, moet hij 'naar beneden' gaan, daarheen waar 'de politiek' gemaakt en bedreven wordt. Het gebeurt wel eens dat de Leiding geen ideeën heeft, onbekwaam of doof is; daarom moet de guerrillaleider, om de Leiding tot in bijzonderheden duidelijk te maken hoe het leven in de guerrilla – die wereld die nog verder af ligt dan de maan – is, de tijd nemen, dus zijn verblijf 'daar be-

neden' verlengen of er opnieuw naar toe gaan. Een fataal risico: vroeg of laat zal de leider vallen; hij wordt ter plaatse vermoord, gemarteld of 'pleegt zelfmoord', bij uitzondering wordt hij gevangen gezet in plaats van gedood, als de openbare mening zich op tijd met het geval kan bemoeien. En als hij éen keer op 't nippertje aan het gevaar ontsnapt is, wordt hij bij een volgende gelegenheid wel gegrepen. (Het toeval of 'een merkwaardige samenloop van omstandigheden' kan daarbij een rol spelen; een auto-ongeluk bij voorbeeld).

We dienen niet te vergeten dat de klassevijand in Latijns-Amerika op grote schaal moorden pleegt, waarbij hij selectief te werk gaat: doodt de leiders, laat de anderen leven. Dat heeft twee voordelen: men isoleert de leiders reeds tijdens hun leven, men corrumpeert de strijders die niet willen sterven. De heersende klasse is heel wel in staat een onderscheid te maken tussen hen die gedood moeten worden – de politiek-militaire figuren – en hen die ze alleen maar hoeft op te sluiten of kan laten lopen – de politieke figuren –, en degenen die ze in haar belang uit de gevangenis kan bevrijden of in vrijheid laten. Met de meeste militaire leiders, de mannen uit de bergen, is een compromis uitgesloten. Van hen valt slechts strijd te verwachten, ze moeten geliquideerd worden. Kan men ze in de bergen te pakken krijgen of doden? Als ze ervaring hebben, is dat vrijwel onmogelijk. De enige kans die de smerissen en de Noord-Amerikaanse adviseurs hebben is dat de guerrillaleiders op hún terrein, in de stad komen; dat ze, wanneer ze ziek zijn, naar beneden komen om zich te laten verzorgen; dat ze, verraden of geïsoleerd, orde op zaken komen stellen bij de politici die uit wanhoop niet meer weten wat ze moeten beginnen. 'De stad,' zo zegt Fidel Castro, 'is een kerkhof van revolutionairen en een afvalbak van mogelijkheden.' Denk bovendien eens aan de rampzalige uitwerking die het afdalen van de leider heeft op het moreel van de strijders, in de levensomstandigheden waarin ze verke-

ren; de belangrijkste taak van de leider is een toonbeeld te zijn van volharding en opofferingsgezindheid. Je kunt nog beter een arts gevangen nemen en een half ziekenhuis in beslag nemen om je te laten verzorgen, concludeerde een guerrillaleider. De leider mag beslist niet afdalen om een politieke vergadering bij te wonen; hij laat de politici naar de bergen komen om daar, op een veilige plaats, te beraadslagen en beslissingen te nemen; of hij stuurt een plaatsvervanger. Dat houdt in de eerste plaats in dat men hem erkent als de verantwoordelijke leider en hem de middelen verschaft zich als zodanig te doen gelden – of dat hij die middelen zelf neemt. Dat houdt voor alles in de aanvaarding van een ondubbelzinnige, duidelijke strategie: wat is op een gegeven ogenblik de fundamentele vorm van klassenstrijd? Waar moet deze in de eerste plaats worden uitgevochten? Wat is zijn voornaamste doelstelling?

II *Het gebrek aan politieke macht* maakt de 'bergen' logistisch en militair afhankelijk van de stad. Maar die afhankelijkheid leidt er vaak toe dat de Leiding in de stad de guerrilla aan haar lot overlaat.

Als de guerrilla ondergeschikt is aan de politieke leiding in de stad, komen de guerrillastrijders niet allen in materieel opzicht in een situatie van minderwaardigheid en afafhankelijkheid te verkeren, maar ook geestelijk. Ze verwachten alles van de buitenwereld: hun politiek kader, richtlijnen, geld, wapenen, ja zelfs de datum van de operaties. Het morele en politieke principe 'Vertrouw alleen op eigen kracht' wordt uit het oog verloren en de guerrilla wordt iedere dag een beetje meer het slachtoffer van wat men hun voorgespiegeld heeft: 'Ja, de hulp komt er aan.' De guerrilla moet wachten tot de beloofde hulp komt en op de afgesproken dag komt de hulp mondjesmaat of helemaal niet of zal morgen komen: de guerrilla *wordt* geleefd, vegeteert, wacht steeds maar op morgen; dan zullen laarzen, plastic zeilen, munitie, benzine, medicamenten, zaklantaarns,

ja al die zaken die ze al drie maanden eerder gevraagd heeft wel komen. Zo houdt de stad 'zijn' gewapende strijd aan de leiband, al zou het maar uit zorgeloosheid zijn.

En dat is normaal: de hoofdsteden, vooral de steden in het Caraïbisch gebied, die grote Yankee-filialen, zijn natuurlijk ook wel ware vagevuren, maar vergeleken bij de stedelijke concentraties in Azië en zelfs Europa valt er te leven. Heeft een stedeling, hoe marxistisch-leninistisch hij ook is, ook maar enig idee van welk vitaal belang een vierkante meter nylon is, een blik conserven, een paar laarzen? Men zegt wel eens dat je het moet hebben meegemaakt om het je te kunnen voorstellen. Van de buitenkant gezien zijn dat 'details', 'de dingen die nu eenmaal niet te vermijden zijn' van de klassenstrijd, de 'technische kant', dus minder belangrijke kant (dus de ondergeschikte kant) der dingen: zo reageert een bourgeois; en ieder mens, zelfs een kameraad, die zijn leven in een stad doorbrengt, is, vergeleken bij de guerrillastrijder, zonder dat hij het zelf beseft, een bourgeois: hij *kan onmogelijk* weten hoeveel moeite het kost te kunnen eten, slapen, zich te verplaatsen, kortom in leven te blijven; wat het betekent geen andere middelen van bestaan te hebben dan die welke men zelf, eigenhandig produceert met wat de natuur oplevert. De stedeling is een consument en zo leeft hij. Hij hoeft maar wat geld op zak te hebben om voldoende te kunnen krijgen om de dag door te komen; natuurlijk, een beetje geld is niet genoeg, maar met die toevloed van Yankees met hun corruptie valt er zonder veel moeite wel wat bij te verdienen.

Zo wreed is de jungle van de grote stad nu ook weer niet: de mensen maken elkaar er wel af om erkend te worden als hogerstaande beesten, maar er wordt al niet meer gevochten om niet te sterven. Iedereen kan er leven, hoe dan ook, al kan de een er wat beter van leven dan de ander. Het leven, dat kun je kopen in de winkels, in de vorm van eindproducten: uitgebeend vlees, gebakken brood; uit de kraan komt water; slapen doe je onder een dak, je wordt

niet nat en je hoeft geen wacht te lopen; de straten zijn verlicht en er kruipen geen slangen; geneesmiddelen vind je in de apotheek of het ziekenhuis. Men zegt wel eens dat je in onze maatschappij in een opgemaakt bedje stapt; maar van altijd maar in bed liggen word je slap. Kom er maar eens uit, dan merk je pas hoe infantiel en burgerlijk je wordt van dat warme bedje. De eerste tijd in de bergen, alleen in dat zogenaamde ongerepte woud, is het leven niets anders dan een gevecht, elke dag weer, tot in de kleinste details – en in de eerste plaats een gevecht van de guerrillastrijder tegen zichzelf: hij moet zijn vroegere gewoontes afleren, de sporen die het vroegere beschermde leven in hem heeft achtergelaten uitwissen, zijn zwakheid overwinnen. De vijand die hij de eerste maanden moet overwinnen, dat is hij zelf en uit die strijd komt hij niet altijd als overwinnaar te voorschijn: velen geven het op, deserteren of gaan vrijwillig terug naar de stad om andere taken op zich te nemen.

Dat talrijke 'haarden' maandenlang en soms zelfs jarenlang zo verschrikkelijk aan hun lot zijn overgelaten valt dus niet te verklaren uit verborgen sabotage, ongeïnteresseerdheid of verraad van de kant van de revolutionaire organisaties in de steden, maar uit het fundamentele verschil in levensomstandigheden, dus in denktrant en gedrag, tussen de guerrilla en haar leiding in de stad. Zelfs de beste kameraad, in de hoofdstad of in het buitenland, wordt door dit verschil getroffen, zelfs als hij uitgezonden wordt met belangrijke opdrachten en zijn werk toegewijd doet, en voelt dat verschil als 'objectief verraad'. Vele kameraden weten het. Wanneer een guerrilla met haar leiders uit de stad of haar buitenlandse vertegenwoordigers spreekt, spreekt, onderhandelt zij met 'haar' bourgeoisie. Zelfs als ze een bourgeoisie nodig heeft – zoals men een kunstlong nodig heeft bij verstikking –, mag ze dit verschil in belangen en omstandigheden niet uit het oog verliezen: ze ademen beide niet dezelfde lucht in. Fidel Castro heeft het zelf ervaren en op het gevaar af op zeer moeilijke ogenblikken alleen te ko-

men te staan, heeft hij niet geaarzeld 'zijn' bourgeoisie te veroordelen en te verstoten die geneigd was beginselloze verbintenissen aan te gaan, met name toen hij het Miami-pact veroordeelde in zijn bewonderenswaardige brief van 14 december 1957 waarin zich tegenover een burgerlijke politiek al een proletarische moraal aftekent die belichaamd is in het Rebellenleger en later *ook* een proletarische *politiek* blijkt te zijn.

– *Logistische afhankelijkheid:* er zijn guerrillafronten die in één jaar tweehonderd dollar ontvingen van het politieke lichaam waarvan ze afhankelijk waren en zich toch hebben gehandhaafd. Hetzelfde politieke lichaam gaf in die tijd duizenden dollars uit voor propaganda in binnen- en buitenland, voor functionarissen in het land zelf en daarbuiten, voor de oprichting van persorganen en het organiseren van amnesties-congressen, enz., om gebruik te maken van het aanzien dat het verkreeg door het bestaan van die guerrillafronten waaraan het de middelen om te strijden onthield en die het aan hun lot overliet. Uit die en andere, soortgelijke ervaringen heeft men de conclusie getrokken dat een guerrilla minder gevaar loopt en meer zekerheid heeft wanneer ze zelf, vanuit haar eigen basis overvallen pleegt (zonodig gemotoriseerd: de guerrilla vordert een vrachtwagen, die ze later weer achterlaat) op nabijgelegen gehuchten en daaruit levensmiddelen en uitrusting (rugzakken, dekens, laarzen, kleding, enz.) meeneemt, haar eigen ondergrondse of verborgen opslagplaatsen aanlegt en zodoende zich de zekerheid geeft enkele maanden onafhankelijk te kunnen opereren.[1] Hoeveel gevaren die overvallen ook met

1. Ook op dit punt vindt men in de geschiedenis van de Cubaanse Revolutie de voorboden van wat er in verscheidene Latijns-Amerikaanse landen gebeurt. We behoeven slechts de volgende passage te citeren uit een brief die Fidel Castro namens het gehele Rebellenleger heeft gestuurd aan de organisatie belast met de wapenleveranties: 'Sierra Maestra, 25 april 1958; Beste Bebo: We hebben be-

zich meebrengen, ze zijn te verkiezen boven passief afwachten: wachten tot de organisatie in de stad zo goed of in staat is de bevoorrading te verzorgen, tot transport misschien mogelijk is, tot de vijandelijke strijdkrachten geen moeilijkheden in de weg leggen door 'operationele omsingelingen' of enig andere actie. De overvallen beperken bovendien tot het uiterste de mogelijkheden in de guerrilla te infiltreren of deze te localiseren, omdat infiltratie en localisering altijd vanuit de stad naar het binnenland, van buiten naar binnen plaats vinden en niet in omgekeerde richting.

– *Militaire afhankelijkheid:* militaire operaties kunnen niet maanden van te voren gepland worden voor een bepaalde dag die zou passen in de nationale politieke kalender, die vastgesteld wordt door de heersende klasse: presidents- of parlementsverkiezingen, zittingen van het Congres, verschillende vergaderingen, staatsbezoeken. Het spreekt vanzelf dat de krijgsplannen opgesteld moeten worden door hen die ze uit moeten voeren of in onderlinge samenwerking met een politieke leiding die een diepgaande, gedetailleerde en tactische kennis moet hebben van militaire vraagstukken. Maar een politieke leiding die deze kennis niet heeft kan niet helemaal alleen, naar eigen bevinding,

sloten zelf een apparaat op te bouwen voor wapenleveranties uit het buitenland. We hebben in zeventien maanden niet de geringste hulp gekregen van de organisatie (over de hulp die enkele weken geleden is gekomen is onderhandeld zonder tussenkomst van de organisatie); we kunnen dan ook moeilijk op iets anders vertrouwen dan op onze eigen krachtsinspanning. Er zijn bijna tweehonderdduizend peso's uitgegeven zonder dat we een geweer of een kogel ontvangen hebben. De wapenen uit Mexico waarop we al meer dan een jaar gewacht hebben, zijn voor het grootste deel in handen van de vijand, en nog wel in Pinar del Río. Als je eens wist hoe hard we de wapens nodig hebben die zo, de ene partij na de andere, verloren zijn gegaan omdat andere kameraden meenden dat er nog meer fronten gevormd moesten worden en ons front niet geconsolideerd behoefde te worden.

militaire plannen opstellen, als een soort extraatje van haar politiek van manoeuvreren en druk uitoefenen op het bourgeoisbewind en vervolgens die plannen doorgeven aan haar militaire apparaat met de opdracht ze maar uit te voeren, zoals een gast in een restaurant zijn bestelling opgeeft aan de maître d'hôtel, die de bestelling weer doorgeeft aan de koks. Hoe belachelijk deze vergelijking ook is, de scheiding tussen theorie en praktijk, politieke voorhoede en militaire voorhoede kan tot dergelijke ongerijmdheden leiden en *heeft er al toe geleid.*

III *Het ontbreken van een eenhoofdige leiding* leidt tot het ontbreken van een algemeen actieplan; het wordt onmogelijk de beschikbare middelen te combineren en te coördineren in overeenstemming met de hoofdrichting die aan het optreden gegeven moet worden. Het gebrek aan eenheid in de bevelvoering brengt de revolutionaire strijdkrachten in de situatie van een kanonnier die geen hoofdvuurlijn opgegeven krijgt of van een aanvalslinie zonder hoofdaanvalslijn: de aanvallers kunnen hun weg niet meer vinden in het terrein, schieten in het wilde weg en sterven voor niets. Ieder weet dat het aantal wapenen en de vuurkracht ervan er niet toe doen als er geen vuurplan is, er geen hoofdsector is aangegeven die met kruisvuur of geconcentreerd vuur bestookt moet worden. Tot die verspilling, tot zulk een zinloze slachting leidt het ontbreken van een gecentraliseerde, met de uitvoering belaste leiding, dat wil zeggen een politiek-militaire leiding. Het Front of de Partij is niet 'éenarmig': bij de gewapende arm hoort de wettige, vreedzame hand. Hoe kunnen ze met elkaar samenwerken? Moeilijker nog: hoe kunnen de twee vleugels van het gewapend apparaat – de guerrilla op het land en het ondergrondse verzet in de stad – hun bewegingen coördineren? Slechts een uitzonderlijk eensgezinde en krachtige leiding die een rationeel strategisch plan op lange termijn heeft en uitgaat van een vlekkeloze politieke analyse, kan die twee aspecten van de

directe actie met elkaar in overeenstemming brengen. Als de politieke leiding in de stad blijft, zal ze onvermijdelijk vernietigd of uiteengedreven worden door de onderdrukker. De leiders weten of vermoeden het. Maar de macht van de traditie, een kleffe verkleefdheid aan bepaalde, geheiligde en mettertijd vastgeroeste organisatievormen staat een doorbreking van een bepaalde structuur in de weg en maakt de overgang naar een nieuwe, door de oorlogssituatie vereiste strijdvorm onmogelijk. Die weerstand is normaal: de bolsjewistische Partij en Lenin zijn er tot in oktober 1917 op gestuit.

Tegenwoordig zijn er landen waar talrijke politieke leiders op een gegeven ogenblik ermee instemmen de stad te verlaten, naar de bergen te gaan en zo aan de groeiende onderdrukking te ontkomen; in werkelijkheid stellen ze hun vertrek iedere dag uit: iedere dag weer hangt er een staatsgreep 'in de lucht', moet er nog een vergadering gehouden worden, bestaat er nog de hoop dat de crisis in een oogwenk opgelost wordt, er is altijd weer een voorwendsel. Tot de dag dat het te laat is: de politie gooit ze in de gevangenis of doodt hen. De traditionele leiding valt dus weg. Haastje-repje wordt er een plaatsvervangende, ondergrondse leiding aangesteld die niet de hoedanigheden heeft van de oorspronkelijke leiding, die volgens de regels op een Congres verkozen was en nu in de gevangenis zit of gedecimeerd is. De geïmproviseerde leiding heeft geen contact met de achterban en de vaste partijlichamen, wikkelt wat zich voordoet en de lopende zaken af, gaat helemaal op in de sleur van het ondergrondse werk. Omdat ze maar al te blij is nog iets van wat op een Partij lijkt te kunnen handhaven, laat ze de zaak op zijn beloop, aarzelt fundamentele beslissingen te nemen en laat de guerrilla voor wat ze is en waar ze is; in afwachting van betere tijden verleent ze de guerrilla dezelfde steun als altijd, natuurlijk ten koste van grote opofferingen!

In al die gevallen probeert men een optelsommetje te

maken van de voordelen die iedere strijdvorm biedt en gaat men aan de bezwaren voorbij; men weigert te kiezen tussen de ene strijdvorm die van fundamenteel belang is en de andere die van ondergeschikt belang is. Men laat de beide 'armen' maar wat doen, ieder voor zich en voor eigen rekening, zonder de bewegingen te coördineren en aan te geven welke taak urgent is en welke niet. Die abstracte en reformistisch gezinde politieke leiding die nu eens deze en dan weer die richting uitgaat, verandert de revolutionaire beweging in een slap trekpoppetje. In een oorlogssituatie kan een koersverandering bij de top, bij de leiding, tegenovergestelde koersveranderingen teweeg brengen bij de beide vleugels van het gewapend apparaat. Als de politieke leiding duidelijk laat merken terug te verlangen naar een wettig bestaan, kan het gewapend apparaat reageren met ongecontroleerd terrorisme in de stad, banditisme op het land.

a *Ongecontroleerde acties in de stad:* als er geen eenheid in de leiding bestaat, is er geen duidelijke strategie voor de gewapende strijd; als een duidelijke strategie ontbreekt, is er geen plan van actie. De guerrilla is van de steden afgesneden: ieder handelt op eigen houtje; de stedelijke strijdkrachten of wat daarvoor wordt aangezien zijn niet duidelijk ondergeschikt aan de troepen in de bergen: daarvoor zou de guerrilla erkend moeten zijn als de leidinggevende vleugel en de drijvende kracht in de beweging. Vandaar dat er onafhankelijk anarchistische acties ondernomen worden die niet alleen de plannen van de guerrilla in gevaar brengen, maar zelfs de strijd die gevoerd wordt een andere politieke betekenis geven.

Che Guevara schreef reeds in 1960: 'Er moet heel duidelijk gesteld worden dat de guerrilla in en om een stad nooit uit zichzelf mag optreden; ze moet altijd rechtstreeks onder bevel staan van leiders in andere zones. De taak van die guerrilla moet dus niet het ondernemen van onafhankelijke acties zijn, maar te handelen in overeenstemming met van te voren

vastgestelde strategische plannen.' (La guerre de guérilla).

Het is duidelijk dat het terrorisme in de stad in geen enkel opzicht een beslissende rol kan spelen en tegelijkertijd bepaalde politieke gevaren met zich mee brengt. Maar al is het dan ondergeschikt aan de fundamentele strijd – de strijd op het land –, het heeft in militair opzicht strategische betekenis: het houdt duizenden vijandelijke soldaten vast en dwingt een groot deel van het apparaat waarover de onderdrukker beschikt zich te wijden aan beschermende taken die van geen enkele betekenis zijn in de strijd tegen de guerrilla. Door de bescherming van fabrieken, bruggen, elektrische centrales, openbare gebouwen, pijpleidingen kan drie kwart van het leger in beslag genomen worden. De regering als zodanig moet alle belangen beschermen van allen die bezittingen hebben; de guerrillastrijder daarentegen behoeft nergens ook maar iets te bewaken. Guerrillastrijders hebben geen dood gewicht. Daarom kunnen de krachtsverhoudingen niet bepaald worden in termen van rekenkundige gelijkheid. Op Cuba bij voorbeeld beschikte Batista over vijftigduizend man, maar hij heeft er nooit meer dan tienduizend tegelijk kunnen inzetten tegen de guerrilla. En het Rebellenleger is, zoals zijn aanvoerder zegt, onoverwinnelijk wanneer een verhouding van één op vijfhonderd bereikt is.

Daarom dreef Fidel Castro vanaf de eerste dag een duidelijke strategie door die des te vooruitziender was omdat de strijdkrachten van de '26-juli-beweging' in die fase van de strijd in de steden (Santiago, Havana) veel talrijker en veel beter georganiseerd waren dan in de Sierra: het accent moest vooral gelegd worden op de consolidering van de landelijke guerrilla, op het Rebellenleger; bij het Rebellenleger behoorde de leiding van de Beweging te berusten, de leiding van het hele land. Onmiddellijk nadat hij geland was zond Fidel Castro Faustino Perez naar Havana om daar de beweging te organiseren, waarbij hij hem volmacht gaf de Beweging te stellen onder de leiding van een strijdmacht die, zoals bekend, twintig man telde (januari 1957). Alle

beschikbare wapenen moesten naar de Sierra Maestra gestuurd worden, er mocht geen geweer achtergehouden worden voor de verzetsbeweging in de stad; die richtlijn wekte toen misschien wel ergernis, gezien de mate waarin die verzetsbeweging zich ontwikkeld had en gezien haar behoefte aan wapens, en heeft geleid tot menig conflict met de stedelijke vleugel van de Beweging, heeft heel wat kwaad bloed gezet. Maar door die richtlijn is in een minimum van tijd de vorming mogelijk geworden van de 'mobiele strategische strijdmacht', het Rebellenleger, aan het eerste front in de Sierra Maestra. Dat leger zou uiteindelijk de vijand vernietigen. 'Alle wapens naar de Sierra,' dat is een van de 'leitmotive' in de brieven van Fidel Castro aan Frank País, leider van de Beweging in Santiago.

Na de dood van Frank País blijft Castro aanhouden. Op 11 augustus 1957 schrijft hij aan Aly (Celia Sánchez): 'Het enige juiste parool is: *alle geweren, alle kogels, alle reserves* naar de Sierra' en op 14 augustus geeft hij in een andere brief aan Aly hetzelfde parool.

Tussen de beide vleugels van de Bevrijdingsbeweging moeten de tegenstellingen wel scherper worden, dat is onvermijdelijk. In welke opzichten dan ook, ontwikkelen de beide vleugels zich in ongelijke mate, zowel wat de hoeveelheid manschappen en materieel betreft als de kwaliteit; vandaar dat het gevaar bestaat mank te gaan. Zoals we gezien hebben maken de bergen boeren en burgers tot proletariërs, in de stad kunnen zelfs proletariërs verburgerlijken. Achter de conflicten over de te volgen tactiek, die beslist zullen ontstaan, achter de verschillen in opvatting of gedragslijn, gaat een klassenconflict schuil, waarin de belangen van het proletariaat niet liggen waar men denkt dat ze liggen. Dat men de conflicten op Cuba zo snel heeft kunnen oplossen en zo vlug na de verovering van de macht de weg naar het socialisme heeft kunnen afleggen, komt doordat Fidel Castro vanaf de eerste dag de hegemonie heeft opgeeist voor de guerrilla in de bergen, en deze heeft veroverd

en gehandhaafd. Eén van de weinige acties de 'el llano', 'de vlakte' heeft kunnen voorstellen en doordrijven was de algemene staking van april 1958 die uitgelopen is op een ramp en ernstige gevolgen heeft gehad voor de hele Beweging. De aanvoerders van het Rebellenleger lieten 'de vlakte' haar gang gaan en werkten zoveel mogelijk en oprecht mee aan de voorbereiding van de staking, zowel Fidel Castro aan het eerste als Raúl aan het tweede front: 'de vlakte' moest beslissen wat er in de vlakte moest gebeuren. De Sierra kon niet beter op de hoogte zijn van de situatie in de steden dan de mensen in de steden zelf: om die reden, ingegeven door het gezond verstand, heeft Fidel Castro zich niet tegen de staking verzet. Zo werd hij het slachtoffer van het 'subjectivisme' van de burgers in de Beweging. Het mislukken van de algemene staking stelde een latente crisis duidelijk in het licht en maakte het tegelijkertijd mogelijk deze te boven te komen. Wat de organisatie betreft, – de leiding werd hervormd en alle belemmeringen die de Sierra in de weg gelegd waren werden weggenomen; het commando van het Rebellenleger nam in het hele land de leiding van de Beweging in handen. Wat de conceptie van de strijd betreft, – de 'burger'-conceptie werd definitief opzij geschoven: voor 'de vlakte' was de guerrilla een symbool, ze diende de voorwaarden te scheppen voor een staatsgreep in de hoofdstad. Voor de Sierra kon en moest de guerrilla een militaire oplossing brengen voor het politieke probleem dat op geen enkele andere wijze opgelost kon worden. Zo schreef Fidel Castro voor de staking: 'Als hij (i.e. Batista) erin zou slagen de staking neer te slaan, zou dat niets oplossen; we zouden door blijven vechten en over een half jaar zou de toestand nog slechter zijn;' (brief aan Nasin, 23 maart 1958). De heersende klasse beschikte over alle middelen om een algemene staking te onderdrukken en neer te slaan, maar om op de guerrilla de overwinning te behalen waren die middelen van geen enkel nut. Zo viel aan de Sierra de taak toe de revolutie te redden die door de

vlakte in gevaar was gebracht. Toen de staking mislukte en het in aller ogen duidelijk werd dat alleen de Sierra de revolutie kon redden, lag het in de lijn der dingen dat de Sierra de leiding op zich nam. Na de overwinning is Fidel Castro in één van zijn redevoeringen teruggekomen op de fundamentele strategische meningsverschillen en klassentegenstellingen die achter die misvatting en de discussies daaromtrent schuil gingen.[1]

1. Che Guevara geeft de volgende uitleg van het conflict: 'Verder verklaart Fidel Castro duidelijk: "De essentiële voorwaarde voor de revolutionair is dat hij de werkelijkheid goed kan interpreteren." Sprekende over de aprilstaking, legt hij uit hoe we op dat ogenblik niet in staat waren een juiste uitleg van de werkelijkheid te geven en dat we daarom een verpletterende nederlaag hebben geleden. Waarom heeft men de aprilstaking afgekondigd? Omdat er in de schoot van de Beweging een reeks tegenstellingen bestond die we aanduidden als tegenstellingen tussen "de bergen en de vlakte" en die aan het licht traden door de bij beide vleugels diametraal tegenover elkaar staande analyses van de elementen die van het meeste belang geacht werden om een beslissing in de gewapende strijd tot stand te brengen.
De Sierra was gereed het leger zo vaak als maar nodig was te verslaan, de ene slag na de andere te winnen, de bewapening van het leger buit te maken en zo, steunend op het Rebellenleger, de macht volledig in handen te nemen. De vlakte was voorstandster van de algemene gewapende strijd in het hele land die besloten zou moeten worden met een algemene revolutionaire staking die de dictatuur van Batista omver zou werpen en de 'burgerlijken' zou maken tot de nieuwe regeerders; het nieuwe leger zou dus a-politiek worden.
Die stellingen komen voortdurend met elkaar in botsing, hetgeen niet bijzonder bevorderlijk is voor de eenheid in de bevelvoering die op zulke ogenblikken noodzakelijk is. De aprilstaking wordt door de vlakte voorbereid en afgekondigd met toestemming van de leiding in de Sierra die zich niet in staat acht de staking tegen te houden hoewel ze ernstig twijfelt aan de goede afloop; de Socialistische Volks Partij (communistisch) maakt uitdrukkelijk voorbehoud. De revolutionaire commandanten gaan naar de vlakte om steun te verlenen en zo begint Camilo Cienfuegos, onze onvergetelijke legerleider, zijn eerste invallen in het gebied van Bayamo.
Die tegenstellingen zijn dieper geworteld dan meningsverschillen

Dat verschil in opvattingen tussen de vlakte en de Sierra, die grote verdeeldheid, wordt bevestigd door alles wat er tegenwoordig in Amerika gebeurt en krijgt daardoor kracht van wet.

b *Versnippering binnen de landelijke guerrilla zelf.* Het ontbreken van een eenhoofdig commando en een gecentraliseerde leiding draagt bij tot de voortijdige vorming van verscheidene 'haarden'. Gezien de ongelijke krachtsverhouding die er in het begin bestaat tussen de reactie en de verdedigers van het volk, wordt de guerrilla door die versnippering meer verzwakt dan het leger van de onderdrukker. Wanneer dit leger zijn troepen moet verdelen heeft dat minder ernstige gevolgen dan wanneer de guerrilla dat moet doen.

over de tactiek: ideologisch is het Rebellenleger al proletarisch en denkt als een bezitloze klasse; de beweging in de vlakte blijft kleinburgerlijk, in haar leiding schuilen toekomstige verraders en ze wordt beïnvloed door het milieu waarin ze zich ontwikkelt.'
Che Guevara: voorwoord tot El Partido marxista - Univista.
1. N. v. d. Vert. De Socialistische Volks Partij (communistisch) is op 17 augustus 1925 opgericht door Julio-Antonio Mella. Ze vond haar leden voornamelijk onder de arbeiders in de suikerindustrie. Behalve tijdens de Tweede Wereldoorlog, leidt ze een ondergronds bestaan. Omstreeks juni 1958 sluit ze zich aan bij de '26-juli-beweging'. Deze beweging die reeds in januari 1953 door Fidel Castro opgezet was onder de naam 'Movimiento' telt onder haar leden voornamelijk arbeiders en bedienden en ook studenten, die meestal lid waren van de Orthodoxe Partij. De in mei 1947 door Eduardo Chibas opgerichte Orthodoxe Partij was reformistisch gezind. Door haar critiek op de corruptie die in de leidende kringen op Cuba heerste, oefende ze aantrekkingskracht uit op jonge idealisten die de eerste strijders werden van de 'Movimiento'. De '26-juli-beweging' en de Socialistische Volks Partij gingen samen met het Revolutionair Directorium van de dertiende maart op in de Geïntegreerde Revolutionaire Organisaties (26 juli 1961). In 1962 breekt er een crisis uit binnen de Geïntegreerde Revolutionaire Organisaties, waarna eerst de Verenigde Partij van de Socialistische Revolutie opgericht wordt die op haar beurt veranderd wordt - op 2 october 1965 - in de Communistische Partij van Cuba.

Dit klemt des te sterker omdat het leger niet alle haarden tegelijk zal aanvallen, maar één voor één; het krijgt op die manier in iedere sector een nog grotere superioriteit dan wanneer de sectoren verenigd waren tot één haard. In dat opzicht spreekt wat er in Peru is gebeurd voor zichzelf. De grote oppervlakte van het grondgebied lijkt geen voldoende argument te zijn om niet eerst een minimale mobiele strijdgroep te consolideren die beschikt over een minimale vuurkracht, waardoor in een bepaalde sector aanvallen van enige betekenis ondernomen kunnen worden. Elders (in Venezuela) hebben de guerrillahaarden zich dadelijk, reeds in 1962, vermenigvuldigd: een kunstmatige vermenigvuldiging die niet in overeenstemming was met een werkelijke groei van de guerrillabeweging en haar offensieve kracht. Die geforceerde groei, die oorzaak en tegelijk gevolg was van het ontbreken van een eenhoofdige leiding, verzwakte in feite de guerilla; dat is misschien één van de redenen dat de guerrilla in Venezuela zich pas laat gevormd heeft tot een politiek-militaire voorhoede en eerst in 1966 een eenhoofdige leiding gekregen heeft. Hoe het ook zij, dat de guerrilla in dat land geen doordachte beweging is geweest die een van te voren uitgewerkt plan van actie volgde, wordt wel bewezen door die spontane, ongeordende wemeling van haarden, met een ongetrainde bezetting die grotendeels reeds in de eerste maanden gedood werd. Van de haarden die de eerste aanvalsgolf overleefd hebben (Falcón, Lara, Trujillo, Oriente) ontwikkelt niet één zich snel en sterk genoeg om een katalysator te kunnen worden in de klassenstrijd. Zo kon tot voor kort geen van de haarden een reëel tegenwicht vormen tegen de verspreide machtscentra die de politieke partijen zijn. Het ontbreken van een eenhoofdige leiding in de gewapende strijd – een leiding die werkelijk uitvoerende macht heeft en aanzien geniet – veroorzaakt een versplintering van de fronten en die versplintering vertraagt op haar beurt het optreden van een eenhoofdige leiding.

Die vertraging kan opzettelijk zijn, dat wil zeggen dat er nieuwe guerrillafronten gevormd worden om de vorming van een eenhoofdige leiding te verhinderen. Maar in dat geval gaat het niet zozeer om actieve guerrillafronten als wel om reserves die na de overwinning gebruikt kunnen worden. Ze dienen niet om oorlog te voeren, maar als reserve die in de toekomst een politieke rol kan spelen en door hun leiders als propagandamiddel gebruikt kan worden. Een guerrilla hebben geeft aanzien. Dan kun je een grote mond opzetten en een hoofdrol spelen op het politiek toneel. Eenvoudige rivaliteit tussen concurrerende organisaties of een kleinburgerlijk gevoel van frustratie tegenover een reeds gevormde voorhoede, kunnen zo leiden tot een nutteloze versnippering van de guerrilla op het land.

Cuba geeft met haar eigen omstandigheden een voorbeeld van een harmonieuze ontwikkeling van de guerrilla vanuit een enkele centrale kern die een natuurlijke groei doormaakt. Die kern groeit tot de dag dat ze zo groot geworden is dat ze ter plaatse niet voldoende levensmiddelen en allerlei uitrusting meer kan vinden; dan moet ze zich splitsen. Uit de moedercel, de Sierra Maestra, maken zich door natuurlijke deling andere kiemdragende cellen los. Eerst groeit de oorspronkelijke colonne uit tot honderdtwintig à honderdvijftig man. Als ze groter zou worden zou ze de hulpbronnen van de zone uitputten en vooral te omvangrijk blijken voor het soort terrein waar ze – in omstandigheden die zich lenen voor een ongeregelde strijd – opereert en waar grote eenheden zich niet kunnen ontplooien. Uit die colonne ontstaan geleidelijk verscheidene andere colonnes die in het begin veertig, vijftig of zestig man tellen (aan het front in de Sierra Maestra werd de eerste colonne toevertrouwd aan de hoede van Che Guevara in juli 1957). Die colonnes vormen nieuwe fronten die later op hun beurt, volgens hetzelfde principe, weer colonnes vormen die als tactische eenheden optreden. Als een van die colonnes moet gaan opereren in een verafgelegen streek waar coördinatie van de

tactiek tussen de oorspronkelijke colonne en de daaruit voortgekomen colonnes onmogelijk is, vormt de nieuwe colonne een ander front waaruit ook weer colonnes ontstaan. Raúl verlaat de Sierra Maestra en gaat naar het Noorden van de Oriente-provincie met ongeveer zestig man en bouwt een nieuw front op dat tenslotte verscheidene colonnes omvat. Almeida vertrekt in maart 1957 met veertig man naar het gebied rond Santiago de Cuba waar vervolgens een front gevormd zou worden dat het derde front genoemd werd. In augustus 1958 gaat Che Guevara met honderdtwintig man van de Sierra Maestra naar de provincie Las Villas; daar breidt hij met steun van Camilo Cienfuegos – die de Sierra met negentig man had verlaten – de strijd zoveel mogelijk uit. Cienfuegos zou een front vormen in het Westen van het land, in de provincie Pinar del Río. Maar vanwege de duizelingwekkende ontwikkeling van de oorlog en met het oog op de snelle afloop van de strijd, krijgt hij in het begin van december het bevel met al zijn manschappen en al zijn materieel de operaties van Che Guevara in Las Villas te ondersteunen teneinde het grondgebied in tweeën te delen en de in het oostelijke gedeelte geconcentreerde hoofdeenheden van Batista te vernietigen.

Die methode, waarbij het grote uit het kleine voortkomt en die zo natuurlijk lijkt dat het een vanzelfsprekende methode schijnt te zijn – maar schijn bedriegt – heeft dit voordeel: er bestaat een onbetwiste centrale bevelvoering en *tegelijkertijd* beschikken officieren en colonnes tactisch over een zeer grote vrijheid van handelen. Hoe sterker het centrale commando is, hoe duidelijker en krachtiger de bij het begin door het commando vastgestelde strategie is, des te groter kunnen de vrijheid van handelen en de beweeglijkheid zijn van de verschillende fronten en colonnes. De concentratie van mensen en materiaal in één haard, maakt het, in de hitte van de strijd waardoor alle mannen tezamen gevormd worden, mogelijk een unieke militaire doctrine op te stellen. 'Militaire doctrine' duidt, op dat niveau, op een

geheel van kleine tactische regels die hun doeltreffendheid bewezen hebben: val troepen aan wanneer ze zich verplaatsen, niet wanneer ze zich in kazernes of kampementen bevinden; val vijandelijke versterkingen aan en wel trapsgewijs, dat wil zeggen leg hinderlagen daar waar de vijand langs zal komen, houd reserves achter om na de overval uit een hinderlaag de vijandelijke troepen die toch al gedemoraliseerd zijn en in hun bewegingen gehinderd worden door de doden en gewonden die ze mee moeten nemen, op de vlucht te kunnen drijven; verbied de meeste guerrillastrijders een kogel in de kamer van hun geweer te hebben voordat het schieten begonnen is; vernietig en snijd de voorhoede van de colonnes af door een dubbele hinderlaag: de eerste hinderlaag heeft tot doel de voorhoede in bedwang te houden en van de hoofdgroep af te snijden, de tweede, wanneer de voorhoede eenmaal geïsoleerd is, de voorhoede te vernietigen; maak zoveel mogelijk gebruik van afstandsmijnen met elektrische ontsteking; het is beter wapenen buit te maken dan de vijand te vernietigen; behoud het initiatief bij het voorbereiden van verrassingsaanvallen en in de escalatie van de provocaties, dat wil zeggen wen de vijand op een bepaald punt aan een bepaald soort actie en verras hem plotseling door een ander soort actie op hetzelfde punt; stuur gevangenen naar huis terug; verzorg gewonde vijanden nauwkeurig, enz. Zo worden officieren geleidelijk moreel, politiek en militair gevormd; wanneer de tijd daarvoor gekomen is, kan het commando in het volste vertrouwen aan deze officieren de strategische leiding overlaten over een zone of een front zonder dat hun acties gecontroleerd behoeven te worden. Ze hebben allen tezamen hun vorming gekregen in dezelfde leerschool, die hun een gemeenschappelijke instelling heeft gegeven, tactische regels bijgebracht en een algemeen in fasen verdeeld plan van actie meegegeven op politiek en militair gebied.

Herhaaldelijk heeft Fidel Castro, op ogenblikken dat zelfs de geringste afleidingsmanoeuvre van veel nut geweest

zou zijn, zich systematisch verzet tegen de vroegtijdige vorming van nog meer guerrillafronten, zoals de fronten die in mei 1957 met rampzalige gevolgen gevormd zijn bij de Miranda-centrale.

'We moesten bewijzen dat we nog leefden, want in de vlakte hadden we een paar klappen gekregen; de wapenen die bestemd waren voor de vorming van nog een front vanaf de Miranda-centrale, vielen in handen van de politie die verscheidene waardevolle leiders, onder wie Faustino Perez, gevangen hield. Fidel Castro had zich verzet tegen een verdeling van de strijdmacht, maar hij bezweek voor de aandrang van de vlakte. Vanaf dat ogenblik stond vast dat zijn stelling juist was en we wijdden ons aan de consolidering van de Sierra Maestra, die het eerste stadium moest zijn van de uitbreiding van de krijgsmacht tot een guerrillaleger.[1]

c *Kunstmatige leiding door een geïmproviseerd Politiek Front.*

Het gebrek aan eenheid in de bevelvoering zet een oneindige reeks mechanismen in werking die als compensatie moeten dienen. Een van de geliefdste manieren is de vorming van een Nationaal Front waaraan de leiding van de 'gewapende arm' wordt toevertrouwd.[2] Met veel energie wordt een schijnfront gevormd dat voornamelijk bestaat uit de partij die het gevormd heeft; daar een partij nog geen front is, worden er organisaties uit de grond gestampt ten koste van de kracht van de eigen partij, er wordt gezocht naar die befaamde 'onafhankelijke persoonlijkheden' wier naam niet genoemd hoeft te worden, hetgeen het mysterie dat om hen zweeft alleen maar groter maakt: al die krachtsinspanningen, al die pogingen belemmeren de ontwikkeling van de gewapende strijd nog voordat deze zich geconsoli-

1. *Souvenirs de la guerre de guérilla.*

2. Verenigd Verzets Front in Guatemala, de eerste Revolutionaire Strijdkrachten waarvan de zinloosheid aan de kaak gesteld werd door de guerrilla-afdeling 'Edgar Ibarra' (zie brief), Nationaal Bevrijdings Front in Venezuela, enz.

deerd en uitgebreid heeft; in plaats daarvan wordt de strijd in een fraai pakje gehuld. Het is de overbekende reactie: sluit geen werkelijke allianties met nauw omschreven doelstellingen, maar houd toch vooral de uiterlijke schijn op, een schone schijn en houd je niet bezig met het wezenlijke. Er worden schitterende programma's opgesteld die in groten getale in het buitenland gedistribueerd worden, maar in het land zelf onbekend blijven. Men denkt dat men klaar is met de Geschiedenis omdat men een programma heeft gemaakt voor de toekomst, zonder zelfs zich er op dit ogenblik om te bekommeren waar de middelen vandaan moeten komen om al was het maar het begin van het programma te realiseren. Programma, Front, verbonden – al dat fraaie kunstmatige gedoe eist alle aandacht op zodat men zich van de verplichting ontslagen acht het apparaat dat voor de verwezenlijking van dat fraais moet zorgen, het *volksleger*, te organiseren: alleen het volksleger kan een politiek front historische betekenis geven en het doeltreffend maken. Geen enkel kunstmatig front kan de leegte in de politieke en militaire leiding opvullen. Als men een leegte wil verbergen achter een andere leegte, vult men de eerste niet op, maar voegt er een tweede aan toe.

Ondanks alle ervaringen die men tot op heden heeft opgedaan, geeft men opnieuw aan instellingen de voorrang boven daden. Nog voordat ze iets gedaan hebben, werken beginnende revolutionaire bewegingen of kleine groepjes van in totaal enkele tientallen mannen organisatieschema's uit die nog ingewikkelder en onbegrijpelijker zijn dan die van een ministerie; het wemelt er van hoofdbesturen, directies, commissies, alsof de ernst van de revolutionaire beweging afgemeten wordt aan het aantal onderverdelingen, als de organisatievormen eerder vastgesteld worden dan de inhoud waaraan vorm gegeven moet worden. Waarom? Omdat men zich nog niet losgemaakt heeft van oude vormen en gedachten en nog steeds denkt dat revolutionair bewustzijn en revolutionaire organisatie in alle gevallen

vooraf moeten gaan aan revolutionaire actie. Laten we eens goed kijken: juist dat naïeve idealisme inspireert in wezen hen die verslaafd zijn aan het verkiezingsopium en voor wie het socialisme zal komen zodra de helft plus één van de kiezers voor het socialisme stemt. Men komt tot de volgende paradox: onbewust gaat men bij de gewapende strijd uit van dezelfde hypotheses als bij de zeer vredelievende activiteiten van de reformisten. Is het dan verwonderlijk dat sommige guerrilla's de gevolgen moeten dragen voor de misstappen van de reformisten?

Eerst volgt men de methode waarbij het grote uit het kleine voortkomt, maar het heeft geen enkele zin de omgekeerde weg te volgen. Het kleine, dat is de haard van guerrillastrijders, de kern van het volksleger; die kern wordt niet geschapen door een front, maar al groeiende maakt de kern de vorming van het nationaal revolutionair front mogelijk. Een front wordt gevormd rond iets dat *bestaat*, niet alleen maar rond een bevrijdingsprogramma. De 'startmotor' zet de 'motor' van de massa in beweging en versnelt de vorming van een front naarmate het aantal overwinningen die dank zij de 'startmotor' behaald worden, toeneemt. Wat de Castristische guerrillapractijk leert is de volgende paradox: hoe zwakker de revolutionaire kern is, des te wantrouwender moet ze staan tegenover bondgenootschappen; hoe sterker ze wordt, des te meer kan ze zich veroorloven bondgenootschappen na te streven, want dan heeft het volksleger de hegemonie en zijn de beginselen – de beweegredenen tot de strijd – veilig gesteld. Deze opvatting zou sektarisch zijn als het er slechts om ging een zuiver geweten te houden en de zuiverheid van de gewapende kern onveranderlijk te handhaven, maar is het niet meer zodra het om een dynamische kern gaat die de motor en de leidende kracht is in een voortdurende aanvalsoorlog. Indien die kleine groep zich wil redden, *mag* ze niet onbeweeglijk blijven en in zichzelf gekeerd. Ze zet alles op het spel. Patria o Muerte. Of ze sterft – haar lichaam sterft – of ze overwint en redt het

Vaderland en zichzelf. In zekere zin heeft het Rebellenleger gedurende de hele oorlog en vooral in het begin gestreden tegen beginselloze eenheid tot elke prijs, om door middel van de oorlog de voormannen van de andere partijen te verenigen en ook het volk, door het deel te laten nemen aan diezelfde oorlog tegen de dictatuur; ook op dat punt geeft de brief aan de organisaties in ballingschap, waarin het Eenheidspact van Miami aan de kaak werd gesteld, een striemend antwoord. De brief eindigt met de woorden: 'Om waardig te sneuvelen heeft men geen gezelschap nodig.'

Die vreemde dialectiek heeft haar weerslag op de betrekkingen tussen de guerrilla en het leger. In het begin, toen de rebellen zwak waren, heeft Fidel Castro pogingen een staatsgreep te ondernemen en contacten met de militairen zoveel mogelijk ontraden en tegengewerkt. Zelfs een staatsgreep ten gunste van de '26-juli-beweging' zou in het nadeel van het Rebellenleger zijn geweest: een 'bevrijdings'-directorium zou, bij gebrek aan tegenwicht, de revolutie voor zichzelf hebben kunnen opeisen of haar ontwikkeling onderbreken. Later, toen de Sierra Maestra sterk genoeg was en langzamerhand door het gehele volk als voorhoede erkend werd, liet Fidel Castro geen gelegenheid voorbij gaan contacten op te nemen met de militairen, niet om ze aan te zetten tot een staatsgreep, maar om de ontbinding van het regiem te versnellen en de tegenstellingen binnen het leger, met name tussen de onderofficieren en het opperbevel in Havana, te verscherpen. Zelfs een staatsgreep, zo deze zich had voorgedaan, kon de volksstrijd geen andere richting meer geven. Een staatsgreep zou verdeeldheid hebben gezaaid bij de vijand, maar niet bij de guerrillatroepen die de strijd tegen de militairen met nog meer geestdrift zouden hebben voortgezet. [1] In oktober 1958 schrijft Fidel Castro aan een kameraad van de organisatie: 'Niet een staatsgreep is revolutionair, maar het betrekken van de militairen bij de

1. Brief aan Frank País, 21 juli 1957: 'We hebben beslist geen haast. We zullen hier vechten zolang het nodig is. Deze strijd zal

gewapende strijd.' (brief aan Camacho, 29 oktober 1958). Omdat de militairen die loyaal tegenover het leger stonden, dat als verraad konden beschouwen, nodigde Fidel Castro hen alleen maar uit te komen praten, de wapens neer te leggen of bepaalde eenheden te neutraliseren, zonder hun ooit vernederende voorwaarden op te leggen. Wie tot praten bereid is, begint al te aarzelen; en de vijandelijke officieren beantwoordden, naarmate ze meer slagen te verduren kregen, steeds meer de boodschappen van het rebellencommando, ook al had Batista's propaganda de rebellen de verschrikkelijke reputatie bezorgd van soldatenmoordenaars.

Psychologische oorlogsvoering heeft slechts resultaat als ze geïntegreerd wordt in de oorlog zelf. Indien de militaire druk even lichter wordt, dan steunt de militaire druk die op de vijand uitgeoefend wordt dadelijk op niets meer en valt volkomen weg. De officieren van Batista, die aan het hoofd stonden van een beroepsleger, aanvaardden het gesprek omdat ze hun leven bedreigd zagen en er dagelijks soldaten gedood werden. Ze vonden de uitnodiging van de rebellen niet zo naïef en pretentieus meer als in het begin en spotten er niet meer mee. Infiltratie en druk uitoefenen zijn van betekenis als er tegelijkertijd strijd geleverd wordt. Het leger moest ontzag hebben voor de volksstrijdkrachten wilde het ingaan op hun vaderlandslievende of revolutionaire oproepen. En een militair heeft slechts ontzag voor wat hij vreest. Er valt ook over vrede te praten, maar alleen als men strijd voert. Alleen dan keren vredesvoorstellen zich tegen de onderdrukker en niet tegen de opstandelingen. Al die tijd heeft Fidel Castro als parool 'Vrede' gehad en het

eindigen met onze dood of de overwinning van de *ware* revolutie. Dat woord mag al uitgesproken worden. Oude gevoelens van vrees verdwijnen. Het gevaar van een militair bewind wordt minder omdat iedere dag de georganiseerde kracht van het volk groter wordt. Als er een staatsgreep of een directorium komt, zullen we vanuit de bergen eisen dat onze uitgangspunten gerealiseerd worden. En als we deze strijd voortzetten, kan geen directorium zich handhaven.'

verlangen uitgesproken een einde te maken aan de burgeroorlog, maar toonde tevens aan dat alleen Batista en zijn regiem de vrede in de weg stonden. Het verlangen naar vrede is de krachtbron van de revolutie-oorlog geworden.

In de tweede plaats: geen enkel politiek front dat alleen maar beraadslaagt kan daadwerkelijk de leiding op zich nemen van een volksleger; èèn gecentraliseerd uitvoerend lichaam, met kennis van zaken, dat een eenheid vormt op basis van gelijke klassebelangen, kort gezegd een revolutionaire generale staf, is daartoe wel in staat. Een nationaal front dat van nature heterogeen van samenstelling is, is de plaats voor politiek touwtrekken, eindeloze discussies en beraadslagingen en tijdelijke compromissen; slechts wanneer het geconfronteerd wordt met de vijand of een dreigend gevaar, kan het zich aaneensluiten en handhaven, en dan nog staan het front geen andere middelen ter beschikking om vijand en gevaren het hoofd te bieden dan het gescheiden optreden van de groepen waaruit het front bestaat; deze vormen ieder een zelfstandige eenheid, ze zullen na de overwinning hun vrijheid hernemen en weer in hun oude tegenstellingen vervallen. Gesteld dat er een eenheidsfront gevormd wordt, dan kan het wel optreden als de vertegenwoordiger van de guerrilla naar buiten, maar niet met de operationele leiding van de strijd belast worden. De leiders of leidinggevende lichamen van een front is als zodanig geen langer leven beschoren dan de compromissen tussen de klassen waaraan het zijn bestaan te danken heeft. 'Scheidsrechters' kunnen de aanvoerders helpen de macht te veroveren; maar de aanvoerders behouden daarna de macht, tenzij de 'scheidsrechter' op tijd blijk geeft over leiderskwaliteiten te beschikken en, afdalend uit de onbewolkte hemel der accoorden die men gesloten heeft zonder met de klassentegenstellingen rekening te houden, weer met beide benen op de grond komt te staan en, rekening houdend met de alledaagse realiteit van de klassenmaatschappij, de leiding op zich neemt van éen van de klassen.

Dat men die werkmethoden heeft gekozen, heeft natuurlijk een politieke oorzaak. Waar zouden ze anders vandaan komen? Uit een moreel te kort schieten? De strijders hebben wel degelijk een moraal, en nog wel een bewonderenswaardige. In de landen waar die methoden hun verwoestingen hebben aangericht, hebben de kameraden, de communistische voorvechters, de zwaarste lasten van de oorlog gedragen. Laten we de lijst van slachtoffers eens bekijken: het zijn bijna alleen partijleden; hetzelfde geldt voor hen die gevangen zitten. Helaas, zelfverloochening is geen politiek argument en martelaarschap bewijst niets. Wanneer de lijst van martelaren langer wordt, wanneer iedere daad van standvastigheid uitloopt op martelaarschap, dan 'klopt er iets niet'. En het is evenzeer een morele plicht naar die oorzaak te zoeken als het een morele plicht is eerbiedig de kameraden te gedenken die gedood of gevangen gezet zijn.

Als men tot de kern doordringt, vindt men stellig oude politieke concepties die, omdat ze steeds weer op een mislukking uitgelopen zijn, tegenwoordig weliswaar aangetast, aangevreten zijn en onbetrouwbaar geworden, maar steeds weer levenskrachtig naar boven komen: de oude theorie van het bondgenootschap van de vier klassen met inbegrip van de bourgeoisie van het land; het vooruitzicht op 'nationale democratie', dat wil zeggen handhaving van de kapitalistische produktieverhoudingen, die evenwel, van schoonheidsfoutjes ontdaan en onttrokken aan iedere imperialistische inmenging, gecontroleerd zouden worden door de massa die dan tot het socialisme zal willen overgaan; dat wil ook zeggen minachting voor en onderschatting van de boeren, die overigens geen enkele reden hebben zich door een dergelijk vooruitzicht te laten verleiden. In wezen missen vele van die politieke organisaties nog een concrete analyse van de in elk Latijns-Amerikaans land heersende produktiewijzen, van de vormen waarin de ene produktiewijze de andere overheerst; alleen die analyse kan een aanwijzing geven omtrent de bestaande klassenverhoudingen. Die gebreken,

die lacunes zijn bekend. Maar het is natuurlijk niet voldoende ze aan de kaak te stellen om die gebreken te verhelpen en die leemten op te vullen; maar wat hier van belang is, dat zijn de gevolgen ervan in de praktijk.

In de Programma's wordt druk geschermd met het woord 'gewapende strijd'; het wordt tot vervelens toe herhaald; maar het gebruik van het woörd kan niet verhelen dat men op vele plaatsen nog niet *vastbesloten* is tot de gewapende strijd over te gaan en dat de *positieve* definiëring van een strategie die daarmee in overeenstemming is, nog ontbreekt. Wat verstaat men onder strategie? Dat er onderscheid gemaakt wordt tussen wat van primair en wat van secundair belang is, waaruit voortvloeit dat er een duidelijke hiërarchie van taken en functies wordt vastgesteld. Als men vrolijkweg pragmatisch te werk gaat, zal men alle strijdvormen maar zo'n beetje naast elkaar laten bestaan: laten ze het maar onderling uitzoeken en tot overeenstemming komen. Uiteindelijk kan daaruit een *negatieve* definiëring van een strategie te voorschijn komen, in de vorm van een weigering: tegenover de gedachte dat men in gegeven omstandigheden de vredelievende vorm van massastrijd ondergeschikt moet maken aan de gewapende massastrijd heeft men wel eens de gedachte gesteld dat het er in een dergelijke gedachtengang op neer zou komen dat de politieke lijn van de voorhoedepartij afhankelijk zou zijn van de militaire strategie van haar gewapend apparaat en dat de leiding van de partij ondergeschikt gemaakt zou worden aan de militaire leiding. In werkelijkheid is daar geen sprake van: ook al heeft men steeds beweerd het ermee eens te zijn, heeft men wéer vergeten dat de guerillaoorlog in wezen politiek is en dat daarin het politieke en het militaire dus niet tegenover elkaar gesteld mogen worden.

Het 'technicisme', het 'militairisme', treft men dat niet veeleer aan bij degenen die onder militairisme en technicisme verstaan de wil alle strijdvormen samen te vatten in het kader van de guerrillaoorlog, bij hen die politieke lijn

en militaire strategie tegenover elkaar stellen. Zij die zo denken leven in twee werelden, in een werkelijk dualistische wereld, met – laten we het maar zeggen – een spiritualistische erfenis die bijna even dualistisch is: de politiek aan de ene kant, het militaire aan de andere. De volksoorlog is een bepaalde techniek, wordt buiten de steden gevoerd en is ondergeschikt aan de politieke lijn in de zin van een 'zuiver' theoretische, 'zuiver' politieke super-techniek. De hemel beheerst de aarde, de ziel het lichaam, het hoofd de arm. Het Woord ging vooraf aan de Daad. De wereldlijke surrogaten van het Woord – het gepraat, het geredeneer, het geklets – laat men, in hoger sferen vertoevende, voorafgaan aan het militaire optreden en dit optreden bepalen.

In de eerste plaats valt niet goed in te zien hoe een politieke leiding in Latijns-Amerika zich tegenwoordig verre kan houden van de technische problemen die met de strijd samenhangen; men kan zich evenmin een politiek kader voorstellen dat niet tegelijkertijd een militair kader is. Dat vereist nu juist de situatie, nu of in de toekomst: 'het kader' van de gewapende srijd bestaat uit hen die eraan deel zullen nemen en op het gevechtsterrein in staat blijken te zijn leiding te geven aan de strijd. Maar hoeveel politieke leiders geven er niet dag in, dag uit de voorkeur aan zich bezig te houden met het vakverenigingswezen in de wereld of zich te verdiepen in het functioneren van duizend en één 'internationale democratische organisaties' die geen andere bezigheid hebben dan zich te handhaven, in plaats van in alle ernst te proberen iets concreets te weten te komen over de militaire vraagstukken die met de strijd van hun volk samenhangen. Bovendien is de militaire techniek in Latijns-Amerika van bijzonder belang. Het grote numerieke verschil dat er *in het begin* bestaat tussen de troepen van de revolutionairen en het apparaat van de onderdrukker, de geringe bevolkingsdichtheid op het land en de plaatsen waar de strijd gevoerd wordt maken het onmogelijk gedurende enige tijd het tekort aan techniek en bewapening op

te vangen door een massale hoeveelheid strijders in te zetten, zoals in China en in het algemeen in Azië mogelijk is. Integendeel, om dat krachtsverschil in de beginfase en, in het algemeen, de betrekkelijk geringe bevolkingsdichtheid in vele landen te compenseren, moet men de techniek door en door beheersen. Vandaar dat hier bij voorbeeld mijnen, explosieve stoffen, bazooka's, moderne automatische wapenen, enz. belangrijker zijn dan elders. In een hinderlaag bij voorbeeld kan het gemis of het tekort aan manschappen aan revolutionaire zijde gecompenseerd worden door het intelligent gebruik van moderne automatische wapenen, door de snelheid waarmee en de volgorde waarin deze worden afgeschoten, volgens een van te voren opgesteld vuurschema, waarin het geringste detail van belang is en iedere seconde telt. In een gering, bepaald aantal seconden kunnen drie man een troepentransportauto met dertig man vernietigen waar, met de oude repeteergeweren, een gelijk aantal guerrillastrijders nodig zou zijn geweest. Om dezelfde reden is het voornaamste oogmerk van een guerrilla de wapenen van de vijand buit te maken, niet de vijand te doden, hoewel bijna altijd eerst de vijanden gedood moeten worden voordat de guerrillero's hun wapenen buit kunnen maken. Kortom, voor een politiek-militair leider bestaan er geen 'details', alles hangt af van kleinigheden, een kleinigheid en hij moet persoonlijk op alle details letten.

In de tweede plaats is het bewezen dat voor de vorming van een revolutionair kader militaire ervaring, opgedaan in de volksoorlog méer van doorslaggevend belang is dan politieke ervaring zonder contact met de guerrilla. De leiders van formaat in het huidige Latijns-Amerika zijn jonge mannen die voordat ze toetraden tot de guerrilla niet lang in de politiek hadden meegelopen. Het is belachelijk steeds maar 'politiek kader' en 'militair kader', 'politieke leiding' en 'militaire leiding' tegenover elkaar te stellen; om leiding te geven aan de gewapende volksstrijd heeft men niet veel aan

lieden die alleen maar 'aan politiek doen'; men heeft wel wat aan hen die alleen maar 'militair' zijn; omdat ze de guerrilla leiden en beleven, worden ze ook 'politici'. De ervaring die men op Cuba heeft opgedaan en – korter geleden nog – in Venezuela, Guatemala en andere landen toont dat zelfs een kleinburger, zelfs een boer in de guerrillaoorlog sneller en grondiger politiek gevormd wordt dan wanneer hij een even lange tijd doorbrengt aan een kaderschool; dat komt, op het menselijk vlak, door het wezenlijk en volkomen politieke karakter van de guerrillaoorlog. Die vorming heeft twee voordelen boven de 'traditionele' politieke vorming, zelfs als men die in een Partij, in de strijd van de vakbeweging of aan een nationale of internationale kaderschool kreeg: in een politieke loopbaan, waarin men van laag tot hoog opklimt, wordt men zeker niet militair gevormd (behalve in enkele opzichten die niet essentieel zijn) en het is niet zeker of de politieke vorming die men krijgt de beste is. Voorbeeld: Cuba. Het Rebellenleger en de ondergrondse strijd hebben de Revolutie haar leiders en kader bezorgd. Ook nu nog vormen de Rebellen de voorhoede van die voorhoede en verdedigen binnen de Revolutie de meest radicale, de meest communistische koers. Dat is toch wel een merkwaardige lotsbestemming voor 'militairen' zoals ze gezien worden door de 'politici'!

Toch schijnen de 'politici' in sommige landen die Cubaanse ervaringen en de ervaringen in hun eigen land te vergeten. Ze blijven dat absurde onderscheid maken tussen 'politici' enerzijds, 'militairen' anderzijds. Uit het gedrag van velen blijkt, ook nu nog, die scheiding:

– De leiding van een partij onttrekt een belangrijk deel van het kader en de strijders aan de guerrilla om hen naar een politieke kaderschool in het buitenland te sturen.

– De leiding van een andere partij remt of 'controleert' de politieke ontwikkeling van haar militaire kader door hen op te schepen met 'politieke commissarissen' uit de stad. Zo komen er, zo niet een dubbele leiding met alles wat daar bij

hoort, dan toch in ieder geval twee soorten 'kaders' binnen de guerrilla, hetgeen de natuurlijke opkomst van volksleiders, complete politiek-militaire leiders slechts kan bemoeilijken. Dat staat lijnrecht tegenover de houding die Fidel Castro gedurende de oorlog op Cuba heeft aangenomen: 'Geef hun die bewezen hebben over militaire capaciteiten te beschikken ook vrijheid van handelen op politiek gebied.' Het was de moeite waard het risico te nemen: Raúl, Che Guevara, Camilo Cienfuegos en tientallen officieren die de politieke verantwoordelijkheid droegen in een proletarische revolutie, een boerenrevolutie.

Maar laten we de ogen niet sluiten voor iets dat volkomen duidelijk is.

De partijen of organisaties waarvan de leiding zo te werk is gegaan, die de kiem van het volksleger van buiten af controleerde, die dualistische organisatie handhaafde en haar kader terugtrok uit de guerrilla om ze elders een politieke vorming te laten geven, – die partijen of organisaties gaan uit van algemeen aanvaarde organisatieprincipes die inherent schijnen te zijn aan de marxistische theorie: scheiding tussen het militaire apparaat en het politieke. Ze steunen steeds meer op een hele reeks internationale ervaringen: de ervaringen die men in het kader van een langdurige volksoorlog heeft opgedaan, in China en in Vietnam. Het is niet uitgesloten dat ze die principes slecht toepassen; de fout ligt niet bij de principes. Zouden wij dan misschien bezig zijn een politiek principe te verwarren met een bepaalde organisatievorm of een toevallige organisatievorm van bepaalde partijen; zouden wij dan misschien bezig zijn het geheiligde principe van de scheiding tussen partij en volksleger en van de ondergeschiktheid van het volksleger aan de partij gedurende de fase voorafgaande aan de verovering van de macht, zo maar even over boord te gooien, onder het bedrieglijke voorwendsel dat het principe slecht wordt toegepast? Laten we tot de kern van het probleem doordringen.

2. De belangrijkste les die het heden ons leert

I *Wat moet eerst versterkt worden, de Partij of de Guerrilla, die de kern van het volksleger is? Wat is de beslissende schakel? Waarop moet de inspanning in de eerste plaats gericht zijn?*

Dat is de vraag die de politieke voormannen verdeeld houdt in de paar landen waar een guerrilla actief is en die de voorhoede vormen in Latijns-Amerika.

Morgen zullen politieke voormannen in andere landen voor hetzelfde probleem staan.

Op het ogenblik betekent de vraag stellen een dilemma opwerpen.

De Geschiedenis en de geschiedenis van het marxisme in het bijzonder hebben op die vraag een klassiek antwoord gegeven. Dat antwoord is zo algemeen aanvaard dat alleen al het stellen van de vraag als *ketterij* wordt beschouwd. De Partij moet eerst versterkt worden, want de Partij maakt het volksleger, vormt er de leidende kern van. Alleen de Partij van de arbeidersklasse kan een waarlijk volksleger maken, – een waarborg voor een wetenschappelijk gefundeerde politieke lijn – en de macht veroveren ten behoeve van de werkers.

Theoretische orthodoxie: het gaat er niet om een vijandelijk leger te vernietigen, maar zich van de staatsmacht meester te maken teneinde de maatschappelijke structuur te veranderen. De macht van de bourgeoisstaat heeft zijn eigen niveau (= politieke, juridische, constitutionele bovenbouw) en die macht is niet hetzelfde als het onderdrukkingsapparaat waarover de staat beschikt. Indien het erom gaat de bestaande *politieke* macht te breken en tot instrument te

maken van de democratische dictatuur van de uitgebuiten, dan is het aan de vertegenwoordigers van de uitgebuite klassen en hun voorhoede, de arbeidersklasse, leiding te geven in die *politieke* strijd, ook wanneer deze de vorm aanneemt van een gewapende strijd, de revolutionaire burgeroorlog. Een klasse laat zich vertegenwoordigen door een politieke Partij en niet door een militair apparaat; het proletariaat laat zich vertegenwoordigen door de Partij met een klasse-ideologie, het marxisme-leninisme. Slechts de leiding van die Partij kan de klassebelangen van het proletariaat wetenschappelijk verdedigen.

Inderdaad, als het erom gaat in te grijpen in het geheel van de maatschappelijke ordening, moet men wetenschappelijke kennis hebben omtrent het ingewikkelde geheel van de verschillende niveau's (het politieke, ideologische, economische, enz.) en de ontwikkeling van de maatschappij. Slechts op die voorwaarde is het mogelijk een alomvattende strijd te voeren op alle niveau's; de militaire strijd richt zich op slechts éen niveau en heeft slechts zin in het kader van een alomvattende, zich op alle niveau's richtende strijd van de besten van het volk tegen de bourgeoissamenleving. Uitgaande van een wetenschappelijke uitleg van de maatschappelijke ordening en een gegeven situatie, kan alleen de Arbeiderspartij beslissen welk parool gegeven moet worden, welke doeleinden er gesteld moeten worden en welke bondgenootschappen op een gegeven ogenblik gesloten moeten worden. Kortom, alleen de Arbeiderspartij kan het politiek programma vaststellen en het doel waarnaar gestreefd moet worden; het volksleger is slechts een met de uitvoering belast *instrument*. Volksleger en Partij verwarren zou betekenen instrument en doelstelling, middel en doel verwarren; die verwarring is eigen aan de technocratie; vandaar dat die afwijking 'technicisme' of 'militairisme' genoemd is.

Historische orthodoxie: tot op heden zijn die principes toege-

past bij iedere moderne revolutionaire strijd waarin de revolutie gezegevierd heeft, in die vorm dat de politieke voorhoede en het militaire apparaat *afzonderlijk* bestonden, waarbij het tweede volstrekt ondergeschikt was aan de eerste. De bolsjewistische Rode Garden stonden in oktober 1917 onder bevel van het militaire Comité van de Partij dat zelf weer gecontroleerd werd door het Centrale Comité en diens richtlijnen letterlijk opvolgde. Dat voorbeeld is niet overtuigend, zult u misschien zeggen, omdat het immers betrekking heeft op een stedelijke arbeidersopstand en niet op een volksoorlog. Laten we dan de socialistische landen als voorbeeld nemen waar een langdurige volksoorlog is gevoerd vanaf het land. In China en Vietnam komt die ondergeschiktheid het duidelijkst tot uiting. Het is bekend hoe in China het beginsel van Mau Tse-toeng ('de politiek leidt het geweer') in de praktijk tot uiting kwam: het leger werd geleid en gecontroleerd door de Partij. Voor Vietnam schrijft Giap: 'Het eerste grondbeginsel bij de opbouw van ons leger is de dwingende noodzaak het leger te laten leiden door de Partij en er *de leiding van de Partij voortdurend te versterken.* De Partij legt de grondslag voor het leger, organiseert het en voedt het op. Slechts als de Partij – en de Partij alleen – de leiding over het leger heeft, kan dit het klassestandpunt en de politieke richting trouw blijven en zijn revolutionaire taken vervullen.[1]

In de praktijk houdt dit principe in dat binnen het Vietnamese Bevrijdingsleger het systeem bestaat van de politieke commissarissen en de Partijcomité's. Zij zijn de werkelijke leiders van de militaire eenheden en niet alleen maar politieke hulpkrachten. Het systeem wordt als volgt toegepast: de leiders van de eenheden zijn verantwoordelijk tegenover het Partijcomité dat richtlijnen uitgeeft in overeenstemming met de principes van collectieve leiding en individuele verantwoordelijkheid, en dat geldt op alle niveau's met inbe-

1. Volksleger, Volksoorlog, blz. 123.

grip van de basiscel. 'Een compagnie is niet sterk als de cel niet sterk is,' zo zegt Giap. In China was er een Partijcomité per regiment. Het Comité bestaat uit zeven tot negen leden onder wie de regimentscommandant, die dezelfde rang bekleedt als de politieke commissaris. Dat Partijcomité geeft richtlijnen aan de lagere eenheden; bataljons en compagnieën hebben geen Partijcomité maar politieke instructeurs. Deze verdelen het politiek kader over de verschillende pelotons van de compagnie. Deze regel geldt voor hoog even goed als voor laag. De Generale Staf bestaat niet uit vier of vijf diensten zoals in de kapitalistische legers, maar uit twee, enerzijds de logistische, anderzijds de politiek-militaire, waarin de politieke afdeling op gelijke hoogte staat met de operationele afdeling.

Laten we ter wille van de kortheid de zaken symbolisch aanduiden. Aan het onderscheid tussen het politiek en het militair apparaat kunnen namen verbonden worden: Mau Tse-toeng en Chuh-Teh tijdens de revolutionaire burgeroorlog in China en de Lange Mars; Ho-Chi-Minh en Giap tijdens de oorlog tegen de Fransen. Misschien moeten ook de namen genoemd worden van Lenin en Trotski uit de tijd van de imperialistische interventieoorlogen in de Sowjet-Unie.

Op Cuba heeft één man zowel militair (operationeel) als politiek de leiding gehad: Fidel Castro.

Is dat toeval, zonder verdere betekenis, of duidt het op een andere historische situatie? Is het een uitzondering of wijst het op iets ingrijpenders? Wat leren de huidige ervaringen in Latijns-Amerika ons op dit punt?

En dan moet men nog tijdig die ervaringen interpreteren en niet onmiddellijk dat wat in werkelijkheid nog bezig is zich te voltrekken veroordelen omdat het niet in overeenstemming is met de principes.

'Ik word van ketterij beschuldigd,' heeft Fidel Castro onlangs gesteld. 'Ik zou een ketter zijn op het gebied van het marxisme-leninisme. Ach, het is wel grappig dat zoge-

naamde "marxistische" organisaties die als kat en hond leven en elkaar de revolutionaire waarheid betwisten, ons verwijten dat we de Cubaanse formule automatisch willen toepassen. Ze verwijten ons dat we de rol die de Partij moet spelen miskennen, ze verwijten ons dat we ketters zijn op het gebied van het marxisme-leninisme.'

Degenen die automatisch bepaalde formules willen laten gelden voor Latijns-Amerika, zijn nu juist diezelfde 'marxisten', want een dief heeft er altijd belang bij 'houd de dief' te roepen. Maar wat zegt Fidel Castro dan wel dat hij uitgemaakt wordt voor 'ketters', 'subjectief', 'kleinburgerlijk'? Welke explosieve boodschap brengt hij dan wel niet dat men in de hoofdsteden van Latijns-Amerika, in de hoofdsteden van de socialistische landen in Europa en Azië, dat allen die 'langs telepathische weg een revolutie-oorlog willen voeren', de 'beginsellozen' –, dat zij allen luidkeels hun afkeuring uitspreken over de Cubaanse Revolutie?

'Wie zal in Latijns-Amerika de revolutie ontketenen en voor de revolutie vechten? Wie? Het volk, de revolutionairen, met of zonder partij.' (Fidel Castro).

Fidel Castro zegt slechts dit: er is geen revolutie mogelijk zonder voorhoede; die voorhoede is niet noodzakelijkerwijs de marxistisch-leninistische Partij; zij die revolutie willen maken hebben het recht en de plicht zich op te werpen als voorhoede onafhankelijk van die Partijen.

Er is moed voor nodig de feiten te stellen zoals ze zijn, wanneer die feiten niet in overeenstemming zijn met de tradities. Er bestaat dus geen metafysische gelijkheid Voorhoede = marxistisch-leninistische Partij; er bestaat wel een historische conjunctie van een gegeven functie – de functie van de voorhoede in de geshiedenis – en een bepaalde organisatievorm – die van de marxistisch-leninistische Partij –, en deze conjunctie is een gevolg van bepaalde voorgaande gebeurtenissen en wordt daardoor bepaald. De Partijen horen op aarde thuis en zijn onderworpen aan de harde wetten die de dialectiek hier op aarde stelt. Als Partijen

ontstaan, dan kunnen ze ook weer ten onder gaan en in andere vormen herleven. Hoe komt die herleving tot stand? In welke vorm kan de historische voorhoede weer te voorschijn komen?

Laten we ordelijk te werk gaan.

Eerste vraag: Waarom kan het mogelijk of zeer waarschijnlijk geacht worden dat er in de huidige situatie een revolutie kan komen, 'met of zonder partij'? Die vraag moet gesteld worden, niet om nutteloze en onvruchtbare gevoelens van wrok te doen herleven (waarvan in de allereerste plaats de contra-revolutie de vruchten plukt, waar dan ook), maar omdat die vraag bepalend is voor het antwoord op de tweede vraag.

Tweede vraag: In welke vorm kan de historische voorhoede weer te voorschijn komen?

Wat is hangt af van wat geweest is, wat zal zijn van wat is. Het vraagstuk van de partijen zoals ze zijn is een historisch vraagstuk. Om een oplossing te vinden moeten we ons naar het verleden keren.

Een partij draagt de kenmerken van de omstandigheden waarin ze ontstaan is en zich ontwikkeld heeft, van de klasse of klassen die ze vertegenwoordigt, afhankelijk van het maatschappelijk milieu waarin ze tot ontwikkeling is gekomen. Laten we maar weer dezelfde tegenvoorbeelden nemen om te weten te komen welke historische omstandigheden het mogelijk maken het traditionele schema van de verhoudingen tussen Partij en Gewapende Guerrilla toe te passen: China en Vietnam.

1 In China en Vietnam heeft de Partij, vanaf haar oprichting, te maken gehad met het probleem van de vestiging van de revolutionaire macht, niet theoretisch, maar praktisch: dat probleem heeft van het begin af aan gespeeld in het partijleven en is de oorzaak geweest van smartelijke ervaringen. De Chinese Partij ontstaat in 1921, in een tijd dat de burgerlijke democratische revolutie van Sun Yat Sen,

waaraan ze op grond van het feit dat ze aangesloten was bij de Kwomintang deelgenomen heeft, in volle ontwikkeling was. Vanaf haar ontstaan wordt ze rechtstreeks gesteund door de Sowjet-Missie, die militaire raadgevers onder haar leden telt en geleid wordt eerst door Joffé, later door Borodin. Deze nam onmiddellijk na aankomst in China de training ter hand van Chinese communistische officieren op de militaire academie van Whampoa, waardoor de Partij, zoals Mau in 1938 gezegd heeft, snel kan zien hoe 'belangrijk militaire aangelegenheden zijn'. Drie jaar na haar ontstaan deed ze rampzalige ervaringen op in de eerste revolutionaire burgeroorlog (1924-1927), de stedelijke opstand en de staking in Kanton, waarin ze een leidende rol speelde. Ze verwerkt die ervaringen, onderwerpt zich onder de hoede van Mau Tse-toeng aan zelfcritiek en put uit die ervaringen kennis, hetgeen leidt tot de aanvaarding van een volkomen andere beleidslijn, die zelfs ingaat tegen de raadgevingen van de 3e Internationale: de Partij trekt zich terug op het gebied buiten de steden en breekt met de Kwomintang. In Vietnam ontstaat de Partij in 1930; ze organiseert onmiddellijk in het binnenland boerenopstanden, die snel onderdrukt worden, en bepaalt twee jaar later, onder de hoede van Ho Chi Minh, haar beleidslijn in haar eerste actieprogram: 'de enige mogelijkheid tot bevrijding is de gewapende strijd van de massa'. 'Onze Partij,' zo schrijft Giap, 'is ontstaan in een tijd dat de revolutionaire beweging in Vietnam een grote ontwikkeling doormaakte. Vanaf het begin heeft ze de boeren geleid en ertoe gebracht in verzet te komen en de macht van de sowjets te vestigen. Zo is ze zich dus al vroeg bewust geworden van de problemen die samenhangen met de revolutionaire macht en de gewapende strijd!' Kortom, die Partijen worden, enkele jaren na hun oprichting, veranderd in voorhoedepartijen met een eigen politieke lijn, die ontwikkeld wordt onafhankelijk van de internationale socialistische krachten, in partijen die diep in het volk verankerd zijn.

2 In de loop van hun latere ontwikkeling komen die Partijen, ten gevolge van de internationale tegenstellingen – zoals dat enige jaren tevoren al het geval was geweest met de Bolsjewistische Partij – aan het hoofd te staan van het volksverzet tegen het buitenlandse imperialisme: in China tegen de Japanse inval vanaf 1937, in Vietnam eveneens tegen de Japanners vanaf 1939 en tegen de Franse kolonialisten na 1945. De antifeodale revolutie verandert dan ook in een anti-imperialistische revolutie; deze laatste versnelt de eerste. De klassenstrijd neemt de vorm aan van een vaderlandse oorlog en de vestiging van het socialisme komt overeen met het herstel van de nationale onafhankelijkheid: het een hangt met het ander samen. Die Partijen staan vooraan in de volksoorlog tegen het buitenland en worden steeds meer de vaandeldragers in de vaderlandse oorlog. Vaderland en Partij, dat is één.
3 De omstandigheden waarin die Bevrijdingsoorlog gevoerd wordt brengen de Partijen, die oorspronkelijk uit studenten en de besten van de arbeiderselite bestonden, ertoe zich terug te trekken op het land en tegen de bezetter een guerrilla-oorlog te voeren. Ze verenigen zich dan met landarbeiders en kleine grondbezitters; het Rode Leger en de Bevrijdingsstrijdkrachten – Vietminh – worden omgezet in een Boerenleger, dat onder leiding staat van de Partij van de arbeidersklasse. Ze brengen in de *praktijk* het verbond tot stand tussen de talrijkste klasse en de voorhoedeklasse, het verbond tussen boeren en arbeiders. In dat geval is de Communistische Partij het resultaat en tegelijk de drijvende kracht van dat verbond. Hetzelfde geldt voor de leiders: ze worden niet kunstmatig door een Congres of middels de gebruikelijke coöptatie benoemd, maar uitverkoren, gevormd en gehard in die verschrikkelijke strijd waaruit ze als overwinnaars te voorschijn zijn gekomen. Het ambt maakt de ambtenaar, maar vreemd genoeg zijn het de historische figuren die de 'geschiedenis maken'.

Zonder in details af te dalen, kunnen we stellen dat de

historische omstandigheden zo zijn geweest dat verreweg de meeste Communistische Partijen in de Latijns-Amerikaanse landen niet op dezelfde wijze vaste voet hebben kunnen krijgen of zich ontwikkelen. De omstandigheden waarin ze ontstaan en gegroeid zijn en zich verbonden hebben met de uitgebuite klassen zijn natuurlijk verschillend. Iedere partij zal zijn eigen geschiedenis hebben, maar in enkele opzichten lijken ze in ieder geval op elkaar: ze zijn niet onmiddellijk na hun oprichting geconfronteerd met het probleem van de verovering van de macht en hebben niet de gelegenheid gehad de leiding te nemen in een nationale bevrijdingsoorlog, omdat ze opereerden in landen die formeel onafhankelijk waren; ze hebben dus niet het verbond tot stand kunnen brengen tussen boeren en arbeiders: dat alles vormt een samenhangend geheel van beperkingen voortvloeiend uit voor de verschillende landen gelijke historische omstandigheden.

Het natuurlijk gevolg van die geschiedenis is dat de leidende organisaties en de partijen zelf een bepaalde structuur vertonen die aansluit bij de omstandigheden waarin ze ontstaan en gegroeid zijn. Maar per definitie zijn historische omstandigheden niet onveranderlijk. De Cubaanse Revolutie en het mechanisme dat ze in werking heeft gesteld in geheel Latijns-Amerika hebben het oude beeld ingrijpend veranderd. Een revolutionaire gewapende strijd vereist zowel daar waar hij al aan de gang is als daar waar hij voorbereid wordt, een ingrijpende verandering in de gewoonten die men er in vredestijd op na houdt. Oorlog is, zoals bekend, een voortzetting van de politiek, maar in bijzondere vormen en met bijzondere middelen. Alles wijst er op dit ogenblik op dat voor een efficiënte leiding van een revolutionaire gewapende strijd een nieuwe stijl van leidinggeven vereist is, een nieuwe wijze van organisatie en andere lichamelijke en ideologische reacties, zowel bij de leiders als bij het kader.

Een nieuwe stijl van leidinggeven: het is uitvoerig bewezen

dat men van buiten af geen leiding kan geven in een guerrilla-oorlog, maar alleen wanneer men zijn deel van de gevaren die eraan verbonden zijn draagt. Het is dus noodzakelijk dat, in de landen waar een dergelijke oorlog tot ontwikkeling komt, de meeste leidende organen de stad verlaten en opgenomen worden in het guerrillaleger. Dat is in de eerste plaats een veiligheidsmaatregel, bedoeld om ervoor te zorgen dat de politieke leiders de oorlog overleven. Eén Partij in Latijns-Amerika heeft al daartoe besloten. Dezelfde Partij heeft eveneens haar Centrale Comité veranderd door de meeste oude leiders te vervangen door jonge mannen die rechtstreeks betrokken zijn bij de oorlog of de ondergrondse strijd in de steden. De omvorming van de Partij houdt dus gelijke tred met de verjonging. In Latijns-Amerika bestaat, overal waar de gewapende strijd aan de orde is, een nauw verband tussen biologie en ideologie. Hoe ongerijmd en schokkend een dergelijk verband ook moge lijken, het is niettemin van beslissende betekenis. Een man op leeftijd, die aan de sfeer in de stad gewend is, past zich moeilijk aan bij het leven in de bergen of – in mindere mate – bij de ondergrondse activiteiten in de steden. Van alle vormen van opvoeding en vorming die de guerrilla-oorlog vereist, is lichamelijke opvoeding, naast morele vorming, het belangrijkst: lichamelijke opvoeding en morele vorming gaan samen. Om te beginnen is een volmaakt marxistisch-leninistische vorming geen dwingende voorwaarde. Dat een man op leeftijd een ijzersterk *moreel* heeft – en een revolutionaire *moraal* – is helaas niet voldoende om het leven als guerrillastrijder aan te kunnen, vooral niet in het begin. Lichamelijke geschiktheid is een eerste vereiste om alle andere denkbare kwaliteiten te kunnen doen gelden; het is een trivialiteit die weinig theoretisch heeft, maar in de gewapende strijd schijnen nu eenmaal redenen te gelden die in de theorieboekjes niet voorkomen.

Een nieuwe organisatie: de omvorming van de Partij tot een efficiënt leidinggevend lichaam dat opgewassen is tegen de moeilijkheden van het ogenblik, dwingt haar ook te breken met die overvloed van commissies, secretariaten, congressen, conferenties, bijeenkomsten en vergaderingen op alle niveau's (landelijk, provinciaal, regionaal, plaatselijk, – om de belangrijkste te noemen). In een urgente situatie, tegenover een militair georganiseerde vijand blijkt een dergelijk mechanisme in het gunstigste geval verlammend te werken en in het ongunstigste geval slachtoffers te eisen. Dat mechanisme ligt ten grondslag aan dat gebruik altijd maar te willen beraadslagen, waarover Fidel Castro spreekt, en vormt het tegendeel van het mechanisme dat men nodig heeft om militaire operaties te leiden, namelijk een met de uitvoering belast, gecentraliseerd en verticaal georganiseerd orgaan dat de lagere lichamen op tactisch gebied in ruime mate vrij laat. Die omvorming maakt het dus noodzakelijk dat de 'interne partij-democratie' op een laag pitje wordt gezet en dat de bepalingen die de interne partijdemocratie waarborgen – de spelregels van het democratisch centralisme –, tijdelijk afgeschaft worden. De partijdiscipline wordt een militaire discipline en men blijft haar vrijwillig en bewust aanvaarden, men aanvaardt haar zelfs meer dan ooit. Via het systeem van het democratisch centralisme moet, na een analyse van de situatie, een beleidslijn vastgesteld worden en een Generale Staf gekozen worden die met de leiding belast wordt; daarna moet het systeem van het democratisch centralisme buiten werking gesteld worden opdat de vastgestelde beleidslijn in praktijk gebracht kan worden. De lagere organen verbreken de onderlinge banden en beperken hun contacten met de leiding tot een minimum, in overeenstemming met de traditionele regels van de ondergrondse strijd, en maken, om de algemene lijn uit te voeren, zo goed mogelijk gebruik van de ruimere mogelijkheden die ze gekregen hebben tot het nemen van initiatieven.

Nieuwe ideologische reflexen: bij een objectieve staat van oorlog passen bepaalde reflex-gedragingen niet meer, namelijk: dat men een politieke lijn bepaalt, geheel uitgaande van de bestaande tegenstellingen tussen de klassen of de uiteenlopende belangengroepen binnen één en dezelfde burgerlijke maatschappelijke klasse; dat men geobsedeerd wordt door de gedachte – voortkomende uit het voorgaande – dat er gestreefd moet worden naar overeenkomsten met deze of gene groepering uit de bourgeoisie; dat men via onderhandelingen steun moet zien te vinden en dat er in verkiezingstijd handig gemanoeuvreerd moet worden (tot op heden zijn die manoeuvres altijd in het voordeel van de heersende klasse geweest); dat de eenheid tot elke prijs gehandhaafd moet worden, met voorbijgaan van de revolutionaire beginselen en belangen, waardoor de Partij langzamerhand van karakter verandert; dat er gestreefd moet worden naar het voortbestaan van de Partij in een bepaalde vorm, als een doel op zichzelf, dat heiliger is dan de Revolutie zelf; het gevoel voortdurend achtervolgd te worden – de erfenis van een voorbij verleden –, met zijn wantrouwen en hoogmoed, halsstarrigheid en verkramptheid.

Tijdens de strijd tegen Batista richtte Che Guevara zich eens tot enige partijgenoten, op broederlijke toon weliswaar, maar hij voegde er toch deze hatelijke opmerking aan toe: 'Jullie zijn in staat een kader te vormen dat zich zonder een kik te geven in een donkere kerker aan mootjes laat hakken, maar jullie zijn niet in staat een kader te vormen dat stormenderhand een mitrailleurnest kan veroveren!' Die opmerking houdt geenszins een waardeoordeel in, wel een politiek oordeel. Het gaat er niet om lafheid te vervangen door moed, nog minder de ene ideologie door een andere maar een bepaalde vorm van moed door een andere vorm van moed, een bepaald gedragspatroon (en een bepaalde vorm van psychische projectie) door een ander, dat wil zeggen het gaat er om tot in de uiterste consequenties zijn beginselen te aanvaarden, zelfs als ze van de strijder

andere vormen van handelen en andere reacties eisen.[1]

Nu kunnen we de tweede vraag stellen.

Hoe kunnen we die leemten opvullen? Op welke voorwaarden zouden die Partijen hun taak van voorhoede, zelfs in de guerrilla-oorlog, weer op zich kunnen nemen? Moeten ze zichzelf politiek 'bewerken' of is, historisch gezien, een andere formatie nodig? Om op die vragen, die de toekomst betreffen, een antwoord te geven moeten we onze blik niet meer richten op het verleden, maar op de toekomst.

Uiteindelijk zou de vraag in de volgende vorm gesteld kunnen worden:

II *Hoe wordt de voorhoedepartij gevormd? Kan, in de huidige omstandigheden in Latijns-Amerika, uit de Partij het volksleger voortkomen of moet uit het volksleger de voorhoedepartij voortkomen? Wat is de kern van wat?*

Vele Communistische Partijen in Latijns-Amerika zijn dus zo'n dertig, veertig jaar geleden, om redenen die niet te achterhalen zijn, verkeerd begonnen en deden zo een ingewikkelde situatie ontstaan. Maar Partijen zijn nooit alleen maar instrumenten in de klassenstrijd. Moet de klassenstrijd daar waar het instrument niet meer gebruikt wordt,

1. Laten we elkaar goed begrijpen. De tijd dat men kon geloven dat het om revolutionair te zijn voldoende was partijlid te zijn, is voorbij. Maar ook is het ogenblik aangebroken een einde te maken aan die wrange, geobsedeerde en nutteloze reflexen van hen die geloven dat men, om revolutionair te zijn, maar tegen de partij behoeft te zijn: die reacties zijn slechts de omkering van de eerste, in wezen zijn ze gelijk. Het manicheïsme van de Partij (zonder de Partij geen Revolutie) weerspiegelt zich in het manicheïsme van hen die tegen de Partij zijn (met de Partij geen Revolutie): beide houdingen zijn quiëtistisch. In Latijns-Amerika wordt tegenwoordig een revolutionair niet bepaald door de formele betrekkingen tot de Partij, voor of tegen. De Daad is bepalend voor de waarde van een revolutionair evenals voor de waarde van een Partij.

gestaakt worden of moet men nieuwe wapenen smeden?[1] Een dwaze vraag: niemand heeft daarover te beslissen. De klassenstrijd kan, in het Latijns-Amerika van nu, afgeremd worden, men kan er de scherpe kantjes afhalen of hem in een andere richting sturen, maar een eind maken aan de klassenstrijd kan men niet. Dan vormen de volksklassen hun eigen voorhoede, waarbij ze genoegen nemen met wat ze kunnen vinden, en de revolutionairen hebben de plicht die vorming te bespoedigen. Maar wat moet er nu eigenlijk gevormd worden?

We zijn tegenwoordig hier en daar getuige van vreemde omkeringen; Che Guevara schreef eens in een artikel dat de guerrilla noch een doel op zichzelf noch een schoon avontuur is, maar niets anders dan een middel om een doel te bereiken; dat doel is de verovering van de politieke macht. Maar daar wordt me de guerrilla opeens gebruikt voor geheel andere doeleinden: ze dient om druk uit te oefenen op een bourgeoisregering, ze is object in een politiek ruilhandeltje, ze wordt beschouwd als een reserve voor slechte tijden; voor dat soort doeleinden wilden de politieke leiders hun militair apparaat gebruiken! De revolutionaire methode diende reformistische doeldeinden! Vervolgens, na enige tijd van stilstand, keert de guerrilla zich tegen de doeleinden die haar van buiten af voorgeschreven worden en met haar methode in strijd zijn. Om met zichzelf in het reine te komen, werpt de guerrilla zich op als Politieke Leiding; alleen zo kan ze de tegenstellingen opheffen en zich militair ontplooien. Opgemerkt dient te worden dat de guerrilla nergens een nieuwe Partij heeft willen vormen; ze is er veeleer op uit alle in haar midden bestaande partijtegenstellingen of doctrinaire tegenstellingen tussen de guerrillastrijders op te

1. We moeten eraan herinneren dat onze beschrijving niet slaat op landen waar de politieke organisaties tot op heden voor dergelijke spanningen gevrijwaard zijn, omdat er geen werkelijke strijd om de macht werd gevoerd.

heffen. Dat wat vereent, dat zijn de oorlog, de politieke doelstellingen die men in de nabije toekomst via de oorlog wil verwezenlijken. De guerrillabeweging brengt eerst de eenheid in eigen kring tot stand, ter vervulling van de meest urgente militaire taken die ook al politieke taken zijn: de eenheid van alle guerrillastrijders, of ze nu partijloos zijn of voortkomen uit welke partij dan ook. De politiek belangrijkste factor is dat ze tot de guerrilla behoren, deel uitmaken van de Bevrijdingsstrijdkrachten. Zo brengt dat legertje geleidelijk, afhankelijk van zijn groei en de overwinningen die het in het begin behaalt, vanaf de basis de eenheid van alle partijen tot stand. Tenslotte zal uit het toekomstige Volksleger de Parij voortkomen, waarvan het Volksleger in theorie het instrument had moeten zijn: in wezen is het Volksleger de Partij.

Heeft de Cubaanse Revolutie niet dezelfde paradox te zien gegeven? Men heeft wel eens opgemerkt – en zich eraan geërgerd – dat het instrument dat gewoonlijk dient om de macht te veroveren, de Partij, gevormd is *nadat* de macht veroverd was. Maar men vergist zich: de Partij was al eerder, in aanleg, aanwezig; dat was het Rebellenleger. Fidel Castro, die slechts opperbevelhebber van het Rebellenleger was, in de eerste maanden van 1959, was ook al leider van de Partij, zij het niet officieel. Een buitenlands journalist op Cuba verbaasde zich op een dag erover dat hij zoveel communistische leiders in veldtenue zag; hij dacht dat battle-dress en revolver tot de folklore van de Revolutie behoorden, een soort krijgshaftige aanstellerij dus. De stakker. Wat hij voor zich zag was geen aanstellerij maar nu juist de geschiedenis van de Revolutie, en zeker de toekomstige geschiedenis van Amerika. Zoals de Revolutie zich pas na een paar jaar socialisme ook socialistisch is gaan noemen, zo is men ook het woord Partij pas gaan gebruiken toen de proletarische partij in uniform al drie jaar bestond. Op Cuba is de Partij niet de leidinggevende kern van het Volksleger geweest, zoals dat, naar Giap zegt, in Vietnam het geval is

geweest, maar het Volksleger is de kern geweest die de Partij geleid en opgebouwd heeft. De eerste leiders van de Partij zijn geboren op 26 juli 1953, de dag van de overval op de kazerne van Moncada: de Partij is even oud als de Revolutie, bijna 15 jaar. 'Moncada', dat is de kern van het Rebellenleger, het Rebellenleger is de kern van de Partij: en om die kern heen – en uitsluitend omdat die kern al bestond met zijn eigen politiek-militaire leiding – hebben andere politieke bewegingen kunnen samenklonteren en zich verenigen, in wat nu de Communistische Partij van Cuba is, waarvan basis en top nog steeds gevormd worden door de kameraden die voortgekomen zijn uit het Rebellenleger.

De Latijns-Amerikaanse revolutie en haar wegbereidster, de Cubaanse Revolutie, hebben zo een beslissende bijdrage geleverd aan het geheel van revolutionaire ervaringen in de wereld en het marxisme-leninisme.

In bepaalde omstandigheden valt het politiek apparaat niet van het militair apparaat te scheiden, ze vormen samen één organisch geheel. Die organisatie is de organisatie van het Volksleger waarvan de kern gevormd wordt door het guerrillaleger. De voorhoedepartij kan bestaan in de vorm van de guerrillahaard. De guerrilla is de Partij in wording.

Dat is de ingrijpende verandering, de volkomen nieuwe bijdrage van de Cubaanse Revolutie.

Het is inderdaad een bijdrage. Men zou van mening kunnen zijn dat het daar een uitzonderlijke situatie betreft, voortgekomen uit een unieke samenloop van omstandigheden waaraan verder geen betekenis gehecht moet worden. Men vergist zich: het wordt bevestigd en onderstreept door de jongste ontwikkelingen in de landen die op het continent voorgaan in de gewapende strijd. Het wordt door die ontwikkelingen onderstreept omdat, zo de ideologie van het Cubaanse Rebellenleger niet marxistisch was, de ideologie van de nieuwe leiders het duidelijk wel is, zoals de Revolutie waar ze naar streven duidelijk socialistisch en prole-

tarisch is. Juist omdat hun lijn zo duidelijk was en ze zo vastbesloten waren niet op hun standpunt terug te komen, hebben ze zich, in een bepaalde fase van hun ontwikkeling, los moeten maken van de bestaande voorhoedepartijen en aan deze hun eigen politiek, ideologische of organisatorische concepties als grondslag voor ieder mogelijk accoord moeten voorleggen (Guatemala) of opleggen (Venezuela); die partijen moesten dan maar zien hoe ze wilden reageren. Kortom, in beide gevallen moesten de nieuwe leiders zich organisatorisch onafhankelijk maken van die politieke partijen en de plaats innemen van de politieke voormannen die te kort geschoten waren. Dat wil zeggen, ze moesten het punt bereiken waar de Cubaanse Revolutie vanuit was gegaan.

Zo komt er een eind aan een scheiding van tientallen jaren tussen marxistische theorie en revolutionaire praktijk. Hoe toevallig en kwetsbaar hun verzoening ook moge lijken, ze krijgt gestalte in die guerrilla die haar eigen politieke beleidslijn vaststelt, in dat handjevol mannen die 'geen andere keus hebben dan te sterven of te overwinnen, op ogenblikken dat de dood duizendvoudig aanwezig is en de overwinning een droombeeld dat alleen bij een revolutionair kan opkomen.'[1] Die mannen kunnen sterven, maar zeker zullen na hen anderen komen. Men moet durven wagen. Overeenstemming tussen theorie en praktijk komt niet vanzelf tot stand, er moet voor gestreden worden, en geen enkele strijd is al bij voorbaat gewonnen: indien die strijd niet daar wordt gewonnen, wordt hij nergens gewonnen.

Indien de guerrilla werkelijk streeft naar de totale politieke oorlog, mag ze er niet in berusten dat er op de lange duur ten aanzien van taken en bevoegdheden enigerlei fundamenteel dualisme bestaat. Che Guevara gaat in zijn eenheidsstreven zelfs zó ver dat hij wenst dat de politieke en militaire leiders die richting geven aan de opstandige strijd in Amerika 'zo mogelijk in één persoon verenigd

1. Che Guevara: Guerre de Guérrilla, une méthode.

zijn'.[1] Maar of er nu door één persoon leiding wordt gegeven zoals met Fidel Castro het geval is of door een groep personen, het is van belang dat er een homogene politieke en militaire leiding is. Mannen die oorspronkelijk beroepsmilitairen waren, zullen, juist door hun deelname aan de volksoorlog, politieke leiders kunnen worden (Luis Turcios bij voorbeeld, als hij was blijven leven); politieke voormannen kunnen militaire leiders worden omdat ze al oorlog voerende de krijgskunst leren (Douglas Bravo bij voorbeeld).

Maar dan moeten ze toch wel de mogelijkheid hebben oorlog te voeren. *Een guerrilla nu kan zich alleen maar militair ontplooien op voorwaarde dat ze zich omvormt tot een politieke voorhoede.* Zolang ze niet haar eigen beleidslijn vaststelt, zolang ze slechts dient om druk uit te oefenen of gebruikt wordt voor politieke afleidingsmanoeuvres, komt ze niet verder, ongeacht de successen die ze hier en daar behaalt. Hoe zou ze initiatieven kunnen nemen? Hoe zou ze zich kunnen harden? Denkt men soms dat de guerrilla 'te ver' zal gaan? Wil men daarom niet dat ze een katalysator wordt van de geestkracht en de verwachtingen van het volk, waardoor ze *ipso facto* zal worden tot leidende kracht? Juist omdat de guerrilla massastrijd is, de meest radicale strijd die men zich maar voor kan stellen, is het nodig dat ze, om *militair* de overwinning te behalen, de meerderheid van de uitgebuite klassen *politiek* om zich verenigt. Uiteindelijk kan de guerrilla niet zegevieren als de uitgebuite klassen niet actief en georganiseerd deelnemen; immers, de algemene staking of de algemeen geworden stedelijke opstand zal het regiem de genadeslag toebrengen en diens laatste manoeuvres – staatsgreep op het laatste ogenblik; een junta die het regiem vervangt; verkiezingen – verijdelen, door de strijd over het gehele land uit te breiden. Maar moet men zich niet, om zo ver te komen, langdurige inspanningen getroosten en geduldig te werk gaan om de verschillende strijdvormen vanuit de bergen te coördineren? Moet

1. Che Guevara: Guerre de Guérilla, une méthode.

men niet, zonodig, het optreden van de milities combineren met de acties van de geregelde strijdkrachten, de sabotagedaden van de stedelijke guerrilla's met de operaties van de hoofdgroep en, op andere manieren dan door gewapende strijd, steeds meer ingrijpen in het gewone dagelijkse leven van het land? Vandaar dat het zo belangrijk is dat de guerrillastrijdkrachten beschikken over een radiozender. Daarmee kan de Generale Staf zich dagelijks richten tot de bevolking die buiten de strijdgebieden woont. Zo krijgt dat deel van de bevolking instructies en politieke richtlijnen die, naarmate de militaire successen groter worden, steeds meer weerklank vinden. Dank zij de installatie van de zender van de Rebellen op Cuba, in maart 1958, en het frequente gebruik dat Fidel Castro ervan maakte, werd de Generale Staf van het Rebellenleger erkend als de drijvende kracht van de revolutionaire beweging. Steeds meer hield iedereen op Cuba – katholieken, communisten, aanhangers van de Orthodoxe Partij – de blik gericht op de Sierra, men zette de radio aan om te weten 'wat er te doen viel', 'hoe het ermee stond' en ook om betrouwbaar nieuws te horen. De rebellen treden in de openbaarheid. Het volk wordt meer doordrongen van de revolutionaire methoden en doelstellingen, naarmate ze radicaler worden. Na de vlucht van Batista, stelde Fidel Castro via de radio de manoeuvre aan de kaak van de staatsgreep in Havana, sloeg zo in enkele minuten de heersende klasse haar laatste troef uit handen en stelde de definitieve overwinning veilig. Zelfs voor het zover is, doorbreekt de zender de censuur die de regering heeft ingesteld, een censuur die tegenwoordig in alle landen waar gestreden wordt, regel is. Dank zij de zender kan de guerrilla zich 'een raam naar de Waarheid breken', zet de vensters wijd open voor het hele volk, vooral indien ze het zedelijk voorschrift dat de Rebellenradio op Cuba gevolgd heeft, in acht neemt en nooit ook maar het geringste onjuiste bericht uitzendt, nooit een nederlaag verzwijgt, nooit een overwinning schoner voorstelt dan ze is. Kortom,

de radiozender geeft de guerrillabeweging meer gewicht. Dat verklaart waarom leiders van een Partij zich er tegenwoordig heimelijk of openlijk tegen verzetten dat een guerrillabeweging over dat propagandamiddel beschikt.

Opdat de guerrilla, de 'startmotor', werkelijk de grote motor van de massa in beweging zet, wil haar invloed niet beperkt blijven, dan moet ze eerst door de massa erkend worden als haar enige tolk en haar enige leidster; indien ze daarin niet slaagt, worden de krachten van het volk versnipperd en verzwakt. Opdat de guerrilla als zodanig erkend wordt, moet ze alle taken op het gebied van de militaire en de politieke leiding op zich nemen. Iedere guerrillabeweging die de volksoorlog volledig wil doorzetten, zonodig een geregeld leger worden en een bewegings- en stellingenoorlog beginnen, zal zich in Latijns-Amerika tot een onbetwiste politieke voorhoede moeten omvormen, waarvan de leiding grotendeels is opgenomen in de militaire leiding van de beweging.

Hoe valt die 'ketterij' te rechtvaardigen? Met welk recht kan de guerrillabeweging die politieke verantwoordelijkheid uitsluitend voor zichzelf opeisen?

Ze ontleent dit recht aan het klasseverbond dat zij alleen tot stand kan brengen, het verbond dat de macht zal grijpen, het verbond welks belangen de belangen van het socialisme zijn: het verbond tussen boeren en arbeiders. Het guerrillaleger bezegelt dit verbond metterdaad, het belichaamt dit verbond. Als het zich de rechten aanmatigt van leidinggevend politiek orgaan, blijft het slechts de ideeën trouw van zijn klasse en waakzaam ten aanzien van de gevaren in de toekomst. Alleen het guerrillaleger kan ervoor zorgen dat, na de overwinning, de macht van het volk niet gecorrumpeerd wordt. Indien het niet al tijdens de bevrijdingsoorlog de politieke leiding op zich neemt, zal het deze na de oorlog niet meer op zich kunnen nemen; en de bourgeoisie zal, met alle nodige steun van de imperialis-

ten, stellig van die situatie weten te profiteren. We behoeven slechts te kijken in wat voor moeilijkheden het Algerije van nu geraakt is door de verdeeldheid tussen de strijders in het land zelf en hun politieke leiding daarbuiten. Een duidelijker voorbeeld kan niet gegeven worden van de gevaren die de scheiding tussen militaire en politieke taken inhoudt, als een marxistische voorhoedepartij ontbreekt. Zo smeedt de revolutionaire burgeroorlog de historische grondleggers van de nieuwe samenleving tot een eenheid. Lenin maakt in zijn laatste aantekeningen deze opmerking: 'De burgeroorlog heeft de arbeidersklasse en de boerenstand *aaneengesmeed,* en *dat garandeert dat ze onoverwinnelijk zijn.*'[1]

In de bergen ontmoeten boeren, arbeiders en intellectuelen elkaar. De integratie verloopt in het begin niet zo gemakkelijk. Zelfs in het kamp kan men zich verdelen in groepen zoals vroeger in klassen. De boeren zonderen zich af, vooral als ze van indiaanse afkomst zijn en spreken onderling hun eigen taal, Quechua of Cakchiquel. De anderen – zij die kunnen schrijven en goed hun woordje weten te doen – vormen spontaan een groep apart. Om wantrouwen en schroom te overwinnen, gewoonten te doorbreken, moet men voortdurend politiek bezig zijn, waarbij de leiders het voorbeeld geven. Al die mannen kunnen elkaar iets leren, te beginnen met de dingen waarin ze van elkaar verschillen. Omdat ze zich moeten aanpassen aan dezelfde levensomstandigheden en deelnemen aan dezelfde onderneming, passen ze zich bij elkaar aan. Het leven dat ze samen leiden, de gevechten, de vermoeienissen die ze gezamenlijk doorstaan, bezegelen een verbond dat gewoon de kracht van vriendschap heeft. Overigens, de eerste wet van een guerrilla is dat men *alleen* de strijd niet overleeft. Het belang van de groep is het belang van het individu en omgekeerd.

1. Schema voor een niet uitgesproken redevoering voor het Tiende Congres van de Russische Sowjets, december 1922. Cursievering van Lenin.

Leven en overwinnen, dat is allen tezamen leven en overwinnen. Als één enkele strijder niet mee kan komen en achter de optrekkende colonne blijft hangen, worden de beweeglijkheid en de veiligheid van de gehele colonne in gevaar gebracht. Achter de colonne, daar bevindt zich de vijand: een kameraad onderweg achterlaten of terugsturen is uitgesloten. Allen moeten dus zijn last onderling verdelen, hem ontlasten van ransel en patroontassen en hem tussen zich innemen tot het doel bereikt is. In die omstandigheden houdt het klasse-egoïsme niet lang stand. De kleinburgerlijke mentaliteit verdwijnt als sneeuw voor de zon en de grondslagen van de kleinburgerlijke ideologie worden ondermijnd. Op welke andere plaats zou een dergelijk samengaan, een dergelijk verbond gevonden kunnen worden? Juist daarom is de enige lijn die een guerrilla kan volgen de gedragslijn die op de massa is gericht; de guerrilla kan zich slechts handhaven met steun van de massa, in het leven van elke dag staat ze in contact met de massa: aanvechtingen tot bureaucratisch handelen zijn zo misplaatst dat ze onmogelijk worden. Is dat niet voor een toekomstig socialistisch leider of voorman de beste vorming? Zo bepaalt de revolutionaire burgeroorlog meer het karakter van de revolutionairen dan dat deze het karakter van de oorlog bepalen.

Lenin zegt in dezelfde, al eerder genoemde aantekeningen: 'De burgeroorlog heeft ons gevormd en gehard. (Denikin en de anderen zijn goede *leraren;* ze hebben uitstekend les gegeven; *onze beste voormannen zijn allen in het leger geweest).*'

De beste leermeesters van het marxisme-leninisme, dat zijn de vijanden met wie men in de volksoorlog van aangezicht tot aangezicht staat. Studeren en leren zijn noodzakelijk, maar niet beslissend. Er bestaat geen kader dat alleen maar theoretisch gevormd is. Een revolutionair kader kan niet gevormd worden op scholen voor theoretische vorming zonder betrokken te zijn bij de dagelijkse praktijk van de opstand en zonder de ervaringen die men opdoet in de ge-

meenschappelijke strijd; beweren dat het wel kan is in West-Europa een begrijpelijke onnozelheid, elders een onvergeeflijke domheid.

Dat de guerrilla de taak heeft politiek leiding te geven of een politieke leiding in het leven te roepen, blijkt nog beter wanneer ze orde op zaken stelt in de eerste bevrijde zone. Ze beproeft dan de revolutionaire maatregelen van morgen en laat ze toepassen (zoals aan het tweede front in de Oriente-provincie): landhervorming, boerencongressen, belastingheffing, revolutionaire rechtbanken, gemeenschappelijke leefregels. De bevrijde zone wordt het prototype en het model van de toekomstige staat; de bestuurders van de zone stellen voorbeelden voor de toekomstige leiders van de staat. Is er behalve een gewapende volksmacht iets of iemand die dergelijke socialistische 'repetities' kan houden?

In het verbond van arbeiders en boeren wordt de verbindende schakel gevormd door een groep revolutionairen van burgerlijke afkomst, waaruit een groot gedeelte van de guerrillaleiders gerecruteerd wordt. Ook al is die mogelijkheid tegenwoordig geringer geworden omdat de verschillende klassen steeds scherper tegenover elkaar zijn komen te staan, is ze nog lang niet verdwenen.

In een in enigerlei opzicht gekoloniseerd land geldt de wet van de 'gelijkwaardigheid door substitutie': een arbeidersklasse die te weinig talrijk is of zich niet kan onttrekken aan de invloed van haar reformistisch gezinde vakverenigingselite en een geïsoleerde en vertrapte boerenstand aanvaarden die groep van kleinburgerlijke afkomst als Politieke Leiding. In de loop van de strijd die hen doet ontwaken en in beweging brengt, doet zich een soort voorlopige overdracht van bevoegdheden voor. Omgekeerd moet die progressieve groep kleinburgers, om die taak op zich te nemen, om die historische rol van plaatsvervanger te spelen en om te voorkomen dat ze met geweld meer macht aan zich trekt dan men haar (vrijwillig) geschonken heeft –, omgekeerd moet die groep dus, zoals Cabral opgemerkt heeft, 'als klas-

se zelfmoord plegen om te herrijzen als revolutionaire groep die zich volkomen identificeert met de diepste verlangens van het volk'. De geschiktste plaats en tijd voor die zelfmoord is de guerrillastrijd. Daarin leert dat groepje wegbereiders, dat zo uit de stad komt, door dagelijkse ervaring de realiteit kennen van het leven van de boeren waarmee het eerder nog geen kennis had gemaakt, begint geleidelijk oog te krijgen voor de behoeften van de boeren, gaat hun verlangens gevoelsmatig begrijpen, houdt op over politieke zaken maar wat in de ruimte te kletsen en maakt van die verlangens van de boeren zijn actieprogram. Waar zou die gedaanteverwisseling, die herrijzenis beter kunnen plaats vinden dan in het guerrillaleger in wording?

Hier is het politieke woord plotseling vlees geworden. Uit de kleurloze schaduw van de formules rijst het revolutionair ideaal op en krijgt vorm in het volle licht. Die vleeswording is verrassend, en wanneer zij die haar meegemaakt hebben haar willen beschrijven – in China, Vietnam, op Cuba, in zovele landen –, dan *zeggen* ze het niet zo maar, neen dan *schreeuwen* ze het uit.

'Een geest van vernieuwing, het verlangen gezamenlijk verder te komen, het bewustzijn voor een hoger lot bestemd te zijn, dat alles neemt een wijde vlucht en kan nog aanzienlijk veel verder gaan. We hadden vaak over die dingen horen spreken en al kwamen die woorden ons nog abstract voor, we vermoedden toch al wel welke schone betekenis ze inhielden, maar nu beleven, voelen we op alle mogelijke manieren die betekenis en het is werkelijk iets buitengewoons. We hebben die betekenis zich ongelooflijk zien ontwikkelen in de Sierra die ons wereldje vormde. Het woord volk wordt zo snel uitgesproken, het heeft dan een vage, onduidelijke betekenis, maar hier wordt het levende, schitterende, bedwelmende werkelijkheid. Ja, nu weet ik wat het is: volk; ik zie het in die onoverwinnelijke macht die ons overal omringt, ik zie het in die rijen van dertig, veertig man die met toortsen 's morgens om twee of drie uur met

dertig kilo op hun rug de modderige hellingen afdalen om ons te bevoorraden. Wie heeft hen zo schitterend georganiseerd? Waar hebben ze het vandaan gehaald, zoveel handigheid zoveel vernuft, zoveel moed, zoveel zelfverloochening? Niemand weet het! Het is bijna een mysterie! Ze organiseren zichzelf, spontaan! Wanneer de dieren moe worden en zich op de grond laten vallen, omdat ze niet nog meer tochten kunnen maken, dan rijzen de mannen van alle kanten op en brengen zíj ons de goederen. Geweld kan niets meer tegen hen uitrichten. De tirannen zouden ze allemaal moeten doden, tot en met de laatste boer; en dat is onmogelijk; dat kunnen de tirannen niet klaarspelen; het volk weet dat en wordt zich iedere dag meer bewust van zijn onmetelijke kracht.[1]

Al die factoren tezamen maken een merkwaardige groep tot een eenheid, – een troep waarvan we door de paar foto's die we ervan gezien hebben, een schilderachtige voorstelling hebben, waarbij we ons in onze stompzinnigheid alleen maar verbaasd hebben over de manier waarop ze uitgedost waren en hun lange baarden. Het zijn de strijders van onze tijd: geen martelaren, geen ambtenaren, maar strijders. Geen beschermelingen van het apparaat, geen potentaten: het apparaat, in dat stadium, dat zijn zíj. Mannen die altijd aanvallen, vooral als ze zich terugtrekken. Vasthoudend en met verantwoordelijkheidsgevoel. Allen kennen de betekenis en het doel van die gewapende klassenstrijd, door hun aanvoerders, die vechten net als zij, die iedere dag

1. Gedeelte uit de laatste brief van Fidel Castro aan Frank País, Sierra Maestra, 21 juli 1957. Hetzelfde gevoel van bedwelming blijkt tegenwoordig uit de brieven van Turcios, Douglas Bravo, Camilo Torres en anderen. Dat betekent natuurlijk niet dat het gemakkelijk is de steun van de boeren te krijgen, maar wel dat die steun, wanneer hij eenmaal verkregen is, wonderen doet. Op het ogenblik waarop Fidel Castro deze brief schrijft, is hij al acht maanden in de Sierra en is hij drie keer aan de dood ontsnapt nadat hij door enkele boeren was verraden.

weer dezelfde last op hun schouders dragen als zij, die net als zij pijn hebben van de blaren aan hun voeten en net als iedereen vergaan van de dorst tijdens de tocht. Lieden die geen begrip meer hebben voor dergelijke dingen, zullen wel glimlachen om die droom à la Rousseau. Moet eraan herinnerd worden dat de guerrillero's niet uit liefde voor de botanie of een streven naar geluk het woud in gedreven zijn, maar door de wetenschap dat ze een historische opdracht moesten vervullen: de macht, die grijp je, die behoud je in de hoofdstad, maar de weg – de enige weg – naar de macht loopt buiten de steden. Moet eraan herinnerd worden dat de oorlog en de militaire discipline, die in een guerrilla veel strakker is dan in een geregeld leger, strenge verplichtingen oplegt die u in Rousseau's *Contrat social* niet zult vinden. Sommige van die groepen zijn nu verdwenen, nog voordat ze voorhoede werden; ze hebben zich teruggetrokken of zijn uitgeroeid. In een zo beslissende strijd, met een zo hoge inzet, een strijd die nog bezig is tastend zijn eigen weg te zoeken, zijn die nederlagen normaal. Andere groepen – de belangrijkste –, in landen die, naar de Geschiedenis bewijst, van belang zijn voor geheel Latijns-Amerika – Venezuela, Guatemala, Columbia – hebben zich geconsolideerd en ontwikkelen zich verder. Daardoor, door die landen schrijdt de Geschiedenis voort.

Morgen zullen andere landen zich bij deze voegen en vooraan gaan in die voorhoede.

Heeft men opgemerkt dat die guerrillabewegingen vrijwel zonder uitzondering geen politieke commissarissen kennen en er niet om vragen? De meeste strijders komen voort uit de communistische rijen. Het zijn de eerste socialistische guerrilla's die het stelsel van de politieke commissarissen niet hebben overgenomen. Dat systeem schijnt niet te passen in de Latijns-Amerikaanse omstandigheden.

Indien wat we gezegd hebben niet van betekenis ontbloot is, dan bevestigt het ontbreken van politieke deskundigen bij de guerrilla's aan de andere kant ook het ontbreken van

militaire deskundigen: de guerrillastrijders zijn zowel militaire als politieke deskundigen, onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het volksleger is zijn eigen politiek gezag. Zijn aanvoerders zijn de politieke instructeurs van de strijders, zijn politieke instructeurs zijn zijn aanvoerders.

Laten we samenvatten wat we gezegd hebben. Wie niet heel goed begrijpt dat de situatie theoretisch en historisch nieuw is, kan komen tot gevaarlijke misvattingen tijdens de gewapende strijd zelf. Wie meent dat de bestaande Partij los staat van de Partij 'nieuwe stijl', die met de guerrilla meegroeit en meent dat de Partij boven de Partij 'nieuwe stijl' staat, komt logischerwijze tot één van de twee volgende houdingen:

De eerste: de guerrilla is ondergeschikt aan de Partij; het systeem van de politieke commissarissen is een gevolg van die ondergeschiktheid. Het gaat ervan uit dat het guerrillaleger niet in staat is zichzelf te leiden en zijn richtlijnen van buiten af moet krijgen; dat wil zeggen dat het er van uitgaat dat er een revolutionair leider, een 'richtinggevend revolutionair' is in een voorhoede die eerder bestaat dan de guerrilla. Dat uitgangspunt is helaas niet in overeenstemming met de werkelijkheid.

De tweede: De Partij wordt op de guerrilla geënt, met andere woorden het volksleger wordt opgebouwd naar het traditionele voorbeeld van de partij-organisatie. Een gevolg van dit systeem is, zoals we gezien hebben, dat men aan organisatorische kwesties voorrang geeft boven de operationele taken, in de mening dat als het orgaan eenmaal bestaat, de functie vanzelf ontstaat. Een ander gevolg zien we in de vergaderingen van strijders naar het voorbeeld van de cellenvergaderingen. Die 'democraterige' methode verhoudt zich tot de democratie binnen de guerrilla zoals het Parlement zich verhoudt tot de socialistische democratie (of

zoals het populisme[1] tot de volkskunst): deze vorm van democratie is daar niet op zijn plaats, het is de transplantatie van een vorm die de guerrilla vreemd is, sterker nog, die transplantatie, die enting is gevaarlijk voor de guerrilla. Natuurlijk, politieke en ideologische discussiebijeenkomsten van de strijders moeten aangemoedigd en bevorderd worden. Maar er zijn beslissingen die voorbehouden zijn aan de aanvoerders die geacht kunnen worden een helder en juist oordeel te hebben op het gebied van de oorlogsvoering en de discipline. Als men bij iedere gelegenheid een vergadering van strijders belegt, gaan deze het vertrouwen in hun aanvoerders en tenslotte ook in zichzelf verliezen; die vergaderingen doen de bewust aanvaarde discipline verslappen, stichten tweedracht, zaaien verdeeldheid binnen de troep, doen de militaire doeltreffendheid van de guerrilla grotendeels verloren gaan. Verhalen uit de Spaanse Burgeroorlog vertellen hoe de republikeinse soldaten soms midden in de slag discussieerden over de bevelen van een officier, weigerden een of andere stelling aan te vallen of zich op een gegeven ogenblik terug te trekken, vergaderingen hielden over de te volgen tactiek, terwijl de vijand maar aan het schieten was. De resultaten zijn bekend. Op Cuba is die methode in het begin van de oorlog eens toegepast, maar heeft verwarrend gewerkt en sommige guerrillastrijders ertoe gebracht de strijd op te geven, bij gelegenheid van een openbare rechtszitting die bijna een waardevolle officier, wiens geweer per ongeluk was afgegaan waardoor een kameraad werd gedood, het leven heeft gekost. Er

1. N. v. d. Vert. Het populisme is een stroming in de Franse literatuur, omstreeks 1930, die belangstelling vroeg voor de lagere volksklassen en de beschrijving daarvan op een wijze die waarheidsgetrouw moest zijn zonder te vervallen in de excessen en de vooropgezette ideeën van het naturalisme. De school is vertegenwoordigd door André Thérive, Eugène Dabit (*Hôtel du Nord*) en Léon Lemonnier. Tegenover de populistische school, die als burgerlijk beschouwd werd, stelde Henri Poulaille de proletarische school.

zouden nog vele andere ervaringen genoemd kunnen worden uit déze tijd.

Een nieuwe situatie vereist nieuwe methoden. Dat wil zeggen: men moet zich ervoor hoeden, per vergissing of uit traditie, bepaalde vormen van handelen over te nemen die niet passen bij die nieuwe situatie.

Nu kunnen we een oplossing geven voor het dilemma van het begin.

In sommige streken van Amerika zal er, dialectisch, op lange termijn niet gekozen behoeven te worden tussen voorhoedepartij en volksleger. Maar voor de naaste toekomst bestaat er een historisch gefundeerde *rangorde van taken. Het volksleger moet de kern zijn van de partij, niet omgekeerd.* De guerrilla is de politieke voorhoede in de kiem en slechts als zij zich verder ontwikkelt kan de ware Partij ontstaan.

Daarom moet de guerrilla ontwikkeld worden opdat de politieke voorhoede zich ontwikkelt.

Daarom *moet* in de huidige situatie *de nadruk vooral gelegd worden op de uitbreiding van de guerrilla-oorlog en niet op de versterking van de bestaande partijen of de oprichting van nieuwe partijen.*

Daarom is *het organiseren en ontketenen van opstanden nu de belangrijkste politieke taak.*

3. Welke gevolgen heeft de les van het heden voor de toekomst?

Het voorgaande bepaalt een gedragslijn.

Het voorgaande legt een historische verantwoordelijkheid op, een verantwoordelijkheid die de Cubaanse Revolutie zonder aarzelen gedragen heeft.

Door zich weer aan het voorbereiden en ontketenen van opstanden te gaan wijden heeft kameraad Che Guevara, op het internationale vlak, de conclusies getrokken uit die beleidslijn die belichaamd is in de leider van de Cubaanse Revolutie, Fidel Castro.

Wanneer Che Guevara weer te voorschijn komt, dan zal dat zijn – het is niet gewaagd dat te beweren – als *onbetwist politiek en militair leider* aan het hoofd van een guerrillabeweging.

Onverschillig wie is nu in staat in grote lijnen de gevolgen te schetsen die de Cubaanse Revolutie zal hebben voor Amerika.

I Beslissend voor de toekomst is niet de vestiging van politieke 'haarden', maar de vestiging van militaire 'haarden'. Dat onderscheid, dat praktische gevolgen heeft die van bijzonder groot belang zijn, is meer dan een verschil. Een militaire en een politieke haard verschillen niet alleen hierin dat de ene urgenter is dan de andere of van doorslaggevender betekenis; iedereen zal het ermee eens zijn dat dat verschil bestaat, in de eerste plaats wel diegenen die gemeend hebben dat ze de vestiging van een opstandelingenfront zouden kunnen voorbereiden door eerst een 'marxistisch-leninistisch' of een nationalistisch front te vestigen geheel volgens de bekende regels. Er is nog een verschil: het gaat om een nieuwe *dialectiek van de taakverdeling.* Laten

we het schematisch aanduiden: men komt van de militaire haard tot de politieke beweging – de natuurlijke voortzetting van een gewapende strijd die in wezen politiek is –, maar men komt, afgezien van uitzonderingen, niet van de 'zuiver' politieke beweging tot de militaire haard. De bourgeoisie kan niet met succes bestreden worden op het terrein dat ze zelf uitgekozen heeft. In de meeste landen waar de voorwaarden voor de gewapende strijd vervuld zijn, is het mogelijk te komen tot de politieke haard als eerst de militaire haard gevestigd wordt, het is vrijwel onmogelijk te komen tot de militaire haard uitgaande van de politieke haard.

Dat men in het laatste geval vaak weer terugkeert tot de normale toestand is maar al te bekend en er is al vaak op gewezen: een nieuwe revolutionaire organisatie verschijnt op het toneel. Ze wil een wettig bestaan leiden, vervolgens gedurende enige tijd deelnemen aan het 'normale' politieke leven teneinde zich te consolideren, naam te krijgen en zodoende de voorwaarden te scheppen voor gewapende strijd. Maar intussen wordt ze helemaal in beslag genomen door de dagelijkse beslommeringen van dat openbare politieke leven, ze komt er helemaal in vast te zitten. Ze beweegt zich niet meer buiten de grenzen van dat politieke leven. Ze trekt wat kader aan, voormannen, houdt haar eerste Congres, laat een krantje en rapporten stencillen. Daarna krijg je de tientallen vergaderingen, de honderden bijeenkomsten per jaar, de 'eerste internationale contacten', er worden afgevaardigden naar het buitenland gestuurd, want je moet toch talloze congressen bijwonen, permanent vertegenwoordigd zijn in enkele andere lichamen, je 'public relations' onderhouden. De balans is positief, altijd: de functionarissen verrichten hun functies, de drukkerij drukt, de afgevaardigden reizen, de internationale vriendschapsbanden worden nauwer aangehaald, de leiders zitten tot over hun oren in het werk, kortom de machine draait; ze kost wel veel geld, je moet erop letten, maar . . . ze draait.

'De organisatie wordt sterker.'

Men verliest de opstand uit het oog; de datum wordt dus verschoven, eerst een paar maanden, dan een paar jaar. De tijd gaat voorbij, met zijn ups en downs. Steeds meer wordt het openen van de vijandelijkheden beschouwd als een beetje roekeloze verzoeking; men zou zich in een avontuur storten; het is eeuwig en altijd 'prematuur'. Natuurlijk, de actieve leden die misschien ongerust worden en rekenschap vragen, moeten gekalmeerd worden: ieder jaar zal er dus een klein groepje 'militair kader' gevormd worden; het is een zaak waarover alleen het Hoofdbestuur beslist, maar alle voormannen van de organisatie zijn ervan op de hoogte en vertellen fluisterend rond dat ze goede hoop hebben. Maar helaas, het ogenblik is nog niet aangebroken, er zijn altijd weer onvoorziene omstandigheden. De actieve leden moeten toch begrijpen dat als de organisatie nu dadelijk tot gewapende strijd overgaat, de eenheid van de organisatie, die toch heilig is, verbroken zou worden, haar legaliteit in gevaar gebracht en haar leiders overgeleverd zouden zijn aan de onderdrukker. Kortom, de politieke organisatie is een doel op zichzelf geworden. Ze zal niet overgaan tot de gewapende strijd, omdat ze *eerst* moet wachten tot ze zich gevormd heeft tot een krachtige voorhoedepartij, terwijl alleen de gewapende strijd haar die status zou kunnen verschaffen. Die vicieuze cirkel kan de revolutionaire strijd niet doorbreken en ze gaat er aan kapot.

Het is dus zinloos antistoffen te kweken binnen de bestaande politieke organisaties: de infectie die opportunisme heet zal er niet van genezen, integendeel, ze zal slechts verergeren. Het staat tegenwoordig onomstotelijk vast dat bepaalde vormen van politieke of ideologische strijd, bepaalde openlijke polemieken het begin van de beslissende massastrijd slechts vertraagd hebben. De vorming van een politieke haard brengt slechts hen in beweging die al in beweging zijn: er worden wat voormannen en een handjevol oude leiders overgeheveld van de ene partij naar de andere,

men brengt enkele subtiele correcties aan in de eigen groep, maar de klassenstrijd komt niet op een hoger plan; ze komt zelfs op een lager plan, want het debat gaat niet over stellingen – geen van beide kanten heeft een mening over al wat op de *werkelijke* omstandigheden in het land betrekking heeft – maar over persoonlijke kletspraatjes, rancunes en beuzelachtigheden. In de onderste lagen van de maatschappij laten die functieverwisselingen de arbeiders en de boeren onverschillig, ze stellen zich er zelfs niet van op de hoogte; in de bovenste lagen komt de heersende klasse in het geheel niet onder de indruk van dat 'clubje-spelen', integendeel, het gezwel wordt gefixeerd. In het centrum van de hoofdstad kan men volkomen legaal talloze congressen en openbare conferenties beleggen, hele reeksen rapporten uitgeven en massa's affiches opplakken, maar tegelijkertijd worden in dezelfde landen door dezelfde regeringen de activisten achtervolgd, die weliswaar geruislozer te werk gaan, maar voor de machthebbers veel gevaarlijker zijn.

Er moeten dus antistoffen gekweekt worden buiten de bestaande politieke lichamen. De basis, de massa moet een tegenkracht worden; dat kan, als men haar een reëel alternatief voorhoudt dat binnen haar bereik ligt. Pas dan zal de leiding van de bestaande politieke organisaties veranderen. Alleen door gewapende strijd is in de meeste Latijns-Amerikaanse landen de revolutie begonnen – of zal beginnen – zich te bevrijden uit het ghetto, zich los te maken van het academisch gepraat, zich te ontdoen van een kaste van eeuwige 'globe-trotters'. In filosofische bewoordingen: sinds de Cubaanse Revolutie heeft een bepaalde probleemstelling afgedaan, dat wil zeggen een bepaalde wijze van vragen stellen die de betekenis bepaalt van alle mogelijke antwoorden. Niet de antwoorden moeten veranderd worden, maar de vragen: die marxistisch-leninistische groepjes of partijen bewegen zich steeds binnen één en dezelfde politieke probleemstelling die door de bourgeoisie bepaald is; in plaats van deze te veranderen, hebben ze geholpen haar

meer ingang te doen vinden; ze zijn verstrikt geraakt in een onjuiste probleemstelling en zijn tegenwoordig mede schuldig aan die opportunistische probleemstelling: linkse organisaties twisten onderling over wie nu wel de voorrang heeft en wie een bepaalde taak mag of moet verrichten, er worden coalities gevormd voor de verkiezingen, vakverenigingen scharrelen maar wat, leden van de organisaties worden door hun eigen leiders gechanteerd. Die probleemstelling, daar is maar één term voor te vinden: 'politiek gedoe'. Om daaraan te ontkomen, moet men van werkgebied veranderen, in beide betekenissen van het woord.
Daarom heeft géen van de nieuwe politieke organisaties die na Cuba opgericht zijn, géen van de marxistisch-leninistische partijen of groepen die, als men hun verklaringen moet geloven, opgericht zijn om de gewapende strijd die door de 'revisionisten' gesaboteerd werd te bespoedigen, zijn doel bereikt. Sterker nog, om hun bewering te staven dat zíj alleen in de politieke strijd die voorhoedepost van het proletariaat innemen, zijn die organisaties ertoe gekomen de gewapende strijd tegen te werken, overal waar die strijd nog georganiseerd moet worden, en ze blijken hier en daar aan dezelfde kant te staan als de leiders of de partijen waarvan ze zich hebben afgescheiden en veroordelen zo hen die hun propaganda in praktijk brengen: ze *beweren* tegenstanders te zijn, in *werkelijkheid* spelen ze het spel van hun tegenstanders mee. Als Latijns-Amerika een eigen manier van rekenen had, zouden we zeggen dat delen gelijk staat aan vermenigvuldigen. Dat *verkeerd gestelde alternatief* verdubbelt in werkelijkheid de gebreken die men wilde bestrijden. Het zou al te vervelend zijn de mislukking te bestuderen van de organisaties of partijen die zich voor alles 'pro-Chinees' noemen. Dank zij hun programma en beloften trekken ze misschien op het ogenblik van hun oprichting groepen oprechte en vastberaden strijders aan. Maar hun methode, het opzichtig opportunisme van hun politieke lijn, de schijnheilige manier waarop ze hun eigen officiële poli-

tiek ten aanzien van de gewapende strijd saboteren, brengt de revolutionaire en vooral jonge leden ertoe die organisaties de rug toe te keren.[1] Die revolutionairen, die jeugd moeten nu strijden tegen nóg een politieke organisatie (delen is niet verdelen, maar vermenigvuldigen). Het is treurig dat we het moeten zeggen, maar er zijn landen waar de groepen revolutionairen die overgegaan zijn tot een serieuze voorbereiding van de gewapende strijd, zich meer gecontroleerd en achtervolgd voelen door die 'marxistisch-leninistische' partijen waaruit velen van hen zijn voortgekomen dan door de onderdrukker met al zijn machtsmiddelen. Ze hebben in ieder geval begrepen dat de scheidslijn tussen de verschillende Communistische Partijen – die verdeeld zijn als uitvloeisel van de polemieken binnen de communistische wereld – niet loopt waar ze zou moeten lopen en dat de werkelijke scheiding tussen revolutionaire marxisten en de anderen een ander karakter heeft en op ander gebied getrokken zal worden.

Dat men de 'partijversplintering' veroordeelt wil dus niet zeggen dat men zijn goedkeuring hecht aan een bestaande politieke leiding, of de ene ideologische stellingname verkiest boven de andere; het betekent dat men een methode, een vorm van revolutionaire strijd veroordeelt als nutteloos en ondoeltreffend, als vertragend en in strijd met de doelstellingen die met gewapende strijd zouden worden nagestreefd. Dat betekent dat men aangeeft dat de ene weg afgesloten is en een andere sneller tot het doel leidt.

Overal waar in Amerika een gewapende politieke voorhoede bestaat, kan men ten aanzien van de revolutie geen ideo-

1. Zo is in 1965 de Communistische Jeugd van de 'pro-Chinese' Communistische Partij in Peru (Bandera Roja) uit de Partij getreden en heeft de Strijdkrachten voor de Nationale Bevrijding van Peru opgericht. De Partij verloor haar samenhang en viel daarna in verschillende onbelangrijke richtingen uiteen. Het proces herhaalt zich elders.

logisch standpunt innemen dat men slechts met de mond belijdt; er is geen plaats voor een bepaald soort polemieken: men is van 'werkgebied' veranderd, er worden andere vragen gesteld. Overal waar het imperialisme werkelijk bestreden wordt, verdwijnen de splintergroepjes en de revolutionairen verenigen zich en worden het eens over methoden en doelstellingen van de volksoorlog.[1]

Laten we een beetje aan sociologie doen. Dat soort politieke organisaties, 'voorhoede'-organisaties of andere, bestaat nergens waar een guerrillabeweging actief is – Venezuela, Guatemala, Columbia, landen waar de guerrillabewegingen in de Cubaanse Revolutie hun verdedigster, hun zedelijk en politiek ideaal zien. In landen waar de gewapende strijd historisch gezien 'op de agenda' staat – Peru, Bolivia, Brazilië –, zijn er een paar van dat soort organisaties. Slechts in landen die nog lang niet aan de gewapende strijd toe zijn of waar een actieve revolutionaire voorhoede zich niet duidelijk aftekent, slagen ze erin van enige betekenis te worden. Met andere woorden, de belangrijkheid van die 'marxistisch-leninistische' groepen is omgekeerd evenredig aan de revolutionaire situatie in de landen waar ze optreden. Ze hebben hun maar zeer betrekkelijke successen te

1. Het is onvoorstelbaar, maar goed, laten we ons dan toch maar eens voorstellen dat een 'pro-Chinese' groep in Guatemala erin slaagt een vijftigtal lawaaischoppers of verraders bij elkaar te brengen: ze zouden het geen twee weken uithouden. Een guerillastrijder uit Columbia of Guatemala spreekt niet dezelfde taal als een 'pro-Chinees' uit Santiago of Montevideo: wanneer ze elkaar al eens ontmoeten, in het buitenland, dan kunnen ze elkaar letterlijk niet begrijpen. Vrijwel hetzelfde verschijnsel doet zich in Afrika voor. Men komt tot deze paradox: 'anti-revisionistische' organisatievormen hebben een betere voedingsbodem in Europa, waar getheoretiseerd kan worden en menige oprechte en consequente marxist-leninist zich bij die organisatie aansluit. 'De stormgebieden' en de daar optredende revolutionaire voorhoede schijnen steeds meer afstand te nemen van de door de Chinese kameraden ingegeven vormen van organisatie en agitatie, terwijl deze in Europa en de 'windstille gebieden' terrein schijnen te zullen winnen.

danken niet aan het feit dat ze consequenter revolutionair zouden zijn, maar aan de niet-revolutionaire situatie.

Daarom moet vermeden worden dat krachten en middelen verspild worden aan de vorming van 'zuiver' politieke of 'zuiver' ideologische fronten; dat de revolutionaire krachten, zoals dat maar al te vaak gebeurt in Latijns-Amerika, verbruikt worden in sektarische rivaliteiten en onenigheden.

Daarom zijn velen in de meeste Latijns-Amerikaanse landen van mening dat alle krachtsinspanning gericht moet zijn op de politiek-militaire organisatie, daar de revolutionaire beweging slechts 'geactiveerd' kan worden door vooruitzichten te openen op opstand. Om de revolutionaire politiek niet tot werkloosheid te doemen, moet ze afgewend worden van *de* politiek. Om de revolutionaire politiek in werking te stellen, moet men haar brengen in een organisatie die, over alle bestaande meningsverschillen heen, politiek en tegelijkertijd militair is.

II Zonder gewapende strijd geen zich duidelijk aftekenende voorhoede. Als de voorwaarden voor gewapende strijd wel aanwezig zijn, maar deze niet gevoerd wordt komt dat altijd door het ontbreken van een politieke voorhoede. (Dit is het geval in Uruguay bij voorbeeld, waar de onmiddellijke voorwaarden voor de gewapende strijd niet aanwezig zijn, maar toch een sterke, strijdlustige massabeweging bestaat).

Dat er in die landen nog geen duidelijk omlijnde voorhoede bestaat, komt doordat alle linkse organisaties met evenveel recht die taak van voorhoede kunnen opeisen.

Als alle organisaties voorhoede kunnen worden, dan zou men de vorming van die werkelijk representatieve voorhoede niet bespoedigen indien men contacten met één van deze organisaties bleef onderhouden. Sektarisme zou in die omstandigheden nog erger dan belachelijk zijn, het zou ongegrond zijn.

'We behoren tot geen enkele sekte, we behoren tot geen

enkele internationale vrijmetselarij, we behoren tot geen enkele kerk,' heeft Fidel Castro onlangs gezegd.

Er moet verhinderd worden dat 'marxistisch-leninistische' Partijen die hun revolutionaire plichten niet vervullen, een 'belangengroep' gaan vormen die de onontkoombare opkomst van nieuwe revolutionaire organisatievormen en nieuwe revolutionaire methoden bemoeilijkt. Vanwege de naam die ze dragen en de ideologie die ze aanhangen, nemen ze *rechtens* de positie van voorhoede van het volk in. Als ze die positie niet *feitelijk* innemen, mogen ze niet verhinderen dat die positie door anderen ingenomen wordt. Niemand mag de Revolutie alleen voor zichzelf opeisen.

Fidel Castro heeft onlangs nogmaals gezegd: 'In onze politiek streven we naar brede betrekkingen met alle linkse organisaties, naar een breed front.'

Zo'n front kan heel moeilijk vorm krijgen zolang er geen gewapende strijd gevoerd wordt, als het tenminste om een revolutionair front gaat en niet om een verbond dat slechts dient om de verkiezingen goed door te komen of om een pact tussen burgerlijken dat de macht voor de bourgeoisie moet heroveren. De vorming van dat brede anti-imperialistische front komt dus tot stand via de volksoorlog.

De enige eis die de Cubaanse Revolutie, wil ze haar hulp verlenen, stelt – dit in tegenstelling tot andere landen –, is dus de volgende: een organisatie mag niet solliciteren naar de functie van voorhoede tenzij ze het imperialisme niet met woorden maar met daden bestrijdt. Deze voorwaarde heeft Lenin gesteld aan alle marxistische organisaties die zich wilden aansluiten bij de 3e Internationale. Ook voor 'marxisten-leninisten' geldt deze opmerking van Lenin: 'Als je wilt weten wat sociaal-democraten denken, kijk dan naar hun handen, niet naar hun mond!'

III Het is tegenwoordig iedereen in Latijns-Amerika duidelijk dat de strijd tegen het imperialisme een beslissende strijd is. Hij is beslissend omdat het overige van onderge-

schikt belang is.

Omdat alleen de gewapende massastrijd tegen het imperialisme, op lange termijn, een voorhoede kan doen ontstaan die in staat is de volken tot het socialisme te brengen, moet men zijn standpunt bepalen *niet* ten aanzien van het reformisme, *niet* ten aanzien van een of andere bestaande politieke organisatie, maar fundamenteel ten aanzien van het imperialisme. Wie zijn optreden bepaalt naar het voorbeeld van de werkloosheid van de reformisten, verliest niet alleen tijd, maar geeft ook aan wat van ondergeschikt belang is voorrang boven wat beslissend is.

Sterker nog, het beste middel om een eind te maken aan het geschipper met principes, is tot de aanval overgaan op het imperialisme en zijn plaatselijke slavendrijvers en beulsknechten daar waar de omstandigheden zich ertoe lenen. Zo wordt het probleem omgedraaid. Het is dan aan de verzoeningsgezinden hun standpunt te bepalen ten aanzien van de revolutionairen en niet omgekeerd. Zij zullen moeten bepalen hoe ze tegenover de werkelijkheid staan, welk standpunt ze innemen als ze voor een voldongen feit worden geplaatst. Of ze zullen hun plaats weer innemen te midden van hen die tegen het Imperium strijden, en dat is dan des te beter voor allen. Of ze zullen de strijd niet hervatten, en dat is dan erg jammer voor hén. De Geschiedenis zal er wel voor zorgen dat ze aan de kant van de weg blijven liggen. Op de voorzichtige pogingen het reformisme te doen herleven – die in een of ander land in Amerika ondernomen kunnen worden – is het beste antwoord op dit ogenblik: leg met succes een hinderlaag, schiet de vent die je kameraden gemarteld heeft neer, maak een partij wapens buit.

Na de Cubaanse Revolutie, na de invasie op San-Domingo geldt voor Latijns-Amerika de *staat van beleg*. De *mariniers* schieten op al wat beweegt, zonder onderscheid van partij. Daarom en om principiële redenen is een gewapend revolutionair front noodzakelijk. Overal waar de strijd hevi-

ger is geworden, overal waar de besten uit het volk gemerkt hebben hoe hoog de nood gestegen is, zijn deze weer binnen het magnetisch veld van de eenheid gekomen. Op alle andere plaatsen wordt hun kracht versnipperd en verzwakt. Het komt er dus op neer dat alle inspanningen gericht moeten worden op de praktische organisatie van de gewapende strijd teneinde de eenheid te versterken, uitgaande van de beginselen van het marxisme-leninisme.

Deze beleidslijn is het centrale punt. Om dit punt verzamelen zich allen die in Latijns-Amerika met de wapenen in de hand gereed staan voor de strijd. Bij dit punt komen alle formaties tezamen, al naar gelang ze toe zijn aan de gewapende strijd. Toeval heeft niets te maken met dit samenkomen. Komplotten nog minder. Er is geen afspraak gemaakt, zoals de oligarchen duidelijk laten merken of voorwenden te geloven. Dat samenkomen is louter verstandelijk. In een gegeven historische situatie kan men op duizend en één manieren over de Revolutie *spreken,* maar er bestaat een noodzakelijke overeenstemming tussen allen die vastbesloten zijn voor de Revolutie te *strijden.*

Wat ik mijn vrienden vraag

Vanuit zijn gevangenis in Camiri in Bolivia is Règis Debray, de jonge Franse academicus die de metgezel is geweest van Che Guevara en het boek heeft geschreven dat voor U ligt en in alle revolutionaire kringen in de 'Derde Wereld' onderwerp van discussie is geworden, erin geslaagd – in omstandigheden die niet onthuld mogen worden –, een bericht te sturen aan zijn vrienden. Voor de eerste keer beschrijft Debray uitgebreid en nauwgezet wat hij heeft meegemaakt, zijn gevangenschap, de verhoren, en, wat vooral belangrijk is, hij geeft de redenen van zijn gedrag in de strijd die hij gekozen heeft en van de houding die hij heeft aangenomen tegenover de Boliviaanse justitie en de buitenwereld.

De brief is voor het eerst verschenen in de Nouvel Observateur van 1-7 november 1967, nummer 155.

Hoewel ik tot geen enkele communistische organisatie behoor, behoor ik in mijn denken en feitelijk tot een grote revolutionaire beweging die gebaseerd is op de ondergrondse strijd. Ik draag dus de verantwoordelijkheid van een strijder, ik moet me houden aan de collectieve discipline en, omdat ik deel uitmaak van een geheel, moet ik de ontvangen instructies uitvoeren en me houden aan het organisatieplan van de strijd. Het paradoxale is dat ik, in een zaak die, buiten mijn weten, op schandalige wijze in de publiciteit is gekomen, me niet zo kan gedragen dat ik die publiciteit doeltreffend kan gebruiken (bij voorbeeld door te erkennen enigerlei verantwoordelijkheid te dragen voor de organisatie van de guerrilla), zonder er tegelijkertijd toe gebracht te worden mensen en zaken in gevaar te brengen die voor het goede verloop van de revolutie belangrijker zijn dan publiciteit, of zonder de vijand in de kaart te spelen, die met zijn propaganda probeert de Boliviaanse guerrilla voor te stellen, in overeenstemming met de beste reactionaire tradities, als een vanuit het buitenland door buitenlanders aangesticht komplot.

Waarom heb ik twee maanden lang geen contact mogen hebben met de buitenwereld? De C.I.A. (die gebruik maakte van Portoricanen, Cubaanse ballingen of Panamezen, die even goed Engels als Spaans spraken, maar er wel voor zorgden hun identiteit noch hun nationaliteit bekend te maken) moest de tijd hebben haar taak te vervullen. De C.I.A. die drie dagen na mijn arrestatie in Choreti, waar ik gevangen gehouden werd, aankwam, heeft me misschien het leven gered(!). Op dat

ogenblik was ik er inderdaad bijna geweest, ik had geen weerstand meer en de opgewondenheid van de officieren die in het wilde weg hun gevoelens van wrok op me botvierden, was zo groot dat ze zich vermaakten met het afschieten van hun pistolen tussen mijn benen door en langs mijn hoofd. De heren van de C.I.A. maken daar een eind aan, laten een dokter komen en behandelen me, in het begin, hoffelijk. Ze beschikken over een dik dossier over mij, met een curriculum vitae, een overzicht van de reizen die ik de laatste twee jaar gemaakt heb, een lijst van vrienden, enz. Van de guerrilla zelf weten ze vrijwel alles reeds. Ze hebben al drie gevangenen, waaronder twee deserteurs, in een verlaten kamp achtergelaten documenten (het dagboek van een guerrillastrijder); drie weken later laten ze me zelfs foto's van Che Guevara zien.

De verhoren hebben dus geen betrekking op het al of niet lijfelijk bestaan of aanwezig zijn van Che Guevara op dat ogenblik in Bolivia; dat is allang bekend. Neen, de heren hebben belangstelling voor de situatie waarin en de manier waarop Che Guevara en ik onze gesprekken hielden, de plannen, de contacten. Maar als journalist behoef ik noch de guerrilla-organisatie, noch de plannen van Guevara, noch de nationale en internationale contacten te kennen. Het onderzoek vordert dus niet. Want, in die fase, wordt niet Debray beschuldigd, maar via Debray Cuba. In twee maanden ben ik er niet één keer van beschuldigd een guerrillastrijder te zijn. De onderzoekers weten heel goed – omdat ze mijn antecedenten kennen en ook de omstandigheden waarin ik gearresteerd ben – dat ik op weg was naar La Paz en dat ik, zo ik al enige verantwoordelijkheid draag, slechts verantwoordelijk ben voor het overbrengen van bepaalde berichten. Maar wat voor berichten? Aan wie? De Boliviaanse regering laat me over aan de C.I.A. in de hoop via de C.I.A. de sensationele bekentenissen te

verkrijgen waardoor ik voorgesteld zou kunnen worden als 'afgezant van Fidel Castro', 'internationaal spion in dienst van Cuba' en meer van dat soort flauwekul.

Met een dergelijke bekentenis zou men fijn propaganda hebben kunnen maken tegen Cuba, Fidel Castro en de Cubaanse diensten. Ze gaan zelfs naar Guatemala en Venezuela om gevangenen tegen mij te laten getuigen, om mijn beweringen te controleren, maar niets helpt: geen bewijzen. Het hele ondervragingsritueel – van de klap in het gezicht tot het marchanderen, van chantage tot het treiteren met een pakje sigaretten –, loopt dood omdat ik steeds maar weer mijn levensverhaal vertel en hoe ik als journalist door de Parijse uitgever Maspero uitgezonden ben. Het proces tegen Cuba loopt dus op niets uit; dan moeten ze maar een proces beginnen tegen Debray, omdat ze niet de beslissende bewijsstukken bij elkaar kunnen brengen of de gehoopte 'bekentenis' los krijgen.

Cuba heeft niets te maken met mijn reis naar Bolivia. Op Cuba heb ik slechts van een onbekende een brief ontvangen van Che Guevara waarin hij me uitnodigt hem te komen interviewen zonder me te zeggen waar en waarin hij me Maspero als tussenpersoon noemt. In zijn requisitoir zal de officier van justitie dan spreken van 'Franse Cubaan' en 'de opdrachten van zijn baas Fidel Castro'. Maar hij (of de opsteller van het requisitoir) zal zijn bewoordingen wel uit 'Het Beste' halen en niet uit het dossier zelf waarin absoluut geen enkel feit vermeld wordt dat dergelijke beweringen rechtvaardigt. Men zal zich dus moeten beperken tot een ideologisch of tegen Cuba gericht proces.

Barrientos gaat verder met dezelfde politieke manoeuvre door geruchten te laten circuleren over een uitwisseling van anticastristische gevangenen (vijftig of honderd!) tegen mijn persoontje, door stappen in die richting te doen bij ballingen. Het gaat erom te doen

geloven dat Cuba in staat van oorlog is met Bolivia en dat ik een afgezant uit Cuba ben. Vandaar dat ik er steeds de nadruk op leg dat ik Frans onderdaan ben en voortdurend de Franse ambassade om bescherming vraag. Strikt genomen dient officieel de Franse regering over mijn geval te beslissen. En dat hindert Barrientos en zijn Yankee-bazen wel het meest. Een dergelijke 'uitwisseling' zou een grote propagandistische overwinning voor hen zijn.

In die twee maanden heeft men dus niet kunnen bewijzen dat ik een 'agent' was. Terwille van de openbare mening gaat men dan proberen te bewijzen dat ik een 'guerrillastrijder' ben of liever nog een 'aanvoerder', een 'leider'. In het begin, toen Barrientos die verhaaltjes rondstrooide, ging het om een voorlopige afleidingsmanoeuvre. Men wist wel dat het praatjes waren, maar misschien zou er wel iets beters komen. De inlichtingendiensten die het onderzoek hebben geleid, weten heel goed dat dat maar onzin is; dat ik, als ik werkelijk als strijder was ingelijfd bij de E.L.N. (het Bevrijdingsleger van Bolivia), er nog bij zou zijn of er alleen tussen vier planken uitgegaan zou zijn. Omdat de C.I.A. zijn doel niet bereikt heeft, word ik weer overgegeven aan de officiële Boliviaanse autoriteiten, die me aan de C.I.A. hadden toevertrouwd om me mijn zogenaamde zonden te laten bekennen.

Bij gebrek aan bekentenissen, wordt dus voor het publiek die geschiedenis van de 'misdadiger' in elkaar gezet. Het is een noodoplossing, en het is wel een straf, maar de wrok blijft bestaan. Vandaar dat ik, ook nu nog – in tegenstelling tot de andere beklaagden –, getreiterd word door de Boliviaanse inlichtingendienst, die de richtlijnen moet volgen van de Amerikaanse diensten. Bij voorbeeld: het dragen van het boevenpak 001 waarin ik, zoals Echevaria en Urtado zeiden, voor de rechtbank moest verschijnen.

Eind juni, voor het bezoek van een schijnheilige Amerikaanse bisschop, heb ik me afgevraagd waarom ze me niet geliquideerd hadden. Dat kwam doordat ik absoluut niets af wist van wat er buiten mijn gevangenis gebeurde, van de interventies, van het opzien dat de zaak gebaard had. Ik meen nu wel een antwoord te kunnen geven op de vraag waarom ze me niet afgemaakt hebben: toen ik pas gevangen zat, was het nog te vroeg; ik had nog niet 'doorgeslagen'. 'Dokter Gonzalez', – een geheimzinnige vooraanstaande figuur van de C.I.A., waarschijnlijk een Portoricaan die dagelijks contact onderhield met de Yankee-ambassade en Barrientos – zei me destijds: *'Levend bent u belangrijker voor ze dan dood.'* Maar toen ik al een tijd gevangen zat en het duidelijk was dat ik niet zou spreken, zoals gehoopt werd, en er geen enkele reden meer was om nog langer te wachten met het toepassen van het systeem 'op de vlucht doodgeschoten', – toen was het te laat, de openbare mening was te zeer in beweging gekomen. En bovendien hadden te veel getuigen me in leven gezien wanneer ik van de ene cel naar de andere werd overgebracht; ze zouden ook mijn medegevangenen hebben moeten liquideren, Bustos en vooral Roth, voor wiens dood werkelijk helemaal geen reden aan te wijzen zou zijn geweest. Op dit ogenblik is het niet waarschijnlijk dat ik geliquideerd word, hoewel men, na het proces, wel rekening moet houden met een ongeluk dat in scène gezet zou worden door de C.I.A. en de 'tweede afdeling', die, zoals bekend, naast de burgerlijke en militaire autoriteiten dezelfde taken vervullen als deze en wier handelingen, zoals met Jorge Vasquez het geval is geweest, dadelijk goedgekeurd en gedekt worden door die autoriteiten.

Zo komen we in de maand juli. Bustos, Roth en ik worden uit onze cellen gehaald. Ik ontdek dan dat er een 'zaak Debray' bestaat, waarvan ik echter de omvang lang niet overzie; dat de journalisten zich ervoor interesseren

en dat ik voorgesteld word niet alleen als een guerrillero, maar zelfs als de 'auctor intellectualis' van de guerrilla, en daarna zelfs als de uitvoerder van de plannen die ik zelf opgesteld zou hebben. Dat is wel erg veel voor één man, en het is des te ongeloofwaardiger omdat de ondervragers in twee maanden tijds die kwestie nooit aangeroerd hebben en de militairen zelf, naar wat ze me zeiden, wisten waaraan ze zich moesten houden.

Spontaan en zonder een dergelijke beschuldiging ernstig te kunnen nemen, ontken ik dus guerrillastrijder te zijn. Dat is onaangenaam, en wel in de eerste plaats voor mezelf, in de hoogste mate. Me aansluiten bij de guerrilla stemde overeen met de bedoelingen en plannen die ik allang had. Ook nu nog – en zolang de wereld is zoals hij is –, wens ik niet in mijn bed te hoeven sterven. Maar Che Guevara beslist dat het ogenblik nog niet gekomen is me aan te sluiten bij de guerrilla, dat het voorlopig beter is een voorlichtende taak naar buiten te vervullen. Ik neem dus deel aan het leven in het kamp (verricht huishoudelijke taken, loop soms wacht), want de militaire situatie ontwikkelt zich snel, waardoor ik het kamp niet spoedig kan verlaten zoals afgesproken was; maar ik neem aan geen enkel gevecht deel teneinde onopgemerkt te blijven voor gevangenen en officieren en zo mezelf de mogelijkheid weg te gaan niet te ontnemen. Bovendien heeft de E.L.N. zijn eigen politieke commissarissen (één van hen, Coco Peredo, is dood), die allang voor mijn komst benoemd waren. 'Revolutie binnen de Revolutie' is voorgelezen in een voorlopig kamp – waar noch de politieke commissarissen noch ik aanwezig waren –, op persoonlijk initiatief van een nieuwkomer die het boekje bij zich had. Bij het voorlezen waren wel aanwezig de twee deserteurs en Choque-Choque, een medebeklaagde. Maar al geeft het boekje wel de gedachten weer van Guevara, het heeft geen enkele rol gespeeld bij het organiseren van de guerrilla. Guevara

heeft het, in de definitieve versie, pas in april leren kennen.

Ik ontken dus guerrillero geweest te zijn, *omdat* ik het niet geweest ben, ook al zou ik het geworden zijn, als ik wat langer bij de guerrillastrijders gebleven was (een verslag van een bijeenkomst van de leiding, dat bij de archieven gevonden is en in handen is van het leger, zegt overigens te dien aanzien dat als Bustos en ik niet zouden weggaan, we als strijders zouden blijven; ik vraag me af of in de aanklacht van dit document gebruik gemaakt zal worden!).

Ik ontken eveneens politiek commissaris geweest te zijn, *omdat* ik het niet geweest ben; ik ontken nog sterker een militair aanvoerder geweest te zijn, *omdat* ik het niet geweest ben. Het leger weet dat alles heel goed. Het moet dus de klucht opvoeren van een proces om me te doen veroordelen. Het leger moet aan waanvoorstellingen gaan lijden: op twee foto's (uit totaal duizend die het leger bezit, naar Bustos, die ze allemaal gezien heeft, beweert) wil het een M 1 en 200 patronen zien, terwijl die foto's juist het tegenovergestelde laten zien; een reistas, een toilettas, blocnote en polood, bril, beker enz., die ik voor het gemak aan een koppelriem had gebonden, ziet het leger aan voor patroontassen. Het leger moet, zoals het stellig wel zal doen, valse getuigen naar voren brengen die verklaren dat ze me in een hinderlaag gezien hebben. Zo zal het bewijzen dat Debray een 'guerrillastrijder' is.

Ik weet dat mijn ontkenningen op dat punt verkeerd geïnterpreteerd kunnen worden. De burgerlijke pers gebruikt ongelukkige verklaringen van mijn ouders en stelt mijn verklaring dat ik geen guerrillastrijder geweest ben voor alsof ik het recht opgeëist zou hebben geen guerrillastrijder te hoeven zijn of verklaard zou hebben onmogelijk een guerrillastrijder te *kunnen* zijn; alsof ik gesteld zou hebben dat een 'schrijver' het recht heeft niet

de wapenen op te nemen, dat een revolutionair intellectueel 'vrijgesteld' zou zijn van 'revolutionaire dienst', dat een 'auteur' zijn handen niet vuil mag maken en geen geweer mag aanraken. Dat geeft ongeveer het volgende: 'Mijn zoon is geen bandiet, waar ziet u hem wel voor aan? Het is een fatsoenlijke jongen, enz.' Dat is doodgewoon belachelijk. Wanneer men geschreven heeft wat ik geschreven heb, is men gedwongen, theoretisch en moreel, op een dag gewoon een strijder te worden. Zonder geweer, een slecht schrijver; zonder pen, een slecht schutter. Men mag me dus niet voorstellen als een van nature wat zweverig zieltje dat door zijn 'edelmoedigheid' in de bergen terecht is gekomen. Dat ik niet meegevochten heb met de E.L.N., dat ik me niet definitief heb aangesloten bij de E.L.N., dat is niet mijn beslissing geweest, dat eiste de strijd, dat eiste de voorlopige werkverdeling. Ik stel de feiten zoals ze zijn; ik beroep me niet op een niet bestaand recht van vrijstelling. Al was het alleen maar uit respect voor de guerrillastrijders: sinds wanneer verlaat een guerrillastrijder, wanneer de gevechten nog maar nauwelijks begonnen zijn, het strijdgebied, met een reistas in zijn hand, een paspoort in zijn zak, zelfs zonder een pistool om zich te verdedigen? Een guerrillastrijder sneuvelt met de wapenen in de hand (zoals Coco Peredo) of hij wordt, gewond en weerloos, gevangen genomen (zoals Jorge Vasquez). Zelfs zij die uit de E.L.N. gezet werden, konden niet in burger naar de stad afdalen. Als ik kon spreken uit naam van de E.L.N., als een strijder die in het gevecht gevangen genomen is, dan zou ik dat met vreugde doen, het zou een eer voor me zijn. In de situatie die ik gekozen heb is er maar één manier om zich waardig bij de guerrilla aan te sluiten, dat is als strijder voor de volle honderd procent. Het is mijn ongeluk dat ik dat niet heb kunnen doen. Ik kan de militaire rechters dus niet het genoegen doen ze maar wat te vertellen om zodoende hun taak te vergemakkelijken.

Toch beweer ik geenszins dat ik onschuldig ben; ik maak geen aanspraak op de onschendbaarheid van de intellectueel; ik probeer mijn handen niet schoon te wassen van het bloed dat er gevloeid is. Zo schrijven een daad is en men zich schrijvend inzet voor een zaak, zo Brasillach ervoor verantwoordelijk is de collaboratie tijdens de tweede wereldoorlog gerechtvaardigd te hebben, dan ben ik ervoor verantwoordelijk de guerilla-oorlog gerechtvaardigd en verdedigd te hebben en ik aanvaard die verantwoordelijkheid als een gunst. Maar ik vraag op grond *daarvan* veroordeeld te worden, op grond van de analyse die ik gegeven heb van de gewapende strijd in Latijns-Amerika – en des te beter als die analyse de guerrillastrijders van nut is geweest, des te beter als die analyse van dienst heeft kunnen zijn.

Maar omdat die morele verantwoordelijkheid, die ik graag op me neem, niet valt onder het Wetboek van Strafrecht, wordt er van mij een beeld opgehangen van een 'dief' en een 'misdadiger' – met die termen worden de guerrillastrijders aangeduid door de heren die de dood van menig mijnwerker, van menig student op hun geweten hebben. Zonder angst zich belachelijk te maken, beweren de heren dat met 'Revolutie binnen de Revolutie' de Boliviaanse guerrilla georganiseerd is, om me overeenkomstig de wetten te kunnen veroordelen. Wanneer ik zeg geen enkel delict begaan te hebben dat onder de bestaande strafwetten valt, wanneer ik alle beschuldigingen die tegen me ingebracht worden afwijs, dan probeer ik me niet aan mijn verantwoordelijkheden te onttrekken of me te beroepen op weet ik wat voor status als zou ik me met de strijd zelf niet ingelaten hebben; dat zou in strijd zijn met de theorie die ik aanhang en het leven dat ik sinds enkele jaren leid; ik constateer slechts een feit, waarop ik niet bijzonder prat ga.

Meer dan ooit houd ik het 'castrisme' voor de enige

realistische en juiste strategie op grond van de werkelijke situatie in de meeste Zuid-Amerikaanse landen. In het licht van de ervaringen van de kameraden in Bolivia en mijn laatste gesprekken met Che Guevara, zou ik in 'Revolutie binnen de Revolutie' zeker enige belangrijke wijzigingen aanbrengen op punten waarop ik het niet helemaal eens ben met Guevara; andere punten, waarop ik met hem mee kan gaan, zou ik beklemtonen (bij voorbeeld de veroordeling van de Communistische Partij, die Guevara in mijn boek te schuchter, te voorzichtig vindt). Maar bij de moeilijkheden die de guerrillabeweging in Bolivia doorgemaakt heeft, zou rekening gehouden moeten worden met 'imponderabilia', met het – niet te voorziene – verraad dat door mensen gepleegd wordt, met het verraad dat de Partij pleegt (en dat wel te voorzien valt, maar niet in die mate en niet zo geslepen); men zou ook rekening moeten houden met de opvatting zelf over de militaire strijd die zonder compromissen in praktijk wordt gebracht. Zij die de strijd in al zijn details hebben meegemaakt, zullen er de analyse van moeten geven.

Ik kom tot een pijnlijk punt: de jammerlijke, schandalige publiciteit die de burgerlijke pers en de grote populaire weekbladen aan mijn positie gegeven hebben, die ze verdraaid hebben, waarvan ze de betekenis verdoezeld hebben; ze hadden moeten duidelijk maken dat het niet om mij gaat, maar om een historische situatie. Gedurende de twee maanden dat ik in de cel zat, heb ik er natuurlijk niets van geweten. Daarna heb ik er lang, te lang over gedaan om te ontdekken in wat voor circus ze me voor clown lieten spelen; ik ontdekte het naarmate ik meer vrijheid kreeg te lezen, eerst de Boliviaanse kranten, daarna de berichten van mijn ouders, hun verklaringen en de verslagen van hun persconferenties, knipsels uit Franse kranten. 'No era para tanto', zoals ze in het Spaans zeggen. Ik herinner eraan dat de deur van mijn cel van

buiten af geopend wordt en dat de bewakers niet mijn mening vragen alvorens bij verrassing een horde fotografen binnen te laten; evenzo wanneer ik naar de w.c. ga, op de binnenplaats van de gevangenis heen en weer loop of voor de eerste keer, in het openbaar, mijn moeder weer ontmoet. Dat alles is meer dan onbehoorlijk. Ik was er niet op getraind te vermoeden dat zelfs de onbelangrijkste zin die ik zonder achterdocht uitsprak tegenover een journalist zo gekneed, vermalen en verdraaid zou worden.

Mijn gevangenschap heeft me een beroemdheid van bedenkelijk allooi verschaft en geleid tot dat walgelijke tentoonspreiden van schone sentimenten; dat is een manoeuvre van onze tegenstanders en of ze nu spontaan is of niet, dat doet er niet toe; ze moet verijdeld worden en aan de kaak gesteld. Dank zij die manoeuvre kan men verder zijn mond houden over de klassenstrijd, over Bolivia, over wat ik hier doe. Ik weet best dat die manoeuvre ook een grapje van het noodlot is! Dat ik geprofiteerd heb van een reflex van burgerlijke solidariteit in Frankrijk waardoor men een verdoolde zoon wilde redden van wie men zo graag zou willen dat hij ook een 'Verloren Zoon' was, – dat is onrechtvaardig, maar onmiskenbaar een feit. Dat men met medeweten en medewerking van mijn familie, die meende dat de verloren zoon in doodsgevaar verkeerde, alle relaties in het geweer heeft geroepen, met alles wat er bij hoort – de edele gevoelens, de traantjes in de ogen en de sentimentaliteiten voor burgerjuffrouwen –, dat is schandalig en oncontroleerbaar, vooral wanneer het in je afwezigheid gebeurt. Het is hard het belachelijke wat te matigen, wanneer dit voortkomt uit de beste en meest spontaan opwellende gevoelens, maar ik geloof dat het, van deze kant, gebeurd is, zij het drie of vier maanden te laat. En wat de commercie betreft, daar komt opeens een uitgever die meedoet aan dezelfde inflatie, evenzeer

voorbijbaat aan wat essentieel is: hij publiceert twee teksten van een padvinder, een snotneus, teksten die ik in de puberteit geschreven heb en destijds niet te publiceren waren. Ook dat is een grapje van het noodlot.

Ik vraag mijn vrienden dus de zaak weer in het rechte spoor te brengen. De 'zaak Debray' mag niet meer dienen als spiegel voor verontwaardigde brave zielen of bron van inkomsten voor handelaren in wekelijkse ontroeringen; de 'zaak Debray' zou gebruikt möeten worden om de openbare mening enigszins attent te maken op de algemene problemen die in Amerika bestaan, de revolutionaire strijd, het nieuwe Yankee-fascisme, zoals bij voorbeeld Maspero heeft gedaan in een nummer van de Nouvel Observateur van eind juli. Laat men niet zoveel meer praten over Debray; voorlopig is hij springlevend en wordt in de beklaagdenbank meer onder vuur genomen door de fotografen dan een snolletje uit Cinecita; laat men spreken over de Boliviaanse guerrillastrijders en de anderen, over hen die in de strijd gesneuveld zijn, over hen die in leven blijven en in verschrikkelijk moeilijk terrein moeten vechten. Laat het verhaal verteld worden van de mijnwerkers, van de silicose waaraan ze lijden, van de slachting die onder hen wordt aangericht. Het in praktijk brengen van de ideeën van Fidel Castro en Che Guevara – verscheidene Vietnams om Vietnam te redden en om eens voor altijd hen die schuldig zijn aan Vietnam neer te slaan – daarvoor zijn geen supermensen nodig, maar het vereist van ieder van ons veel zelfverloochening, de bereidheid alles op te geven en misschien zelfs zijn leven te offeren, volharding, vasthoudendheid en een maag die het weken lang zonder eten kan stellen.

Over die zaken, over die mensen moet gesproken worden; niet over één der vele veroordeelden die er voor jaren van verzekerd is op zijn gemak te kunnen slapen en te eten. Gezien het Griekenland van de kolonels, het

Latijns-Amerika van de generaals, het Vietnam van Westmoreland, zou mijn geval onbetekenend moeten zijn en onopvallend, als een speld in een hooiberg. Als er nog een 'Comité Debray' bestaat, zou het de moeite waard zijn er een aantal lieden uit te gooien om het karakter ervan te veranderen en het om te zetten in een 'Comité voor de Amerikaanse Revolutie' of iets dergelijks. Concrete taken zijn er genoeg. Ik zal proberen ze een volgende keer op papier te zetten.

Het spijt me geweldig dat ik niet met Lallemand en Badiou heb kunnen spreken en dat ze niet een gedeelte van mijn verdediging op zich hebben kunnen nemen, zoals ze gehoopt hadden. Het spijt me natuurlijk nog meer dat ik niet zelf mijn verdediging op me heb kunnen nemen. Ik heb alle reden te vrezen dat de rechtbank me niet zal toestaan een debat te beginnen over fundamentele zaken en me ook niet zal laten spreken, behalve voor de gebruikelijke verklaring van de beklaagde aan het eind van het proces. Die verdediging kan vanzelfsprekend geen persoonlijke verdediging zijn of over procedurekwesties gaan, maar moet een verdediging zijn van de gehele guerrilla, van haar legitieme en noodzakelijke oorlogshandelingen; deze zijn legitiem omdat ze noodzakelijk zijn. Tegenover de beschuldigingen van doodslag en banditisme die een hinderlaag gelijk stellen niet met een 'eerlijke strijd' maar met verraderlijke moord – een afgezaagde en onzinnige beschuldiging, die men echter letterlijk moet nemen om de onzinnigheid ervan aan te tonen – tegenover dergelijke beschuldigingen zou een uiteenzetting gegeven moeten worden van de moraal van de revolutionaire strijd, nu, in Latijns-Amerika.

Ik ben van plan die verdedigingsrede, die ik niet mag uitspreken, op schrift te stellen en daarna aan de buitenwereld bekend te maken en te verspreiden. Zo de propagandaslag gewonnen kan worden, dan valt de beslissing daarin in ieder geval later.

BOLIVIA EN DEBRAY

een dictatuur en een proces
met een voorwoord van Jean-Paul Sartre

Na zijn ontmoetingen met Che Guevara werd de Franse journalist Régis Debray in april 1967 gearresteerd. Het proces dat daarna op gang kwam en de gebeurtenissen eromheen deed over de gehele wereld een storm van protesten opsteken, niet slechts van journalisten en linkse studenten: onder hen die verzet aantekenden bevonden zich ook het Internationale Rode Kruis, generaal De Gaulle, Graham Greene en Sartre (minister Luns niet).
Het proces Debray vestigde de aandacht van de wereld tevens op de militaire dictatuur in Bolivia die zich handhaaft dankzij de actieve steun van de Verenigde Staten.
In 'Bolivia en Debray' wordt zowel het proces als zijn politieke en sociale achtergrond toegelicht. Bovendien is een overzicht opgenomen van de internationale reacties op de bevolking.
De brochure is een oorspronkelijk in Frankrijk verschenen als uitgave van het Régis Debray Comité.

Een gelegenheidspaperback van Polak en Van Gennep

In dit boekje zet de jonge Franse academicus Régis Debray zijn visie uiteen op de revolutie in Zuid-Amerika. Het is geen boekje, zoals er zovele zijn, met een klemmend betoog dat er een omwenteling in Zuid-Amerika moet komen, maar het probeert zo concreet en duidelijk mogelijk aan te geven hoe die revolutie er moet komen, of beter, hoe die gemaakt moet worden. Door de publiciteit rond zijn gevangenneming en veroordeling in Bolivia hebben de ideeën van Debray ook buiten het Amerikaanse continent veel aandacht gekregen.

Bovendien bevat deze uitgave een brief van Debray waarin hij beschrijft wat hij heeft meegemaakt in gevangenschap en waarin hij de redenen aangeeft voor zijn houding tegenover de Boliviaanse justitie en de buitenwereld.

2506735